

BERGEN
KOMMUNE

Bergen kommunes
kunstplan for det
profesjonelle feltet
2018-2027

Planen er utarbeidet av Byrådsavdeling for klima, kultur og næring, ved Fagavdeling for kunst og kulturutvikling

Prosjektleder: Øyvor Johnson, direktør for Fagavdeling for kunst og kulturutvikling

Design: ANTI Bergen

Trykk: Bodoni AS

Papir: Munken Lynx 120gr

Opplag: 500

Forord	Forord av kulturbyråd Julie Andersland	4
Kapittel 1. Innledning	1.1 Kunsten i byen	6
	1.2 Formål	8
	1.3 Premisser for kunstplanen 2018–2027	9
	1.4 Kunstpolitikken de neste 10 år	13
Kapittel 2. Resultater forrige kunstplan og internasjonal plan	2.1 Resultater kunstplan og internasjonal plan	16
	2.2 Oppsummert	18
Kapittel 3. Kunstbyen Bergen – i forkant internasjonalt	Hovedmål og strategier	29
	3.1 Hovedmålsetning	30
	3.2 Strategier	30
	3.3 Fagområder og definisjoner	31
Handlingsdel 1: Kapittel 4. Kunstheltene	Introduksjon	39
	4.1 Kunst- og kulturkritikk	40
	4.2 Musikk	46
	4.3 Visuell kunst	57
	4.4 Litteratur	65
	4.5 Scenekunst	72
	4.6 Film	80
	4.7 Tverrestetisk kunst og tverrfaglige arenaer	84
	4.8 Graffiti og gatekunst	90

Kapittel 5. Felles utfordringer og tiltak	Introduksjon	95
	5.1 Internasjonalisering	98
	5.2 Digitalisering	101
	5.3 Synlighet, tilgjengelighet og publikumsutvikling	104
	5.4 Kunstner- og produksjonsøkonomi	110
Handlingsdel 2: Kapittel 6. Kulturnæringer	Status	119
	6.1 Musikk	122
	6.2 Visuell kunst	126
	6.3 Litteratur	130
	6.4 Scenekunst	134
	6.5 Film, spill og media	136
	6.6 Design	142
	6.7 Festivaler	144
Kapittel 7. Kritiske blikk, evalueringer og analysearbeid		146
Kapittel 8. Budsjettbehov og økonomioversikt		148

Forord av kulturbyråd Julie Andersland

Kunst bygger ikke samfunn. Kunst kan være negativ, selvopptatt, destruktiv. Kunsten er amoralsk og upåvirkelig overfor samfunnets ønsker. Det er mennesker som bygger samfunn. Og en av de viktigste måtene vi former samfunnet vårt på er gjennom vår behandling av kunsten, hvordan vi kommer sammen om spørsmålene og utfordringene den møter oss med. En av grunnene til at Bergen er en god by å leve i er at vi har skapt gode vilkår for å skape kunst, og gode vilkår for å samles om den. Det har preget bergensk kulturpolitikk de siste tiårene. Kunstplanen for 2018–2027 bygger videre på denne historien og den positive utviklingen den rommer.

Internasjonalisering har vært et satsingsområde for den bergenske kunstpolitikken i en årrekke, og vi ser at satsingen har båret frukter. Det bergenske kulturlivet er noe av det mest internasjonale Bergen har, og byens ny skapende enkeltkunstnere, institusjoner og organisasjoner gjør at det er helt på sin plass å snakke om en kunstby i forkant internasjonalt.

Bergen kommune etterstreber en kunnskapsbasert kulturpolitikk hvor kunstfeltene har eierskap til planene. Som for tidligere planer er arbeidet med kunstplanen utført i tett dialog med kunstfeltene, gjennom oppstartskonferanse, workshop, skriftlig innspillsrunde,

supplerende innspillmøter med enkeltaktører, og for første gang også en høringsrunde. Innspillene og høringsvarene har vært viktige for å utarbeide både en helhetlig retning for kunstplanen og for utformingen av en rekke enkelttiltak.

Planen er delt i to. «Handlingsdel 1: Kunstplanen» omfatter kunstfeltene kunst- og kulturkritikk, musikk, visuell kunst, litteratur, scenekunst, film, tverrestetisk kunst og tverrfaglige arenaer, og graffiti og gatekunst. «Handlingsdel 2: Kulturnæring» omfatter kulturnæringene, herunder musikk, visuell kunst, litteratur, scenekunst, film, spill og media, design og festivaler. For det bergenske kunstlivet, hvor kulturnæring har vært en helt naturlig del av feltenes utvikling de siste ti årene, synes dette å være en riktig og viktig inndeling.

En av de tydeligste tilbakemeldingene fra feltet i løpet av arbeidsprosessen er at det ikke er nødvendig å endre en suksessformel. Bergens kunstliv er sterkt og vitalt, mye takket være kommunens langsiktige kunstpolitikk, der man gjennom flere år har satset på å styrke kunstnerøkonomien og bygge en god infrastruktur rundt kunstnerne, i form av gode produksjonsarenaer, sterke visnings- og formidlingsinstitusjoner og nettverksorganisasjoner. Denne formelen videreutvikles i kunstplanen for perio-

den 2018–2027. Nøkkelen til et vitalt og nyskapende kunstliv i Bergen ligger slik vi ser det i forholdet mellom fem satsingsområder: Produksjons- og kompetansemiljø, produksjonsøkonomi, produksjonslokaler, visnings- og formidlingslokaler, og debatt og kritikk.

Det siste satsingsområdet er nytt. Den felles samtalen om kunst og kultur har av mange blitt ansett for å være en av kildene til dagens politiske offentlighet. I dag står denne samtalen under press. Om rommet for kritisk refleksjon, estetiske vurderinger og idékamp flyttes ut fra sentrum av den felles offentligheten er det problematisk ikke bare for kunsten, men for oss alle. Bergen kommune kan ikke skape en ny kunstoffentlighet, men vi kan legge forholdene bedre til rette for den. En viktig beveggrunn for en slik satsing er at den vil øke den bergenske kunstens synlighet, en svært sentral faktor for å sikre publikumsdeltakelse og ny rekruttering.

Denne planen staker ut kursen for de neste ti årene i kunstbyen Bergen, men er lite verdt uten Bergens kunstnere. Jeg håper at den vil tjene dere vel, og at den svarer på de utfordringene og mulighetene vi skal møte sammen.

1.1 Kunsten i byen

Bergen er en by i vekst. Byrådet ønsker at kunsten skal ha innflytelse på byens utvikling og dens rolle som motor for hele regionen. Byrådets visjon er at Bergen skal være aktiv og attraktiv, hvor kulturlivet bidrar til å skape en kompakt, velfungerende og levende by. Byrådet tror på synergieffekten mellom kunst og byutvikling, der samspillet mellom disse to skaper et samfunn å trives i. Kunst- og kulturpolitikken må legge til rette for et mangfold, og skape en by som alle innbyggerne føler seg trygge og inkluderte i. Dette vil styrke Bergen som en særpreget by både nasjonalt og internasjonalt. Bergen skal være nyskapende ved å satse på kunnskap og kompetanse. Byrådet ønsker å tilrettelegge for verdiskaping, og det er et selvsagt suksesskriterium for et vellykket profesjonelt kunstfelt.

En god kunstby er en attraktiv by. En by hvor folk utformer sin egen hverdag og sine egne omgivelser er et ideal. Kunsten er en prototypisk arena for deltakelse og debatt. Kunsten er et av de stedene der samfunnet kommer tydeligst til syne som samfunn, gjennom engasjementet som kunsten skaper og de sosiale møteplassene som kunstlivet skaper.

Denne kvaliteten skal dyrkes og styrkes. Man samles i konsertsalen eller i teateret om en felles opplevelse og en potensiell felles refleksjon. Å styrke den pågående samtalen om kunst, kunstens innhold og dens funksjon, må være et felles mål for kulturbyen Bergen. Det innebærer å gi plass for kunsten i hele offentligheten, fra byrommet til avisspalter, skoler og digitale flater. Slik styrkes kunstens relevans lokalt og internasjonalt, og slik styrkes kunsten, som jo alltid først og fremst virkeliggjøres i publikums erfaring.

Å snakke om kunstens samfunnsrolle innebærer en bevisstgjøring av den potensielle makten kunsten har. I en urolig verden gir kunstfeltet nye innsikter og perspektiver, stiller spørsmål og presenterer alternative tenkemåter og virkeligheter, river ned barrierer og skaper samhold, funksjoner som blir stadig viktigere, både lokalt og globalt.

På de 10 årene siden forrige kunstplan ble vedtatt har kunstlivet i Bergen vært i stor utvikling. Bergen kommune har støttet opprusting og etablering av til sammen 17 kulturinstitusjoner, som USF, Cornerteateret, Litteraturhuset, Østre, Bergen kjøtt, øvingsbingene i Møllendalsveien, Bergen Nasjonale Opera, Bergen Assembly, Edvard Grieg Kor og BFUng. Det er etablert et tyvetalls nye kunstnerdrevne gallerier og

atelierfelleskap med støtte fra Bergen kommune, og kommunen har medvirket til etablering av fem nettverksorganisasjoner for det profesjonelle feltet. Samtidskunstriennalen Bergen Assembly ble etablert med triennalekonferansen i 2009, første utgave i 2013 og dernest i 2016. Flere nye festivaler for alle målgrupper og innen alle sjangre er blitt etablert, som de tre performancefestivalene PAB Open, Between Sky and Sea og Bergen Internasjonale Performancefestival, og musikkbransjefestivalen Vill Vill Vest, mens Ekko-festivalen og Borealis har befestet sine posisjoner som sterke nisjefestivaler. Kunstpolitikken har støttet funksjonene rundt kunstnerne, og både management, kuratorer og produsenter har blitt styrket gjennom tilskudd, stipend og særskilte tiltak som mentorprogram. Hovedsatsingen for Bergen kommune rettet mot det profesjonelle kunstfeltet siden kunstplanen ble rullert i 2013 var å gi spillerom for den frie og uavhengige kunsten, sørge for attraktive arbeidsvilkår for kunstnere og kulturarbeidere og å se på kunstfeltet som identitetsbygger for en framtidrettet by. Prinsippet som har ligget til grunn for kunstpolitikken har vært kunstnerisk frihet, med en armlengdes avstand til byens politiske system. Kunstfeltene har slik kunnet utvikle seg effektivt på egne premisser.

Denne langsiktige kunstpolitikken har virket. Kunststudentene blir værende, flere internasjonale kunstnere søker seg til byen og våre kunstnere får oppmerksomhet nasjonalt og internasjonalt, på alt fra betydningsfulle visningssteder til amerikanske talkshows.

Bergen har sterke miljøer for utdanning og forskning, og utdanningsinstitusjonene har utviklet seg i en svært positiv retning i takt med et grense-sprengende kunstliv. Det nye fakultetet ved Universitetet i Bergen, Fakultet for kunst, musikk og design, har tett kontakt med byens kreative miljøer, har etablert landets eneste masterstudium i kuratorpraksis og er en nyskapende aktør innen kunstnerisk utviklingsarbeid.

Kunstfeltet i Bergen er og skal være i forkant internasjonalt, noe som også reflekteres i kulturstrategien for Bergen kommune. Bergen skal sende byens kunst og kunstnere ut, og hente verden til Bergen. Dette må bygge på god informasjon og nettverksbygging, men også på kunstnerisk kvalitet og nyskaping. Bergen er allerede i forkant internasjonalt innen flere områder av kulturlivet og dette kommer til uttrykk i kunsten og diskusjonene omkring den. Et internasjonalt orientert kulturliv styrker Bergens stemme nasjonalt og gjør den lokale debatten rikere.

Å styrke kunstens rolle i det bergenske samfunnslivet er den viktigste målsetningen for å sikre at Bergen er i forkant. Formidlingsarbeid har stor betydning i så måte. Imidlertid er det slik at samtidig som formidlingskapasiteten og formidlingskunnskapen kanskje er sterkere enn noen gang i kunstfeltet, står de tradisjonelle mediene i en utfordrende posisjon som har alvorlige konsekvenser for kulturdekningen. Kulturens relevans for fastboende og tilreisende ligger til grunn for byens tilnærming til kulturpolitikken, men denne relevansen er avhengig av en større samtale omkring alt det fantastiske kunstbyen Bergen byr på.

1.2 Formål

Bergen kommune har vært en pioner i nordisk og europeisk kultursammenheng når det gjelder strategi og fagplaner innenfor kunst- og kulturfeltet. Dette har vært et uttrykk for den offentlige viljen til å satse på en langsiktig kunst- og kulturpolitikk, og har ført til nye mål og milepæler i byens kunst- og kulturutvikling. Kunstutviklingen har vært tuftet på en tydelig offentlig stemme om betydningen av kunst og kultur i Bergen. Kunstplanen viser at kommunen er et sted der man har lagt vilje i å forstå hvilken

rolle kunst og kultur har i samfunnet. I Bergen merker man et eierskap til kunst- og kulturlivet som går fra politisk nivå og til den enkelte bergenser.

Kunstpolitikken har brakt med seg en større forutsigbarhet. En detaljert og forpliktende kunstplan har ikke bare sikret og styrket det som er bygget opp, men òg gitt forutsigbarhet for aktørene. Bergen er på mange måter i forkant, men det kan man ikke ta for gitt i de neste tiårene. Derfor er en kunstplan for de neste 10 år svært viktig. Kunstplanen skal være en fagplan som konkretiserer de overordnede strategiene for Bergen som kulturby. Kunstplanen skal gi de beste vilkår for produksjon og formidling av nyskapende kunst av høy kvalitet.

Kunstplanen skal gjennom å peke ut en tydelig retning gi vekst og utvikling for Bergens kunstfelt. Den skal formidle de politiske ambisjonene for feltet og ikke minst vise de utfordringer kunstfeltene står overfor, og imøtekomme disse gjennom gode, kommunale og framtidsrettede virkemidler. Planen skal være førende og gi politiske beslutningstakere handlingsrom til å prioritere.

1.3 Premisser for kunstplanen 2018-2027

1.3.1 Samfunnsutvikling

Perioden 2018–2027 vil preges av strukturelle endringer i kulturfeltet som i samfunnet forøvrig, endringer som i stor grad knyttes til økende grad av digitalisering og utvikling av ny teknologi som man så langt enda kun ser konturene av. Her har kulturlivet flere fortrinn. Kunstens utfordrerposisjon gjør den i stand til å være i forkant, både metodisk og i utviklingen av innhold i samspill med ny teknologi. Ikke minst kan kunsten skape rom for refleksjon over og kritikk av de politiske og sosiale forutsetningene for teknologiutviklingen, og de konsekvenser den vil få.

Kunstfeltene har mye å bidra med i arbeidet med å forberede samfunnet på en teknologisk utvikling som vil endre måter en samhandler, lærer, arbeider og lever på. «NOU 2015: 8 Fremtidens skole. Fornøyelse av fag og kompetanser» beskriver kompetanser elever i norsk skole må tilegne seg for å være rustet for det 21. århundre. «Fremtidens skole» peker på både fagspesifikke kompetanser, og kompetanser som er viktige i mange fag, som læringskompetanse, kompetanse i kommunikasjon, samhandling, deltagelse, og kompetanse i å utforske og skape. Kunstfeltene er naturlige samarbeidspartnere for å utvikle

disse kunnskapsformene i befolknigen. Praktiske og estetiske fag, som alle kunstplanens fagfelt hører til under, er grunnleggende viktige for innovasjonsevne, en forutsetning for å sikre konkurransekraft i norsk næringsliv, samt for utvikling av kritisk tenkning, som igjen er avgjørende for et velfungerende demokrati.

1.3.2 Statlig kulturpolitikk

Kulturpolitikken er også forankret i lover og politikk på internasjonalt, nasjonalt, regionalt og kommunalt nivå.

I 2007 ratifiserte Norge Unescos konvensjon fra 2005 om et mangfold av kulturuttrykk. Det legges vekt på kulturens rolle i samfunnet og kulturpolitikkenes rolle i en bærekraftig utvikling innenfor mange samfunnsområder, herunder kulturarv, ytringsfrihet, demokrati og kommunikasjon.

Kulturloven trådte i kraft 1. august 2007 og gir retning for kulturfeltets utvikling basert på Unesco-konvensjonen. I loven understrekes det at styresmakter har ansvar for å legge til rette for et bredt spekter av kulturuttrykk og kulturelle virksomheter, og at alle har en rett til å delta i kulturelle aktiviteter. Kommunens rolle er å legge til rette

for både økonomiske, organisatoriske og andre relevante virkemiddel og tiltak.

Våren 2017 startet Solberg-regjeringen arbeidet med en ny kulturmelding. Dette vil være den første kulturmeldingen siden 2003, og vil favne om alle kunst- og kulturområder. Øvrige nyere strategier og meldinger med betydning for Bergens kunstliv er «Dans i hele landet» fra 2013, der særlig Carte Blanche blir viet stor oppmerksomhet. I tillegg nevnes BIT Teatergarasjen sin mangeårige satsing på dans, særlig Oktoberdans. I meldingen omtales også de regionale kompetansesentrene for dans, og PRODA – profesjonell dansetrening. Bergen Dansesenter er regional arrangør av PRODA Hordaland. Videre er «St. meld. Nr. 23 Visuell kunst» fra 2011 – 2012 av betydning for satsingen på det visuelle kunstfeltet. Det er i hovedsak en melding som beskriver ulike områder og ulike utfordringer disse områdene har.

Innenfor film er «St. meld. St. 30 Film-meldingen, en fremtidsrettet politikk» fra 2015 svært viktig. Regjeringen vil føre en filmpolitikk som bidrar til å styrke filmmiljøer i regionene. En konsolidering av regionale filmfond vil være et viktig trekk for å øke regionenes påvirkning på nasjonal filmproduksjon, og det vil også gi et bedre grunnlag for å etablere bærekraftige regionale filmnæringsklynger. På denne bakgrunn ble Fuzz og

Filmkraft Rogaland konsolidert og fikk navnet Zefyr. Filmmeldingen sa videre at administrasjon og forvaltning av en insentivordning skulle legges til NFI, men lokaliseres i Bergen. Oppgaver i NFI som er relevant for regional utvikling legges til Bergen, og det er nå opprettet et nasjonalt filmkontor i Bergen. «St. meld. nr. 32 Bak kulissene» fra 2008 er fremdeles aktuell for scenekunstfeltet, samt satsingen på regional opera og særlig Bergen Nasjonale Opera. Korstrategien «Fleirstemt - strategi for korutvikling i Norge» ble vedtatt i 2016 og nevner spesielt Edvard Grieg Kor som et nasjonalt profesjonelt kor av høy kvalitet.

Mediemangfoldsrapporten fra mars 2017 legger vekt på å styrke lokale og regionale medieaktører som et ledd i å ivareta et mediemangfold. Det anbefales å styrke samarbeidet mellom NRK og lokale og regionale medier, og å bidra til at samarbeidet kan ta nye former. Videre konkluderer rapporten med at staten må etablere nye virkemidler for å være sikker på at en kommersiell allmennkringkaster utenfor Oslo opprettholdes, noe som er viktig for TV2s skjebne i Bergen. Særlig interessant for filmbransjen i Bergen er det at rapporten framhever betydningen av dokumentarfilmen som bidragsyter til samfunnsdebatten og mediemangfoldet, med forslag om at den offentlige

delfinansieringen av norsk dokumentarfilm gjennom Norsk filminstitutt styrkes.

1.3.3 Regional kulturpolitikk

Hordaland Fylkeskommune vedtok «Regional kulturplan» i fylkestinget i desember 2014. Planen viser til et sterkt kunstliv i Bergen som motor for utvikling av det profesjonelle kunstfeltet i regionen. Flere institusjoner og kompetansegivende nettverk får et økonomisk bidrag fra fylkeskommunen. Disse nettverkene og institusjonene har betydning for utvikling av lokal kulturpolitikk i ulike kommuner, med tilførsel av kompetanse innen flere områder. Som opplevelsesarenaer der god kunst formidles, er institusjonene ikke bare viktige for den regionale fagutviklingen, men for hele regionens befolkning. Regionreformen som innføres fra 2020, vil kunne påvirke mange av aktørenes finansiering, ansvarsområder og publikumtilfang.

1.3.4 Kommunal kulturpolitikk

Kommuneplanens samfunnsdel
Bergen som en nyskapende by for kunst og kultur ble ytterligere

integrert i Bergens langsiktige politikk gjennom «Kommuneplanens samfunnsdel» vedtatt i 2015. «Kommuneplanens samfunnsdel» skal, i henhold til PBL § 11-2, behandle langsiktige utfordringer, herunder utfordringer knyttet til universell utforming og miljø, og angir mål og strategier for kommunesamfunnet som helhet og kommunen som organisasjon. Kommunens visjon for framtidens Bergen er en aktiv og attraktiv by. Den aktive byen skal stimulere til innovasjon og nyskaping innen næringsliv og kulturliv. Bergen skal være kjent som en aktiv drivkraft i utviklingen av landsdelen og regionen gjennom å la kunstfeltets profesjonelle kompetanse aktivere, berøre og uttrykke samtiden. En attraktiv by har en klar identitet og en rik bykultur med gode fellesarealer for hverdagsliv og gode vilkår for næringsliv og kultur. Kunsten og kulturen skal være en del av en sterk felles innbyggeridentitet, på tvers av sosiale lag og kulturelle preferanser. Byrådet vil utvikle gode, tette bomiljøer, der det offentlige rom stimulerer til bybruk.

Kulturstrategi 2015–2025

I 2015 vedtok Bergen bystyre «Kulturstrategi for Bergen kommune for perioden 2015–2025». Der kommuneplanens samfunnsdel viser retning for byens utvikling på et overordnet nivå for alle samfunnsområder, bygger kulturstrategien opp under mange av de førin-

ger som samfunnsdelen vektlegger. Dette viser potensialet som kunst- og kulturpolitikken representerer for Bergen. Bergen er en anerkjent kulturby med et vitalt og bredt kunst- og kulturliv, som bidrar til attraktivitet, godt omdømme og gode opplevelser for befolkningen og tilreisende. Kunst og kultur er en forutsetning for byens og regionens utvikling og attraksjonsverdi både når det gjelder turisme, næringsutvikling og økonomisk vekst.

Verdiene som kunst- og kulturpolitikken skal være tuftet på er blitt tydeligere for neste tiårsperiode. Bergen skal ha et kunst- og kulturliv i bevegelse, drevet av de muligheter som finnes innenfor alle uttrykk og sjangre. Byens kunst- og kulturliv skal fortsatt kjennetegnes som modig og risikovillig, samt være åpent, inkluderende og brukerorientert.

1.4 Kunstpolitikken de neste 10 år

Bergen kommunes kulturpolitikk har vært førende i Norge. Den første kunstplanen ble utarbeidet i 1994 – 1996 og gjaldt i 10 år. I 2007 ble kunstplan

«Kunstbyen Bergen 2008 – 2017» vedtatt, og planen ble rullert i 2013. Kulturstrategien for 2015–2025 danner et bakteppe for arbeidet med kunstplanen for 2018–2027. Visjonen i kulturstrategien er «Kulturbyen Bergen – i forkant internasjonalt». Strategien vektlegger fem satsingsområder for det kommende kunst- og kulturarbeidet: En kulturby i vekst; Byen – et rom for kunst og kultur; Særpreget som styrke; Kommunikasjon og samhandling; Kompetanse – kulturbyens fundament. Kulturstrategien skal, innenfor de satsingsområder den vektlegger, søke å styrke alle kulturelle miljøer samtidig som den gir merverdi for bysamfunn og publikum. Kulturbyen Bergen skal være i forkant internasjonalt og samtidig godt forankret lokalt.

Nøkkelen til et vitalt og nyskapende kunstliv i Bergen ligger i forholdet mellom fem satsingsområder: Produksjons- og kompetansemiljø; produksjonsøkonomi; produksjonslokaler, visnings- og formidlingslokaler; debatt og kritikk.

Innenfor produksjons- og kompetansemiljø skal kunstpolitikken bygge på den delingskulturen som Bergen er kjent for, og videreutvikle sterke kompetansemiljø gjennom å støtte nettverksorganisasjoner, samarbeidsforum og kompetansehevende tiltak. Kompetansemiljøene tjener både som støttefunksjon for

kunstnere og bidrar til å utvikle den faglige samtalen, som igjen medfører både faglig utvikling og publikumsutvikling. Det gror en underskog av ungt og friskt kunstliv i byen der nyutdannede kunstnere, nye kunstprosjekt, virksomheter og festivaler bidrar til Bergens nyskapende profil. Bergen skal være en by hvor de ulike kunstmiljøene stadig arbeider for å dytte kunstfeltet videre.

Kunstnerøkonomi/produksjonsøkonomi skal omfatte en satsing på åpne prosjektmidler, internasjonale midler, stipend og arrangørstøtte, noe som har gjort og gjør det lettere for byens aktører å produsere ny kunst. Støtten utløser tilskudd fra andre eksterne støtteordninger, og dermed spiller Bergen kommune en rolle i den nasjonale kunstpolitikken. Den internasjonale utvekslingen er avgjørende for å være en kulturby i forkant internasjonalt. Tilskudd til reise, prosjektsamarbeid og gjestekunstnerordninger er viktige tiltak og utløser svært mange andre tilskudd.

Kunstnerøkonomien er avhengig av at det fastsettes rimelige honorarsatser for formidling av kunstnerisk arbeid, at åndsrettigheter beskyttes og at bergensbaserte kunstnere som produserer kunst av høy kvalitet inkluderes i institusjonenes programmering. En god kunstnerøkonomi er en sentral del av en god kunstpolitikk.

Produksjonslokaler skal styrke og ivareta den fysiske infrastrukturen for kunstfeltet. Kommunen skal ha virke midler som gjør det mulig å tilrettelegge for tilstrekkelig atelierer og fellesverksteder. Bergen kommunes støtte til kulturnæringsklynger, driftstilskudd til større produksjonslokaler innenfor flere sjangere og prosjekttilskudd til etablering av nye etableringer i regi av ulike kunstnergrupper er viktig for kunstproduksjonen, for utvikling av kunstnermiljøene, for levende byrom og en god byutvikling.

Sterke visnings- og formidlingslokaler er sentrale i kunstbyen Bergen. I ny planperiode vil nytt scenekunsthuss i Sentralbadet være viktig for formidling av nyskapende scenekunst av høy kvalitet. Byrådet legger i 2018 fram en ny kulturarenaplan der visnings- og formidlingslokaler for alle felt i hovedsak blir behandlet, herunder innendørs konsertarena for større musikkproduksjoner, nytt opera- og konserthus og kulturhusutbygging.

Diskurs, kritikk og offentlig samtale bidrar til å synliggjøre feltet og kunstens relevans og samfunnsrolle. Kunstpolitikken skal legge økt vekt på og tilrettelegge for en sterk offentlig samtale om kunst og kunstens samfunnsrelevans gjennom en satsing på flere kritikere, faglig kvalifisert kritikk på

ulike nivåer, og kritisk diskusjon i ulike formater.

Det grunnleggende prinsippet innen for de fem ovennevnte kunstpolitiske satsingsområder er å gi spillerom for den frie og uavhengige kunsten, og kunstnerisk frihet, med en armlengdes avstand til byens politiske system. Kunstfeltene skal utvikle seg effektivt på egne premisser.

Kapittel 2. Resultater forrige kunstplan og internasjonal plan

2.1 Resultater forrige kunstplan og internasjonal plan

Bergen framstår i 2017 som en mangfoldig og nyskapende kulturby, som i internasjonal sammenheng ofte trekkes fram som Norges mest interessante samtidskunstby. Bergens renommé som kunst- og kulturby har blitt betydelig styrket i den foregående 10-årsperioden, både gjennom de kunstneriske ressursene byen har, og gjennom kommunens strategiske grep og tiltak som har bidratt til utvikling av produksjonsmiljøene, og forbedret produksjons- og formidlingsvilkårene for både institusjoner og det frie feltet. Videre er det iverksatt tiltak for å bedre kunstnerisk bærekraft og økonomisk bærekraft i kunstfeltene.

Noen av resultatene:

- Finansiell medvirkning til opprustning og etablering av 14 kulturhus og øvings- og produksjonslokaler, blant annet USF Verftet, Grieghallen, Bergen kunsthall og Landmark, Corner-teateret, Østre – hus for lydkunst, Litteraturhuset i Bergen, Bergen Kjøtt, Kunstgarasjen, Kunsthuset Wrap og øvingsbingene i Møllendalsveien. Det er i tillegg etablert et tyvetalls nye kunstnerdrevne gallerier, atelierfelleskap og øvingsfelleskap med støtte fra Bergen kommune.
- Sterk opptrapping av åpne prosjektmidler innen alle kunst- og kulturfelt, samt stipend til profesjonelle kunstnere og kulturarbeidere. Ordningen gir både nyetablerte og etablerte kunstnere innen alle fagfelt mulighet til å søke stipend enten til etablering av virksomhet, kunstnerisk fordypning, utstyr og materiell eller studiereiser. I tillegg er det opprettet fire arbeidsstipend i tråd med målsetningen fra kunstplanen.
- Etablering av tre nye kommunale aksjeselskap; Zefyr, Buzz og Bergen Assembly.
- En kraftig økning i statlige tilskudd til aktører i Bergen via Kulturdepartementet, Norsk kulturfond, Norsk Filminstitutt og UD (via OCA med flere).
- Nyetableringer, blant annet Edvard Grieg Kor og Bergen Nasjonale Opera (BNO).
- Tatt initiativ til og medvirket til etablering av fem nettverksorganisasjoner: VISP, Proscen, Media Region Bergen, Spillmakerlauget og Design Region Bergen. Brak har i denne perioden blitt vesentlig styrket.
- Støtteapparatet rundt kunstnerne er betydelig styrket gjennom målrettet satsing på kuratorer, management, produsenter, gallerister med mer. I 2015 ble det opprettet et tverrfaglig mentorprogram for kulturprodusenter.
- Flere nye festivaler for alle målgrupper og innen flere sjangre er etablert: BIMF, PAB Open, Between Sky and Sea, Bergen Internasjonale Performancefestival, Perfect Sounds Forever, Beyond the Gates, Kirkeautunnalen og Dans. Et sted, og Vill Vill Vest.
- Satsing på kunst i offentlige rom som skoler, kulturhus og sykehjem. All kunst i offentlig eie er systematisk gjennomgått og registrert.
- Mulighetene for internasjonal utveksling er styrket gjennom nye gjestekunstnerordninger og gjennom tilskudd, herunder ordningen «Rask respons».
- Norsk Publikumsutvikling ble etablert med 2-årig kommunal driftsstøtte.
- Bergen Assembly, den nye store triennalen og samtidskunstfestivalen innen visuell kunst, ble første gang gjennomført i 2013 og andre gang i 2016.
- Kulturtilbudet til barn og unge har vokst betydelig, og svært mange av de profesjonelle aktørene innen kunst og kultur har egne aktiviteter rettet mot denne målgruppen.
- Vestnorsk Filmsenter er betydelig styrket og forvalter kommunale midler til manusutvikling, talent-satsing, bransjeutviklende tiltak og produksjon.

2.2 Oppsummert

Kunst- og kulturlivet i Bergen er i vekst og man ser tydelige resultater siden den forrige kunstplanen ble vedtatt i 2007. Tall fra Brønnøysundregisteret viser at det har vært en stor økning i antall foretak som arbeider med kunstnerisk virksomhet de siste 10 år. Blant foretakene finner man band og musikkensembler, enkeltkunstnere og kunstnergrupper, scenekompanier, produksjonsselskap, artistmanagement, med mer. Tallene bekrefter også at kunstnerne og kunstmiljøene blir stadig mer profesjonelle og organiserte.

Et av behovene uttrykt i den forrige kunstplanen var å få flere egnede lokaler både til produksjon og formidling innen de ulike fagfeltene. Blant disse kan nevnes oppussingen av USF Verftet og Bergen Kjøtt, installering av kommunale øvingsbinger i Møllendalsveien, tilskuddsmidler til etablering og oppussing av private øvingslokaler, tilskudd til etablering og drift av Cornerteateret og flere kunstnerstyrte atelierfellesskap og gallerier. Totalt sett har det vært en betydelig økning i produksjonslokaler og visningsrom siden den forrige kunstplanen, og særlig innen det visuelle feltet.

Utvikling i antall produksjonslokaler og visningsrom som mottar støtte over egen linje i kommunens bybudsjett

Fagfelt	2006	2016	2006	2016
	Produksjonslokaler		Visningsrom	
Film	0	0	0	0
Kunstmuseer	0	0	1	1
Litteratur	0	0	0	1
Musikk ^{1 2}	0	0	0	0
Scenekunst ³	2	2	2	2
Tverrestetisk ¹	2	4	2	3
Visuell kunst	2	10	3	10
Ymse kunstformidling	0	0	0	0
Øvrig kulturaktivitet ²	1	3	2	4
Total alle fagfelt	7	19	10	21

¹ Fagfeltet «Tverrestetisk» utgjorde i 2016 Bergen Kjøtt, Østre, Wrap og BEK. Landmark, som også gikk under samme fagfeltet i 2006, har siden blitt slått sammen med budsjettposten for Bergen Kunstforening, og havnet derfor i 2016 under fagfeltet «Visuell kunst».

² USF Verftet og Det Akademiske Kvarter går under kategorien «Øvrig kulturaktivitet».

³ Scenekunst: Teatergarasjen som fast visningssted har falt fra mens Cornerteateret er etablert.

Kunstnerøkonomi og produksjonsøkonomi sto sentralt i kunstplanen fra 2007 og Bergen kommune har de siste 10 årene styrket kommunens frie tilskuddsmidler betydelig. Samtidig har antall søknader til kommunens tilskuddsordninger innen alle fagfelt hatt en jevn økning i denne perioden og spriket mellom søknadssum og avsetning i bybudsjettet er fremdeles stort.

Kapittel 2. Resultater forrige kunstplan og internasjonal plan

År	2013	2014	2015	2016	2017
Antall søknader	292	306	320	324	366
Samlet søknadssum	18 949 232	18 625 964	19 432 946	19 272 492	24 304 472
Bevilget i bybudsjettet	6 280 849	5 043 849	5 333 495	5 553 495	7 563 000
Språk søknadssum og budsjett	12 668 383	13 582 115	14 099 451	13 718 997	16 741 472

Utvikling i det totale antall søknader til kommunens frie tilskuddsordninger 2013-2017

Fagfeltene musikk, visuell kunst, tverrfaglig, ymse kulturtiltak og kunst og næring står for den sterkeste økningen både i søknadssum og i antall søknader. Man ser en stabil søknadsmasse eller liten økning hos øvrige fagfelt i denne perioden. Totalbudsjettet for alle søknader øker og man mottar jevnt over mer ambisiøse og sterkere prosjekter for alle fagfelt. Man ser også at søkere i denne perioden i økende grad søker andre tilskuddsordninger utenfor kommunen.

Stipendordningene til kommunen har blitt betydelig styrket de siste 10 årene. I 2016 var kr 2 728 000 avsatt til diverse stipend hvorav kr 600 000 var øremerket 3 arbeidsstipend à kr 200 000.

Ser man på antall søknader mottatt i 2016 sammenlignet med 2006 har tallet mer enn doblet seg og spriket mellom avsetningen i bybudsjettet og samlet søknadssum er stort. Det er et tydelig behov for ytterligere styrking av ordningene. I 2017 er ordningen tilført midler til et ekstra arbeidsstipend på kr 200 000.

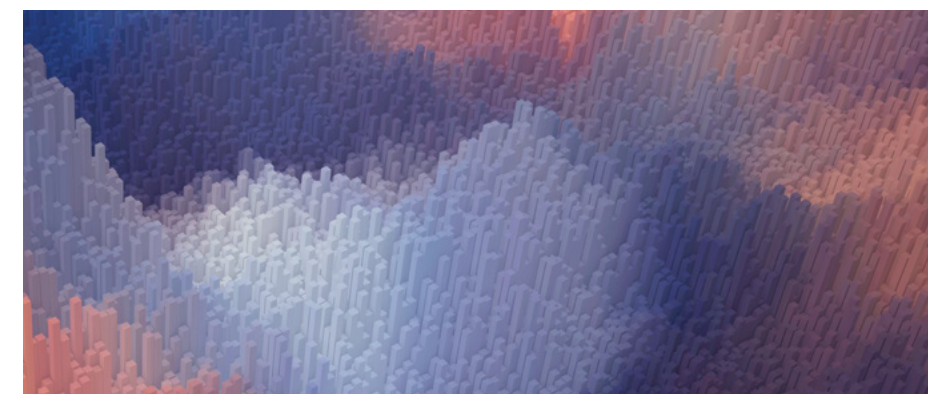
Kapittel 2. Resultater forrige kunstplan og internasjonal plan

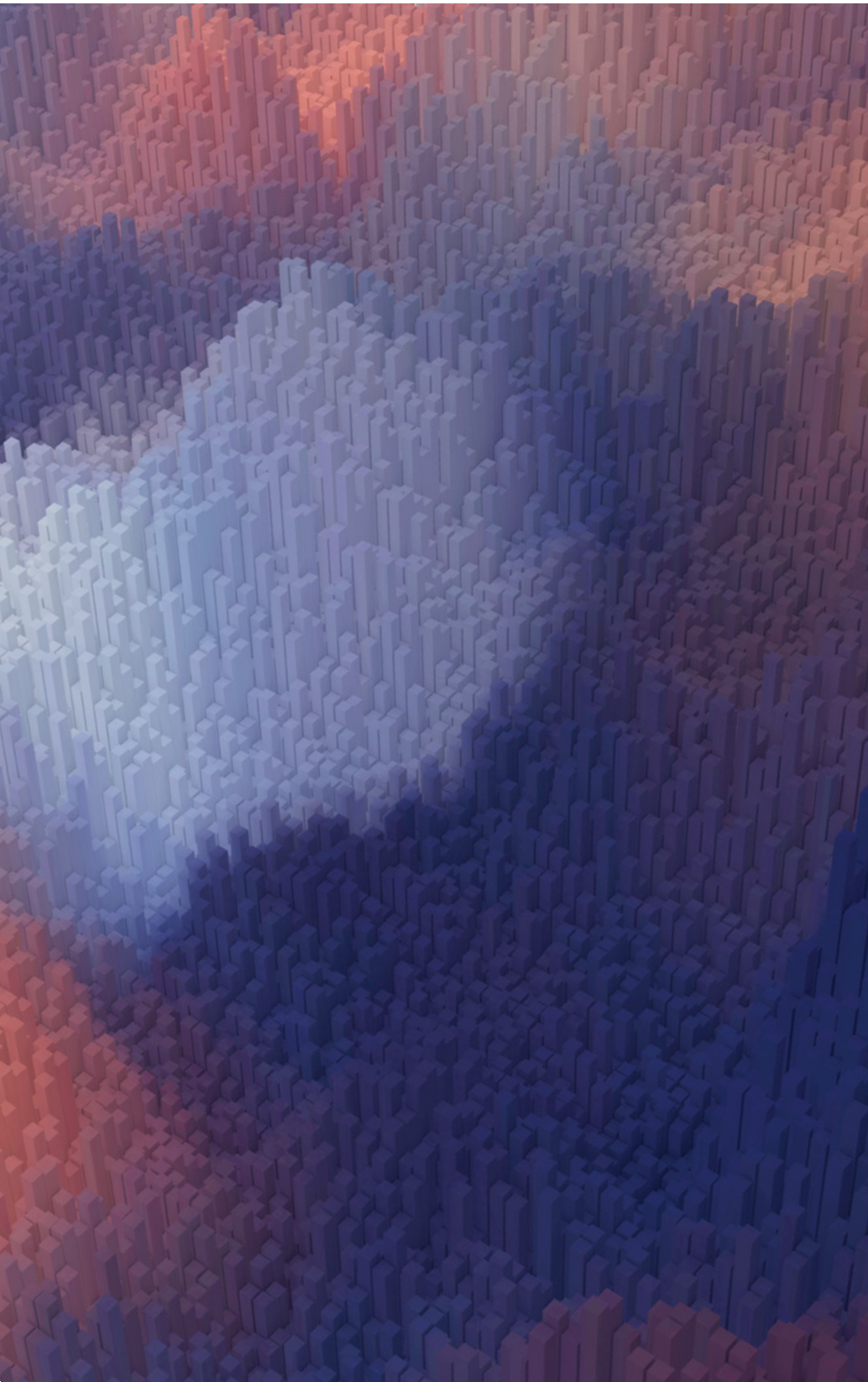
	2006 ¹	2016 ³
Samlet søknadssum²	—	33 016 816
Sum bevilget	1 230 000	2 728 000
Totalt antall søknader	156	354
Antall bevilget	41	60
Etablering	21	28
Kultur	20	29
Arbeid¹	—	3
Gjennomsnittlig tildelingssum	30 000	45467
% bevilget av antall søknader motatt	26%	17%
Utvikling antall mottatte søknader totalt		226,92%

Utvikling søknader for arbeids-, kultur- og etableringsstipend

¹ I 2006 var det kun kultur- og etableringsstipend. ³ 3 arbeidsstipend i 2016.

² Statistikk for samlet søknadssum i 2006 mangler.

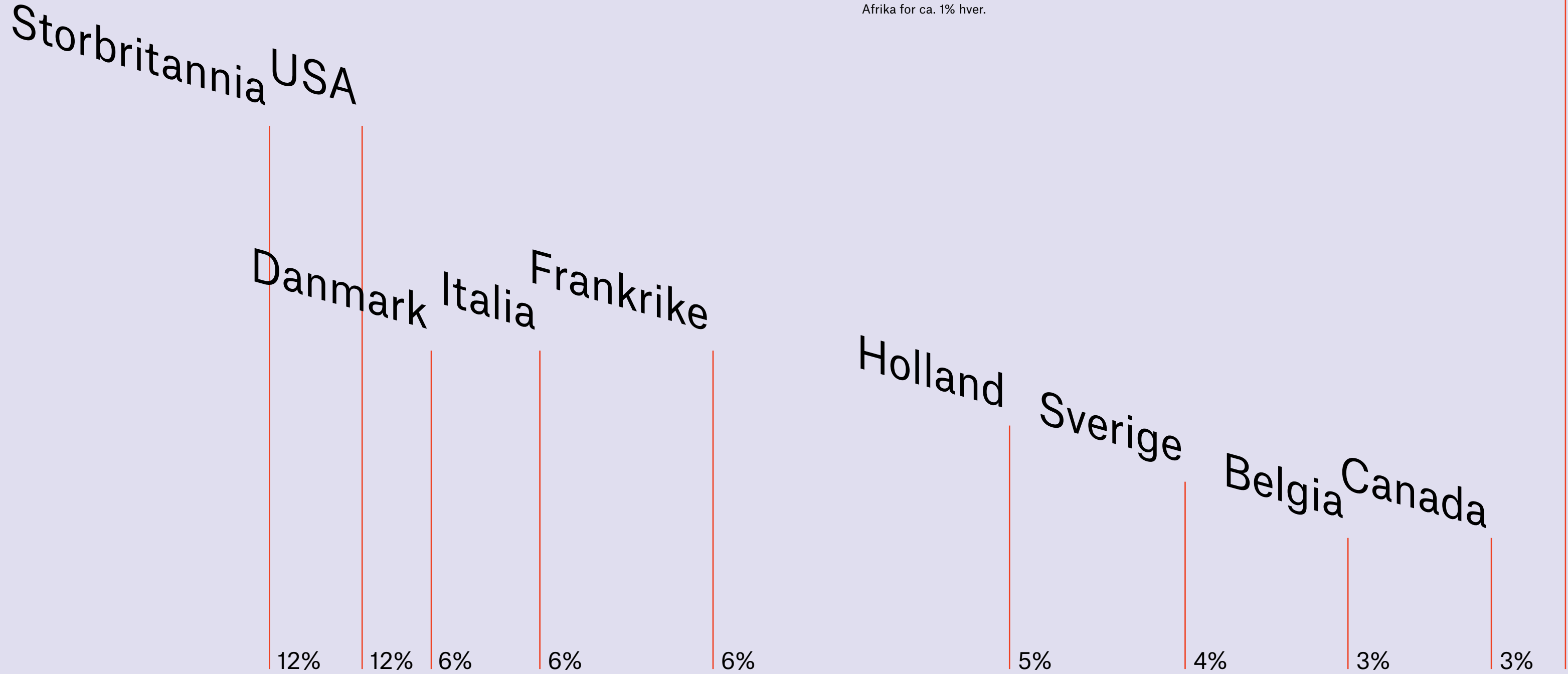
Kapittel 2. Resultater forrige kunstplan og internasjonal plan

Kunst- og kulturfeltene er mer internasjonale enn noen gang og det arbeides stadig mer på tvers av landegrensener. Utviklingen har vært stor over de siste 10 årene og følger den forrige kunstplanens ambisjoner og fokus. Antall søknader til kommunens tilskuddsordninger for internasjonal kunst- og kulturutveksling er mer enn fem ganger så stort i 2016 som i 2007,

og spriket mellom søknadssum og avsetning i bybudsjettet er stor. Kvaliteten på søknader for internasjonale prosjekter er også meget høy og viser at bergenske kunstnere og kunstfelt arbeider på høyeste nivå internasjonalt.

	2007	2016
<i>Internasjonal kunst- og kulturutveksling – antall søknader mottatt innen hovedsøknadsfrist</i>		
Antall søknader	35	188
Samlet søknadssum i kr	3 383 096	7 120 570
Tilskuddsordningens budsjett i kr	1 800 000	2 559 400
Sprik søknadssum og budsjett i kr	1 583 096	4 561 170
Budsjett ift søknadssum i %	53%	36%
Total prosentvis økning i antall søknader		537%

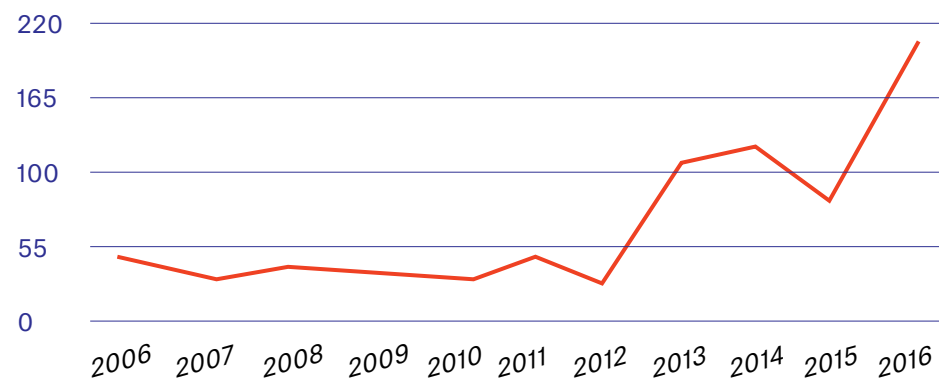
Bergenske kunstnere og kulturprodusenter samarbeider med hele verden. Grafen viser prosentandelen for land involvert i prosjekter til tilskuddsordningen «Internasjonal kunst- og kulturutveksling» i årene 2015-2017. I denne perioden sto utveksling med land i Europa for ca. 70 % av den totale søknadsmassen, Nord-Amerika ca. 15%, Asia ca. 9 %, Sør-Amerika ca. 4% og Oseania og Afrika for ca. 1% hver.

Bergen er også en interessant destinasjon for kunstnere som kommer utenfra. Søknadsmassen til gjestekunstnerordningen på USF Verftet har økt med 450 % fra 2006 til 2016. Også her er

kunstnere fra hele verden representert, men omtrent 50 % av gjestekunstnerne de siste 10 årene kom fra enten USA, Tyskland, Storbritannia, Canada eller Holland.

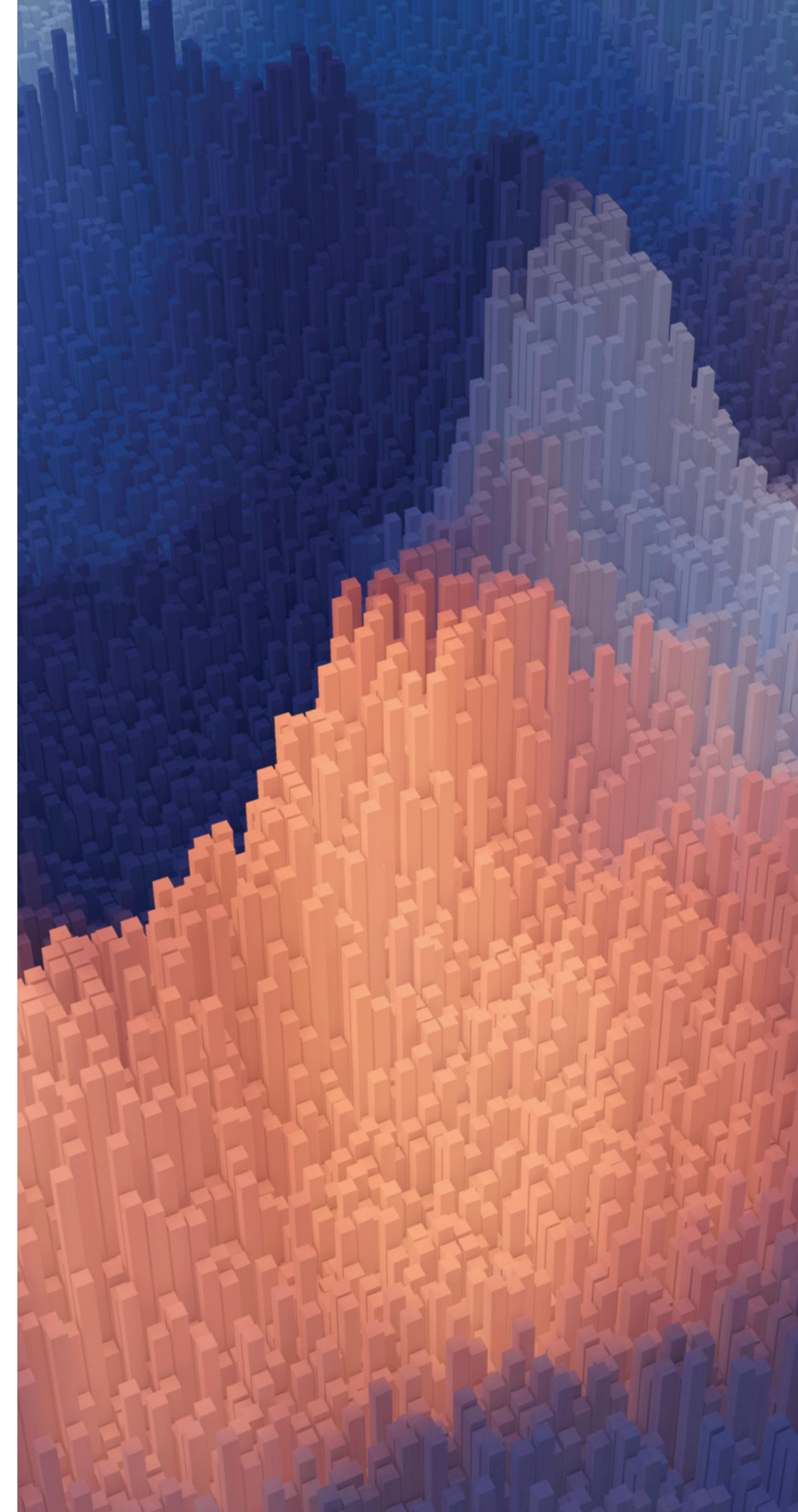
Antall søkere til AiR USF

Bergen kommune har satset på nettverks- og kompetanseorganisasjoner innen de forskjellige fagfeltene, og siden den forrige vedtatte kunstplanen er VISP og Proscen etablert innen det visuelle feltet og scenekunstfeltet. Utviklingen i medlemsmassen hos de forskjellige organisasjonene viser

ulike trender. Brak og VISP viser til en sterk økning med nesten en dobling i antall medlemmer de siste fem år. Proscen har hatt en nedgang i antall medlemmer som et resultat av at organisasjonen har valgt å spisse seg inn på aktive, profesjonelle kunstnere.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Brak	864	1050	1184	1256	1436	1506
Proscen		670	670	87	154	181
VISP	488	634	712	829	905	

Kapittel 3. Kunstbyen Bergen - i forkant internasjonalt

«Kulturbyen Bergen - i forkant internasjonalt»

Visjon:

Bergen er og skal være en produserende kulturby; en by som gir rom for modige ideer, høye ambisjoner og særegne prosjekter. Bergen har et rikt og vitalt kunstliv der det satses både spisst og bredt. Institusjoner, festivaler og det frie kunstfeltet bidrar til et sterkt og nyskapende kunstpolitisk område, som gjør Bergen i stand til å sette dagsorden både nasjonalt og internasjonalt. Byen er stor nok til å romme de perspektiver og resultater som trengs for å være i forkant som kulturby. Bystyret fastsatte derfor en ny visjon for kulturbyen i kulturstrategien for Bergen for perioden 2015-2025.

3.1 Hovedmålsetning

Mål: Bergen skal være en internasjonal kunstby som satser både smalt og bredt, er synlig, samfunnsrelevant og fram-tidsrettet, og som våger å gå nye veier.

3.2 Strategier

Bergen kommune skal i planperioden 2018-2027:

- ☐ Integrere kunstfeltets kompetanse på ulike samfunnsområder.
- ☐ Bidra til å realisere ambisiøse kunstpolitiske mål gjennom et helhetlig og funksjonelt virkemiddelapparat.
- ☐ Styrke Bergens profil som en produserende kunstby, der kvalitet, nyskaping og relevans vektlegges.
- ☐ Styrke internasjonalisering av et kompetent og utforskende kunst- og kulturfelt.
- ☐ Tale det bergenske kunstlivets sak overfor nasjonale myndigheter.
- ☐ Stimulere til åpen debatt, meningsbryting og utvikling av markante stemmer.

3.3 Fagområder og definisjoner

Kunstplanen omfatter det profesjonelle kunst- og kulturlivet. Profesjonalitet kan ha ulike kriterier innenfor de forskjellige fagfeltene. Likevel regner Bergen kommune som hovedregel en aktør som profesjonell når aktøren har en kombinasjon av relevant utdanning, eventuelt kan vise til relevant kunstnerisk arbeid de siste tre årene, og arbeider på et profesjonelt nivå og i en profesjonell kunstnerisk sammenheng.

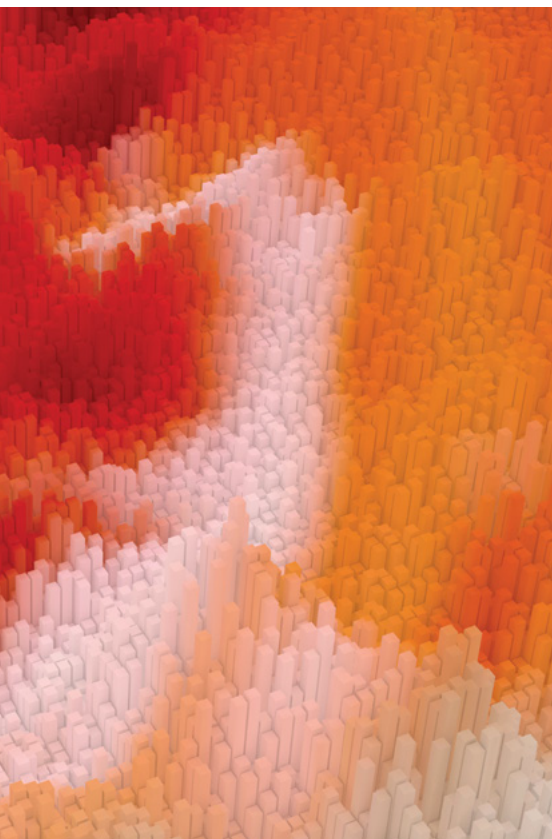
Bergens kunstfelt rommer profesjonelle utøvere innen ulike kunstfagområder, fra billedkunstnere, kunsthåndverkere, musikere, komponister, dirigenter, scenekunstnere, regissører og koreografer, forfattere, filmskapere, kunstkritikere, kunstformidlere, kuratorer og produsenter, med flere. En profesjonell kunstner lever helt eller delvis av sitt virke, ofte delfinansiert av stipender og ulike offentlige støtteordninger. Betegnelsen «kunstner» brukes i planen om utøvende profesjonelle kunstnere fra alle fagfelt.

Bergens kunstplan bygger på tanken om kunstens egenverdi. Kunsten og kulturens verdi kan derfor vanskelig

måles ut i fra prinsippet om avkastning og/eller lønnsomhet. Innenfor praksiser som grunnforskning, filosofi og samtidskunst ligger det ofte et annet verdibegrep til grunn. Verdien av refleksjon, ny kunnskap og kvalitet i utførelsen er i disse tilfellene motivasjonen for fagene.

Kvalitet innen kunst- og kulturfeltet bedømmes etter en rekke ulike kompetanser. Teoretisk, faglig og erfaringsbasert kunnskap om feltet er noen av de sentrale kunnskapsgrunnlagene for å kunne vurdere kvalitet. Samtidig besitter alle mennesker i kraft av seg selv en kompetanse i å vurdere hva som berører en. En slik kvalitetsvurdering handler om smak. Enhver samfunnsborger har rett til å uttale seg om hva som er god kunst for ham eller henne, og den demokratiske samtalen om kunst er med på å styrke våre fellesskap. Kunsterfaringen, og den felles refleksjonen over kunsterfaringen skaper grunnlag for forståelse og uenigheter som man kan samles om. Det er imidlertid viktig å ikke overdrive relativiteten i kvalitetsbegrepet innen kunst. Fagkunnskap må være grunnlaget for en kvalitetsbevisst kunstby.

Kunstplanen gjelder for det profesjonelle kunstfeltet, herunder det frie feltet. Det frie feltet omfatter primært

kunstnerne og kunstnerstyrte produksjons- og formidlingslokaler og visningssteder. Kunstplanen omfatter også byens kunst- og kulturinstitusjoner- og organisasjoner, og andre virkemidler som kan bidra til kunstnerisk produksjon, bærekraftige kunstnerskap, formidling og ytterligere etterspørsel. Større kunstinstitusjoner som KODE Kunstmuseene i Bergen dekkes også av planen «Arkiv, Bibliotek og Museer i Bergen 2012–2021». Arenaer for hele det profesjonelle feltet vil bli særskilt behandlet i den nye arenaplanen som vil bli klar i 2018.

Planen er delt i to handlingsdeler. I «Handlingsdel 1: Kunstplanen» beskrives status, utfordringer og potensial, og veien videre for åtte fagfelt: Kunst- og kulturkritikk, musikk, visuell kunst, litteratur, scenekunst, film, tverrestetisk kunst og tverrfaglige arenaer, og graffiti og gatekunst. «Handlingsdel 1: Kunstplanen» rommer også et kapittel om fire fellesutfordringer som er avgjørende for feltenes utvikling: Internasjonalisering; Digitalisering; Synlighet, tilgjengelighet og publikumsutvikling; og Kunstner- og produksjonsøkonomi.

Handlingsdel 2 består i sin helhet av «Kapittel 6: Kultur næringer». Kultur næringer har i en årrekke vært ansett for å være en integrert del av de profesjonelle kunstfeltene i byen. Kultur-

næringene har samtidig vært en naturlig del av den langsiktige kunstpolitikken til Bergen kommune, og ble utskilt som et eget fagområde i rullert kunstplan i 2013. Feltet inngår i den nye kunstplanen som en egen del som følger opp verdikjeden fra kunstfeltets egenverdi og egenproduksjon, og over til tiltak som er spesifikt rettet mot utvikling av næringene. Kultur næringer behandles i fagspesifikke underkapitler, henholdsvis musikk, visuell kunst, litteratur, scenekunst, film og spill, design, og festivalbyen. Kultur næringer har som mål å øke næringspotensialet i de ulike kunstfeltene, og skape økonomisk bærekraft for aktørene. Tiltakene skal føre til økt omsetning, bedre inntjening, økt sysselsetting og verdiskaping.

Flere endringer er kommet til siden rullert kunstplan:

Kunstkritikk er den femte nøkkelen i kommunens plan for å styrke kunstfeltet som helhet, men kunstkritikk er også et kunstfelt i seg selv, hvor kritikerne regnes som utøvende kunstnere. Som første norske kommune definerer Bergen kunst- og kulturkritikk som et eget fagfelt i kunstplanen for det profesjonelle kunstfeltet. Kunstkritikken er helt sentral for ordskiftet rundt, og

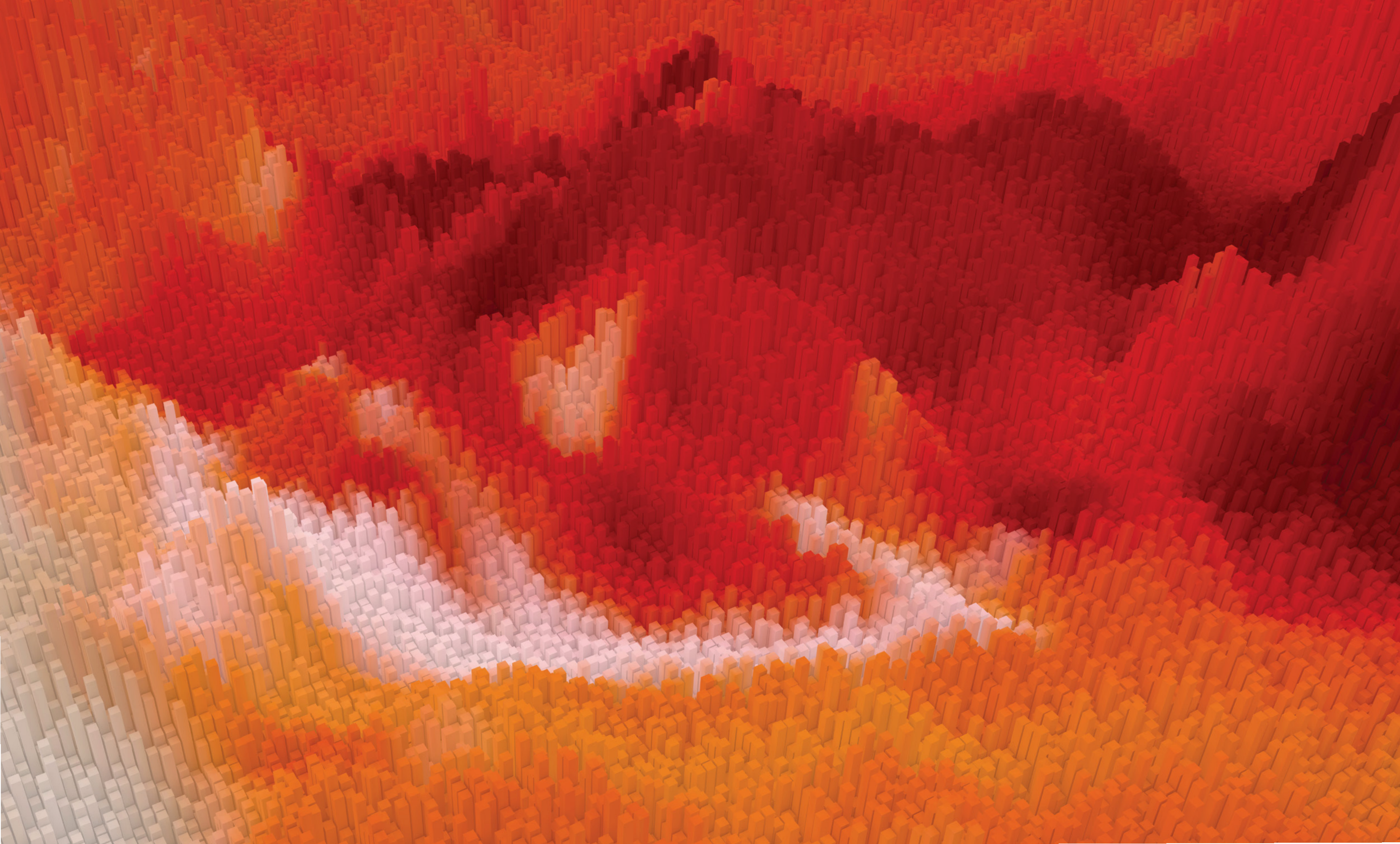
utviklingen av, kunsten. Kunstkritikken og den kritiske refleksjonen og samtalen om kunst er høyst relevant og etterlyst i den bergenske offentligheten. Man vil styrke feltets synlighet ved å definere feltet som et kunstfelt, og samtidig satse bredt på nye stemmer og nye initiativ for kritikk innen alle fagfelt.

Tverrestetisk kunst behandles her som et eget fagfelt. Et stort antall kunstnere arbeider tverrestetisk i Bergen, noe et økende antall søknader til tilskuddsordningen for tverrfaglig prosjektstøtte vitner om. Dette er et naturlig resultat av den etablerte kulturen for samarbeid og deling av kompetanse som kjenner tegner kunstbyen Bergen. I kunstplanen for 2008–2017 var elektronisk kunst et satsingsområde. I arbeidet med den rullerte planen i 2013 viste det seg relevant å skille ut det elektroniske kunstfeltet som et eget fagfelt, for å tydeliggjøre og utvikle feltet videre. Feltet har i foregående planperiode styrket seg betraktelig, og BEK – senter for kunst og teknologi, Pikkelfestivalen og Østre er i dag toneangivende aktører i kunstlivet lokalt, nasjonalt og internasjonalt. Den sterke graden av tverrfaglighet i mange av prosjektene innen elektronisk kunst peker på at feltet nå er godt forankret i flere av byens øvrige fagfelt og inngår som en naturlig del av stadig flere kunstformer. Feltet har fått større betydning for samtidskunsten som helhet, både

som verktøy og som uttrykk. Elektronisk kunst inngår nå i det tverrestetiske kunstfeltet.

Feltet **graffiti og gatekunst** er tatt inn i planen for det profesjonelle kunstfeltet. I forrige planperiode ble dette feltet ivaretatt gjennom planen «Graffiti og gatekunst i kulturbyen Bergen 2011 – 2015». Gjennom planperioden har graffiti- og gatekunstmiljøet i Bergen utviklet seg i positiv retning hva gjelder kvalitet, kompetanse, fagmiljø, synlighet og internasjonal relevans. I den nye kunstplanen vurderes det derfor som formålstjenlig å inkludere graffiti og gatekunst som et eget kunstfelt innenfor det profesjonelle kunstlivet.

Internasjonale prosjekter har tidligere vært ivaretatt gjennom en egen plan, og har i en årrekke vært et fokus og et satsingsområde for kunstbyen Bergen. Kulturstrategien for perioden 2015–2025 «Kulturbyen Bergen – i forkant internasjonalt» gir en tydelig retning for dette arbeidet. Som et resultat ser man nå at internasjonalisering inngår som en naturlig og vesentlig del av alle fagfeltene. Det utarbeides derfor ikke en egen plan for det internasjonale arbeidet, men feltet tas inn i planen for det profesjonelle kunstfeltet som et sentralt felles satsingsområde med egne, dedikerte tiltak.

Handlingsdel 1 Kunstplanen

Kapittel 4: Kunstfeltene

Introduksjon

Bergen har hatt en bred og systematisk kulturpolitikk siden 1990-tallet. En kombinasjon av tålmodighet, modighet og langsiktig tenkning gjennom planarbeidet har gitt mange resultater, blant annet en solid kunstnerisk infrastruktur med sterke og dynamiske produksjonsmiljø. Byen har vært arbeidssted for en rekke tydelige kulturledere som siden har gått videre til nasjonale og internasjonale toppjobber, og en rekke kunstnere – innen musikk, billedkunst, kunsthåndverk, teater, dans, film, elektronisk kunst, og spillbransjen – hevder seg blant de beste i verden.

Bergen kommune har tett kontakt med de ulike fagmiljøene, og kunstplanen bygger på feltets ønsker og behov. Hovedsatsingen for Bergen kommune har vært å gi rom for den frie og uavhengige kunsten, sørge for attraktive arbeidsvilkår for kunstnere og kulturarbeidere,

og se på kunstfeltet som identitetsbygger for en framtidrettet by, og dette arbeidet vil fortsette og styrkes i planperioden 2018–2027. Det er kunstnerne som produserer kunsten og danner grunnlaget for at Bergen som kunstby kan være relevant for bergenserne og samtidig hevde seg i internasjonale fagmiljø.

De ulike fagmiljøene utgjør velfungerende økosystem, bestående av kunstnere og produsenter, kunstner- og bransjeorganisasjoner, kunstnerdrevne institusjoner og store, regionale og nasjonale institusjoner, i tillegg til publikum og markedet.

Bindeleddene internt kan strekke seg på tvers av fagfelt, sjanger og funksjon, og de forskjellige økosystemene har til felles at de består av aktører som interagerer med og lar seg inspirere av hverandre. Slik dannes et større bilde, hvor aktørene er avhengige av hverandre og alle er like viktige for at kunst- og kulturbyen Bergen skal fungere.

4.1 Kunst- og kulturkritikk

Status

Om kunsten skal ha virkninger utover seg selv må den vurderes og reflekteres over i fellesskap. Kritikken kan formidle og vurdere kunstens perspektiver i en verden som i stadig økende grad preges av at ulike virkelighetsforståelser ikke møtes.

Kunstfeltet består av steder der samfunnet nettopp er et samfunn, arenaer hvor mennesker kommer sammen om ting som opptar dem og fellesskapet. Kunstkritikken er rommet hvor den borgerlige offentligheten historisk fikk oppstå, hvor meninger ble brynt mot hverandre. Det er ikke uviktig at denne skriftlige praksisen vokste ut av en levende, muntlig diskusjonskultur. Flere nye publikumsgrupper skal få mulighet til å ta del i og engasjere seg i den offentlige samtalen om kunst og slik inkluderes i det uenighetsfellesskapet som utspiller seg i og utenfor byens gallerier, teatersaler og konsertlokaler. Kritikkk er viktig for å skape interesse og forståelse for kunst og for utvikling av kunsten gjennom kvalifiserte vurderinger.

Bergen kommune skal tilrettelegge for en sterk offentlig samtale om kunst og kunstens samfunnsrelevans gjennom en satsing på flere kritikere og arenaer for kritikk både i muntlig og skriftlig form.

I kulturstrategien for perioden 2015–2025 står det følgende:

«Bergen skal ha landets sterkeste kultur- og kunnskapsmiljø utenfor Oslo og utgjøre en reell utfordrer til hovedstaden når det gjelder forskning og utdanning, kritikk og debatt, samt produksjon og framføring av kunst og kultur.»

I perioden 2008–2017 er det satt av egne midler på bybudsjettet til kritikk- og teoriutvikling, og midlene har gått til åpne prosjektmidler og kompetanseutvikling for kritikere, og som tilskudd til fagtidsskrifter. Tilskuddene har lagt grunnlaget for en kunstscene med høy diskursiv aktivitet og kompetanse. Behovet for tilskudd til feltet har økt, i form av flere profesjonelle aktører innen kunstkritikk, kunstformidling og faglige fora for teoriutvikling. Stipend til kritikere har vært dekket inn under eksisterende stipendprogram for alle fagfelt.

Kritikkfeltet i Bergen er lite og avgrenset til ulike fagmiljø, og det er lite kontakt mellom fagfeltene. Det finnes likevel en rekke initiativ, blant annet samtaleforum, som virker stimulerende på miljøene og utvider kritikkens handlingsrom fra papir til samtale. VISP arrangerer jevnlig kritikksamtaler, hvor kritikere fra inn- og utland inviteres til å se og debattere utstillinger i Bergen, og Proscen, BIT Teatergarasjen, Borealis med flere har

tilsvarende arrangementer. Litteraturhuset har hatt stor suksess med serien Kritisk Kvartett og Bergen Offentlige Bibliotek arrangerer forfattersamtaler og debatter med kritikere, og har nylig gjennomført et større prosjekt knyttet til kvalitetsvurdering i biblioteket. Samtalen om kunsten står sterkt i Bergen.

Status for den skriftlige kritikken varierer mellom feltene. Bergens Tidende lanserte i 2014 en satsing på *Lest. Sett. Hørt.* for kritikk av alle kunstsjangre, men det visuelle kunstfeltet har i liten grad blitt omtalt, og antallet omtaler for øvrige fagfelt har heller ikke økt. Bergensavisen har jevnlig anmeldelser av teater og musikk. Nasjonal presse dekker Bergens kunstliv sporadisk og hovedsakelig ved større festivaler og annet av nasjonal betydning, selv om fagspesifikke nettstedet som Kunstkritikk, Ballade og Scenekunst har en bredere dekning. Internasjonal fagpresse er svært viktig for alle felt, og mange av byens aktører mottar årlig et høyt antall internasjonale kritikker og omtaler.

Det er svært få heltidsarbeidende kritikere i Bergen. Litteratur kommer likevel godt ut, og i Bergen er det i 2017 tre litteraturkritikere med arbeidsstipend, henholdsvis statlig, fra Fritt Ord og fra Norsk Faglitterær Forfatter- og Oversetterforening. En slik status for kritikkfeltet henger sammen med

den negative utviklingen i tradisjonelle medier hvor kritikken har hatt sin plass. Avishusene har de senere årene gjennomgått en omveltning og omstilling som har påvirket alle redaksjonene. Endringene i norsk mediebransje har hatt stor innvirkning på kunst- og kulturkritikken, med store kutt i redaksjonene og i bruken av frilansere. Samtidig har denne utviklingen ført til etableringen av nye digitale plattformer for kritikk, som Kunstkritikk og Ballade, og både blogg, videoblogg og podcaster har blitt viktige bidragsytere i det offentlige ordskiftet om kunst og kultur i dag.

Kritikerne som virker i Bergen rekrutteres i stor grad fra universitetsmiljøene rundt fagene allmenn litteraturvitenskap, nordisk, teatervitenskap og kunsthistorie, men også fra de utøvende fagfeltene, noe som i særlig grad ser ut til å gjelde for musikkfeltet. Det eksisterer i dag ingen utdanning for kritikere, hverken i Bergen eller nasjonalt.

Utfordringer og potensial

Kunsten utfolder seg i alle byens rom, og tar form av mange og nyskapende samarbeid. Men kunsten bør ta enda større plass i samfunnet vårt, og her har kritikken flere viktige funksjoner: kritikken formidler, vurderer og for-

tolker, og bidrar samtidig til å videreutvikle feltet. Til tross for kommunens tydelige målsetting for kritikk og debatt er mangelen på faglig fundert kritikk et svakt ledd i det kunstneriske økosystemet i Bergen. Bergenserne er debattglade, men byen har et potensiale for større uenighetskultur: det er både rom og behov for en samtale om kunst og kultur som ikke raskt dreier fra det kunstneriske innholdet til å bli en diskusjon om elitisme eller økonomi. Forutsetningen for en slik samtale er samlingssteder, gode formidlere og kunnskap.

Mange av fagfeltene har større dekning i internasjonal enn i nasjonal og lokal presse. Mangelen på lokal dekning fører til mindre synlighet, lavere publikumstilstrømning og svakere faglig utvikling, og dermed en risiko for en svakere utvikling for Bergen som en levende kunstby.

Det er i dag et betydelig potensial i Bergen for flere kritikere, og en styrking av feltet er en forutsetning for et fortsatt aktivt og høyt kvalifisert kunstfelt i byen. Det er videre et mål å utvide rommet for kunst- og kulturkritikk i Bergen til flere ulike plattformer, fra tradisjonelle avis- og nettformater til video og podcast, samtaler og debatter. Det tradisjonelle tidsskriftet er også høyst relevant med sin vekt på lengre tanker og redaksjonell grundighet, og fyller en svært

viktig rolle som sosialt og faglig samlingspunkt for feltene. Samtidig er tidsskriftene framtidrettede ved å ta i bruk nye digitale løsninger og publiseringsplattformer.

For å styrke kritikkens posisjon i Bergen er det hensiktsmessig å støtte redaksjonelle miljøer som vil komme mange enkeltkritikere til gode. Den skriftlige kritikken vil alltid være fundamentet for samtaler, seminarer og andre muntlige fora. Kunstpolitikken må derfor tilrettelegge for at flere får etablere seg som kritikere og får skriveoppdrag. Felles for nær alle som virker som kritikere i Bergen er at de har svært få oppdrag i løpet av et år, og at kritikervirksomheten er en bi-geskjeft. Det finnes få arbeidsplasser for kritikere, og de fleste er frilansere uten faste avtaler om antall leverte tekster per år. For feltene resulterer det i at langt de fleste aktørene ikke får omtale eller kritikk av sin utstilling, konsert, bok eller forestilling. For kritikerne fører det til en svak og ustabil økonomi, og dårlig rekruttering. Honorarene er lave, og det finnes få statlige stipender. Kritikernes arbeidsvilkår trenger et løft. Norsk Kulturråd lyste i 2016 ut midler gjennom en ny tilskuddsordning for Kunst- og kulturkritikk, en satsing som videreføres i 2017, og som vil få betydning også for Bergens kunstliv.

Visjonsmål

Kunstbyen skal være en arena for en sterk, offentlig samtale om kunst, som bidrar til å løfte fagmiljøene og synliggjøre kunstens samfunnsrelevans. Bergen skal ha flere heltids- og deltidskritikere som dekker hele spekteret i kunstlivet.

Veien videre

Kunstkritikken har to formål: intern fagutvikling og eksternt formidling av kunstuttrykk. Denne todelingen er sentral når kommunen skal tilrettelegge for samtale og kritikk om og med kunsten, både for et fagpublikum og for et generelt publikum.

Kunstner- og produksjonsøkonomi

I den nye planperioden vil kommunen, som første kommune i landet, øremerke et arbeidsstipend til en kritiker. Med dette vil kommunen signalisere at kritikk er en kunstart, og at kritikkfeltet er av helt grunnleggende betydning også for de øvrige fagfeltene. Stipender gir flere tillit til at det er mulig å satse på kritikergjerningen. Videre skal kommunen arbeide for at veiledende satser fra Norsk Kritikerlag følges av institusjoner, organisasjoner og andre aktører som gir skribentoppdrag til kritikere. Den eksisterende tilskuddsordningen for kritikk- og teoriutvikling skal styrkes. Bergen kommune skal i perioden 2018–2027:

- Øremerke et årlig arbeidsstipend til en kritiker.
- Styrke tilskuddsordningen for kritikk- og teoriutvikling.
- Være pådriver for at tilskuddsmottakere som hovedregel følger Norsk Kritikerlags honorarsatser for kritikere.

Produksjons- og kompetansemiljø

Bergen skal styrke etablerte miljøer og arenaer for kritikk, samtale og faglig utvikling, hvor primærmålgruppen er kunstinteresserte. Det skal satses på samtaleforum og skrivekurs på eksisterende samlingspunkt, deriblant Landmark, Litteraturhuset, DNS, Corner teateret, BIT Teatergarasjen, Østre og Hordaland kunstsenter, og i samarbeid med organisasjonene VISP, Proscen, Brak, Vest-norsk filmsenter og fagorganisasjonene. Samtidig skal det arbeides for kompetanseheving gjennom kursing og utdannelse i byens utdanningsinstitusjoner. Der det eksisterer ulike kunstsyn og ulike litteratursyn etableres et spenningsfelt som er attraktivt å være i nærheten av. Det har de siste tiårene utviklet seg sterke, om enn få, tidsskriftsmiljø i Bergen, en utvikling byen skal bygge videre på.

Det skal tilrettelegges for rekruttering av kritikere i Bergen ved at nyutdannede kunstnere og fagpersoner gjennom kurs og skrivetrening kan få økt kompetanse om feltene. Gjennom en aspirant- og/eller mentorordning for kritikere vil nye kritikere bli invitert inn i etablerte

institusjoner og byens ulike fagfelt for å lære om feltene. Det bør arbeides for at mediene lokalt og nasjonalt rekrutterer kritikere fra Bergen, og sender kritikere til Bergen for å dekke kunstfeltene i byen. Bergen kommune skal i perioden 2018–2027:

- Etablere en aspirant- og/eller mentorordning som omfatter kritikere.
- Tilrettelegge for at tidsskrift, på fysiske og digitale flater, kan etablere seg og virke i Bergen, gjennom driftsmidler, prosjektstøtte og initiativ til samarbeid.
- Støtte initiativer til kritikk- og samtaleforum samt skrivekurs for fagmiljøene, på feltenes egne arenaer.
- Ta initiativ til at utdanningsinstitusjonene vektlegger kritikk og kulturjournalistikk i sine programmer.
- Oppfordre til samarbeid mellom ulike institusjoner, medier og enkeltpersoner/-miljø både lokalt, nasjonalt og internasjonalt for å bidra til å utvikle kritikkfeltet.

Formidling

Det er potensial for en utvikling av en kritikk- og samtaleplattform for et generelt publikum på steder som Litteraturhuset i Bergen og Bergen Offentlige Bibliotek. En slik utvikling kan ta form av et samarbeid med aktørene om en programsatsing for kritikk og for formidling/samtaler om kunst for et generelt publikum. En økt bevilgning til tilskuddsordningen for kritikk og teoriutvikling skal ivareta formidling til både fagspesifikke miljø og større publikumsgrupper på eksisterende og nye plattformer. Byens sterke tradisjon for å knytte debatt- og samtaleprogrammer til festivaler og arrangementer innen alle fagfelt skal videreføres og styrkes. Bergen kommune skal i perioden 2018–2027:

- Utvikle en kritikk- og samtaleplattform for et generelt publikum, på bibliotekene, kulturhusene eller i andre lavterskelarenaer.
- Gi tilskudd til en ny digital plattform for kritikk og formidling i Bergen.

4.2 Musikk Status

Bergen har et internasjonalt anerkjent musikkfelt som bidrar til å sette Bergen på kartet som en god kunst- og kulturby. Feltet er rikt og sammensatt og med stor sjangerbredde, og her finnes aktører som utmerker seg innen både rytmisk musikk, elektronisk dansemusikk, metal, jazz, folkemusikk, samtidmusikk, kirkemusikk, klassisk musikk og musikkteater.

Det klassiske feltet og operafeltet er grunnmuren i musikkbyen Bergen med røtter og kompetansemiljøer som strekker seg langt tilbake. Feltet er sentrert rundt de store og mellomstore institusjonene som viktige tradisjons- og kvalitetsbærere og som arbeider aktivt på et høyt internasjonalt nivå. I løpet av forrige planperiode har det klassiske feltet og operafeltet hatt en eksemplarisk strategisk og kunstnerisk utvikling. Bergen Filharmoniske Orkester (BFO) er et av to nasjonalorkestre og feiret 250-års jubileum i 2015. Orkesteret har i de senere år gjennomført flere suksessrike internasjonale turneer, et intensivt CD-innspilingsprogram, etablert ungdomsorkesteret BFUng og opprettet live-strømmetjenesten BergenPhiLive. Bergen Nasjonale Opera (BNO) har i løpet av knapt 10 år som operahus gjennomført flere

internasjonalt kritikerroste prosjekter, med stadig økende publikumsoppslutning og omtales i det europeiske operamiljøet som et «A-hus». Styrkingen av Edvard Grieg Kor i forrige planperiode har gitt store positive ringvirkninger til et bredt sangmiljø i Bergen, og koret sysselsetter stadig flere profesjonelle sangere i tillegg til strategisk satsing på rekruttering av barn og unge gjennom sin korpyramide. KODEs komponisthjem forvalter en viktig og levende musikkarv og befester sin posisjon som en av Norges mest aktive konsertscener og arbeidsgivere for klassiske musikere. Festspillene i Bergen er Nordens største musikk og teaterfestival og ble avholdt for 65. gang i 2017. Festivalen fortsetter å være et fyrtårn blant større festivaler i Norge, og et senter for et bredt kunstfelt, både for utøvere og publikum, lokalt og internasjonalt.

BIT20 Ensemble er et av Nordens ledende ensembler innen samtidmusikk og viktig for samtidmusikkfeltet i Bergen. Ensemblet samarbeider bredt og har i forrige planperiode produsert gode programmer for publikumsutvikling, rekruttering, repertoarutvikling samt turnering lokalt og internasjonalt. Borealis festival får stadig større anerkjennelse internasjonalt for sin kvalitet og relevans som festival for eksperimentell musikk. I løpet av få år har Borealis styrket sin posisjon som drivkraft for

samtidmusikkfeltet i Bergen, gjennom samarbeid på tvers av sjangre og kunstformer samt fokus på rekruttering.

Kirkemusikk i Bergen domkirke menighet står for et rikt musikalsk program gjennom året og engasjerer profesjonelle så vel som amatører, barn og unge. Bergen kirkeautunnale, som arrangeres i samarbeid med Bergen Barokk og Barokksolistene, har i løpet av få år etablert seg som et viktig utstillingsvindu for en mangfoldig kunst og kulturproduksjon i kirken.

Bergen har lange tradisjoner for folkemusikk og har et kompetent og aktivt folkemusikkmiljø. Tilknytningen til Ole Bull Akademiet gjennom Griegakademiet sikrer stadig ny tilflyt av folkemusikere til byen. Folkemusikkklubben Columbi Egg har i mange år vært landets i særklasse største og best besøkte folkemusikkscene. Klubben tilbyr årlig mange viktige konsertoppdrag til folkemusikere og konsertopplevelser av høy kvalitet til et bredt bergenspublikum.

Bergen og Vestlandet har landets beste jazzkompetanse og et stort antall jazzmusikere bor og virker i byen. Sentralt står Vestnorsk Jazzsenter (VNJS) som feiret 20 år i 2017. VNJS har arbeidet frem sterke programmer for internasjonalisering, sysselsetting og rekruttering innen jassen, som JazzNorway in a

Nutshell, Den Musikalske Stamvegen og sommerjazzkurs. VNJS administrerer også Bergen Big Band som er landets eneste profesjonelle orkester med tradisjonell storbandbesetning. Tradisjonsrike scener som Nattjazz og Bergen Jazzforum, som har virket i over 45 år, sikrer sammen med en rekke uavhengige klubber og arrangører en bred jazzproduksjon gjennom hele året og er viktige for sysselsettingen av lokale jazzmusikere.

Brak er en sentral samarbeidspart og kompetansesenter for et bredt musikkfelt. I løpet av forrige planperiode utvidet og styrket Brak sin posisjon som kompetanseorgan for et bredt musikkmiljø på Vestlandet og som foregangsmodell for lignede tiltak i både inn- og utland. Brak var sentral i etableringen av bransjefestivalen Vill Vill Vest i 2016, i samarbeid med et stort antall aktører fra musikkbransjen. I 2016 ble også låtskrivercampen Bergen Songs etablert, som knytter bergensk musikkmiljø, musikere og låtskrivertalent opp mot et internasjonalt marked.

Griegakademiet ble i 2017 slått sammen med Kunst- og designhøgskolen til Fakultet for kunst, musikk og design under UiB. Det nye fakultetet får femten nye stipendiatplasser, mulig samlokalisering i Møllendalsveien og ny hovedlærer på komposisjonsstudiet,

noe som er en spennende utvikling og svært positivt for flere fagfelt.

Bergensartister fortsetter å skape særpreget musikk og preger den nasjonale og internasjonale musikkscenen. I forrige planperiode har man sett artister som Kygo, Alan Walker og Aurora ta verden med storm, i tillegg til mange andre som har oppnådd bred anerkjennelse. Tilknytning til miljøet i Bergen og støtteapparatet som finnes i byen har bidratt til å løfte bransjen, og skaper muligheter for artister som kommer etter. Bergen har fortsatt et ledende metalmiljø med artister og band som turnerer verden rundt. Miljøet trekker stadig et stort dedikert internasjonalt publikum til Bergen, blant annet gjennom metalfestivalen Beyond the Gates som i løpet av få år har styrket publikumsopplutningen betydelig. I tillegg til de faste institusjonene, helårsarrangørene og festivalene har man en yrende underskog av frie og uavhengige arrangører og produsenter som fyller de mange konsert-, klubb- og studentscenene rundt om i byen. Klubbmusikk- og elektronisk danseusikkmiljøet har lang erfaring fra underskogen og formidler til et stadig voksende publikum i nyskapende settinger. Ekkofestivalen arbeider aktivt og kvalitativt med å fremme og utvikle den elektroniske musikken og knytter et bredt publikum, forskjellige fagfelt og uttrykk sammen på tvers.

Utfordringer og potensial

Musikkfeltets bredde innebærer at byen rommer mange ulike aktører og sjangre med ulike behov, utfordringer og potensial. Planen må møte ulike utfordringer med konkrete tiltak, men også se det store bildet og foreslå fellestiltak på tvers av sjanger hvor det er hensiktsmessig. Musikkfeltet står i en særstilling blant alle kunstfeltene innen næringspotensial, og det er viktig at man i denne planperioden anerkjenner dette potensialet og arbeider for å løfte bransjen. Musikknæringen er i hovedsak omtalt i kapittel 6 «Kulturnæringer».

Langt de færreste musikere har i dag sin hovedinntekt fra sitt kunstneriske virke. Mangel på faste stillinger eller frilansoppdrag, usikre inntektsstrømmer, ufordelaktig forvaltning av digitale rettigheter og lav honorering for oppdrag bidrar til dette. Behovet for offentlig finansiering som sikrer et stabilt, nyskape og bredt produserende musikkfelt er derfor fremdeles stort. Til tilskuddsordningen som forvalter prosjektmidler innen musikk, ble det i 2017 søkt om totalt kr 5 666 260 mens budsjettet til fordeling var på kr 1 725 000, det vil si omtrent 30 % av det totale behovet. Frilansmarkedet for klassiske musikere er begrenset og har hatt liten utvikling

over flere år. Markedet er i hovedsak koblet til de store institusjonene og faste ensemblene, som alle har potensial til og ønsker å ta en større rolle i sysselsettingen av lokale musikere, men som begrenses av trange økonomiske rammer samt lav tilflyt av visse instrumentgrupper i byen. Økte tilskuddsrammer til institusjonene og ensemblene i tillegg til bedre kontinuitet innen musikkutdanningene må til for å bedre denne situasjonen og sikre at flere klassiske musikere etablerer seg i byen. Sjøforsvarets Musikkorps Vestlandet har lenge vært preget av usikkerhet med tanke på egen framtid og satsinger fra forsvarsdepartementet. Selv om korpset er adskilt fra kommunens finansielle ansvar vil kommunen fortsatt arbeide opp mot staten for bevaringen av militærkorpset på Vestlandet. Innen jazz og de rytmiske sjangrene har man bygget et sterkt frilansmiljø med musikere som er aktive i et bredt spekter av uttrykks- og konsertformer. Her er det essensielt at fungerende programmer og aktører som sysselsetter lokale musikere sikres og styrkes. Det er samtidig nødvendig med en kartlegging av frilansmiljøet for å kunne iverksette mer konkrete tiltak. Dette vil bli gjort sammen med en generell kartlegging av musikkfeltet i Bergen hvor man blant annet vil få innblikk i antall aktører, arbeidsmuligheter, behov og potensial. Ut over dette må man sammen med fagorganisasjonene

og nettverksorganisasjonene arbeide videre for anstendig honorering av musikere og stimulere til etableringen av musikkforlag og andre støttefunksjoner som kan forvalte artistenes åndsverk og sikre verdiskaping lokalt.

Konsserter og live opptredener har i dagens digitale verden stor betydning for musikkformidling, publikumsutvikling og rekruttering, og utgjør samtidig en vesentlig del av musikernes og institusjonenes inntektskilde. Tiltak som sikrer gode, funksjonelle og rimelige produksjons- og visningsarenaer er derfor viktige kulturpolitiske grep, og et område som må satses videre på også i denne planperioden. Tilbudet på øvingslokaler i Bergen til band og mindre grupper er i dag jevnt over godt. Samtidig er der mangel på lokaler for lydrevende arbeid eller for større ensembler og produksjoner. Særlig innen jazz og kammermusikkfeltet er det behov for funksjonelle øvingsrom og preproduksjonslokaler. Videre må det satses på nye konsertsaler, arenaer og flerbrukshus blant annet for kammermusikk, musikkteater og større pop- og rockekonsserter dersom Bergen fullt ut skal kunne utnytte sitt potensial som en internasjonal musikk- og festivalby. Dette blir i hovedsak behandlet i ny kulturarenaplan.

Musikkfeltet har lenge vært i forkant internasjonalt og gjør stadig oftere

prosjekter og turnéer i inn- og utland, noe som åpner for nye konsert- og publikumsmarkeder. Innen flere sjangre har man veletablerte posisjoner i internasjonale miljøer, ofte som et resultat av kostnadsdrivende prosjekter og høy egeninnsats fra aktørene selv. Kommunen ønsker god tilstedeværelse internasjonalt, noe som vil gi mye tilbake til kunstfeltene og ringvirkninger til hele byen. Tilskuddsmidler som går til internasjonale prosjekter bør derfor også styrkes.

Bergen har mange kanaler for rekruttering inn til det profesjonelle musikklivet og samhandlingen mellom amatørfeltet og profesjonelle aktører på dette området står sterkt. For musikken er eksponering, uavhengig av sjanger, det viktigste tiltaket for rekruttering, og helst så tidlig som mulig. Musikk inn i skolene og konsertkonsepter rettet mot barn og unge bør derfor styrkes i denne planperioden. Innen den klassiske musikken har det de senere år tilkommet flere gode initiativ innen talentutvikling og rekruttering. Disse forventes å gi positive resultater for antall profesjonelle musikere og frilansere i Bergen framover.

Skillet mellom amatør og profesjonell blir stadig utfordret og det kan i dag være meget kort vei fra hobby- til fulltidsmusiker. Det er viktig at denne planen anerkjenner arbeidet som blir gjort i dette

sjiktet og at det bidrar både til rekruttering og sysselsetting av profesjonelle musikere. AKKS tilbyr programmer som sikrer rekruttering og kompetanseheving på tvers av det profesjonelle musikkfeltet og amatørfeltet, med særlig fokus på å rekruttere flere kvinner til musikkbransjen. På tvers av musikkfeltet ser man utfordringer innen kjønnsbalanse, likestilling og mangfold, og tiltak fra feltet som retter seg inn mot dette (jmf. FNs bærekraftsmål om likestilling) ønskes velkommen. Studentorganisasjonene er, og vil også i framtiden være, viktige for det profesjonelle musikkfeltet som arnesteder for stadig nye kulturprodusenter og premissleverandører for innhold. Her henvises det samtidig til ny amatørkulturplan som må sees i sammenheng med denne planen.

Musikkutdanningene ved Griegakademiet er essensielle for tilkomsten av nye musikere til byen og er sentrale knutepunkt for hele byens musikkliv. Sammenlåingen med Kunst- og designhøgskolen åpner opp for samhandling på tvers av kunstfeltene. Kommunen skal følge opp denne positive utviklingen og åpne for flere samarbeid mellom de profesjonelle kunstfeltene og musikkutdanningene, særlig innen komposisjonsfeltet. Dagens musikere må være både fleksible som utøvere og samtidig kunne administrere egne karrierer. Økt kompetanse og bransjeforståelse for utøverne i til-

legg til å styrke støttefunksjonene rundt musikerne gjennom ulike tiltak vil fremdeles være et satsingsområde. Et av det bergenske musikkfeltets fremste fortrinn er sterke kompetansemiljøer på tvers av sjangre. Det er essensielt at disse miljøene defineres, hegnes om og styrkes. Herunder bør nevnes produksjonsstedene som har en spesialisert fagkompetanse bygget opp over mange år og som kan ta en større rolle i utvekslingen av kompetanse. Brak, som skal være et kompetansesenter for hele musikkmiljøet uavhengig av sjanger, har potensial for å kunne utvide sitt nedslagsfelt ytterligere og nå flere aktører i de mindre representerte sjangrene. Innen operafeltet har BNO opparbeidet seg vesentlig kompetanse og et renommé som kommer et bredt klassisk felt til gode. BNO er kommunens hovedsatsing på operafeltet, og man vil i denne planperioden fortsette arbeidet opp mot staten for økt satsing på denne regionoperaen i Bergen, samt styrke avsetningen på egen linje i bybudsjettet. Andre frie operasatsinger kan søke prosjektmidler.

Bergen er en god festivalby og har et mangfold av festivaler med særpreg som favner om varierte publikumsgrupper. Festivalen er et format som fungerer godt og som engasjerer publikum. Stabile og forutsigbare arbeidsforhold med støtte fra kommunen må til for å

sikre festivalene også i framtiden, samtidig som at det må være rom for nye initiativ. Avviklingen av knutepunkt-festivalene og overgangen til festivalstøtteordningen hos Norsk Kulturråd byr på både utfordringer og muligheter. Bergen kommune vil i denne planperioden følge opp utviklingen med tiltak for å styrke festivalene. Festspillene i Bergen (FiB) har mistet mye av forutsigbarheten og stabiliteten som fulgte med de statlige tilskuddsmidlene og må søke kulturrådet på liklinje med mange mindre aktører. Bergen kommune mener FiB fortjener samme status og forutsigbarhet som øvrige nasjonale kulturinstitusjoner og vil fortsette arbeidet med å få festivalen tilbake på statsbudsjettet. For de mindre festivalene kan festivalordningen representere nye muligheter.

Det er i dag flere måter å skape musikk på enn den partiturbaserte komposisjonsmusikken eller innenfor de institusjonelle rammene. Flere og flere låtskrivere, band og produsenter arbeider gjennom utøverkonstellasjoner og kollektiv, studioarbeid og digitale plattformen. Frie kunstnere samarbeider på tvers av fagfelt og sjanger og skaper nye uttrykksformer. Kommunen skal være i forkant, ønske velkommen nye ideer og vektlegge byens særegne miljøer. Bergen har blant annet et veletablert, internasjonalt og aktivt elektronisk

danse- og klubbmusikkfelt, som engasjerer og formidler musikk til et bredt publikum i tidsaktuelle settinger. Studioprodusenter er en yrkesgruppe som lenge har spilt en vesentlig rolle for bølger av bergenske musikere og musikk. Kunstnerisk kvalitet innen disse feltene må vurderes, anerkjennes og løftes i planperioden.

For musikkfeltet ligger det et stort potensial i det å benytte seg av ny teknologi og digitale løsninger innen blant annet produksjon, nye kunstuttrykk, formidling og opplevelse av musikk. Her har Bergen gode kompetansmiljøer som det er viktig at man knytter sterkere til det brede musikkfeltet. BEK, som arbeider i krysningen mellom lydkunst, teknologi og musikk besitter kompetanse og ressurser som vil bli stadig mer aktuelle for den skapende musikken i tiden som kommer. Utviklingen av BFOs strømmetjeneste i Grieghallen er et eksempel på godt nybrottsarbeid innen formidling de senere år, som samtidig bærer med seg kompetanse og erfaringer som man ønsker kan benyttes av flere i feltet. Satsinger på dette feltet bør også kunne nyttiggjøre seg av kompetansmiljøene og mulighetene som ligger ved media- og teknologiklyngen Media City Bergen.

Visjonsmål

Bergen skal ha et kompetent, innovativt og internasjonalt musikkfelt. Kreativitet, profesjonalitet og egenart skal stå sentralt i et miljø som dyrker samhold og utveksling på tvers av sjanger.

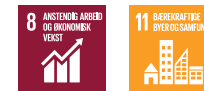

Veien videre

I planperioden 2018-2027 skal man for musikkfeltet styrke produksjonsforhold- og økonomi, bedre infrastrukturen for utøvere og produsenter, og heve kompetansen og den internasjonale erfaringen for alle aktører på tvers av sjanger. Det vil videre være viktig å utnytte nye muligheter ved digitalisering og ny teknologi og styrke feltet gjennom rekruttering og talentutvikling. Feltet kan videreutvikles gjennom kartlegging, økt synlighet og publikumsrettede tiltak, og på bakgrunn av feltets egne tiltak og initiativ.

Kunstner- og produksjonsøkonomi

Bergen kommune ønsker at Bergen fortsatt skal være en god og interessant by å bo og virke i for profesjonelle musikere, kulturarbeidere og produsenter innen musikkfeltet. Med det som mål vil man arbeide for å styrke de økonomiske forutsetningene for musikkfeltet ytterligere. Bergen kommune skal i perioden 2018-2027:

- Øke kommunens bevilgning av frie tilskuddsmidler til prosjekt, drift og lokaler.
- Øke driftsmidlene til institusjoner, festivaler og organisasjoner på egen linje i tråd med resultater og ambisjoner hos aktørene og i tråd med generell prisvekst i samfunnet.
- Øke kommunens bevilgning av tilskuddsmidler til internasjonale prosjekter og turnéer.
- Fortsatt styrke støttefunksjonene rundt musikerne gjennom eksisterende kompetansetiltak og tilskuddsordninger.

- Øremerke et arbeidsstipend til komponister samt opprette en ny tilskuddsordning for bestillingsverk.
- Ta initiativ til kartlegging av frilansmiljøet og musikkbransjen i Bergen i samarbeid med Brak og andre relevante nettverksorganisasjoner, utdannings- og fagmiljøer.
- Være en pådriver for økte statlige tilskudd til Festspillene i Bergen, og dermed styrke FiBs posisjon som internasjonalt flaggskip på feltet.
- Arbeide for bedre utnyttelse og utveksling av kompetanse på tvers av institusjonene, det frie musikkfeltet og andre kunstfelt.
- Styrke eksisterende bransjefestival Vill Vill Vest og oppfordre til nye samlende og kompetansehevende arrangement og festivaler.
- Være en pådriver for økt kvalitet og kontinuitet for musikkutdanningene i Bergen, samt komplementerende praksistilbud i profesjonelle settinger.
- Styrke eksisterende kompetansemiljø og bransjeutviklende nettverksorganisasjoner.
- Tilrettelegge for samarbeid mellom aktører innen musikk-, media- og teknologifeltene.

Produksjons- og kompetansemiljø

Musikkfeltet blir stadig mer profesjonelt og den internasjonale konkurransen er høy. Bergen kommune ønsker et profesjonelt og kompetent musikkfelt og vil styrke kompetansehevingen på tvers av funksjon og sjanger. Ved å styrke samarbeidet og utveksling mellom aktører vil man bedre utnytte ressursene som allerede finnes i feltet. Bergen kommune skal i perioden 2018-2027:

Produksjonslokaler og visningsrom

For at bergenske musikere fortsatt skal produsere og formidle gode kunstuttrykk på høyeste nivå er det nødvendig med tilfredsstillende infrastruktur. Passende øvingsrom, produksjonslokaler og visningsrom for alle sjangre, uavhengig av størrelse på produksjon, er derfor et mål. Bergen kommune skal i perioden 2018–2027:

- Innføre en refusjonsordning for leie av passende produksjonslokaler for større musikkensembler eller musikkproduksjoner innen jazz eller kammermusikk.
- Innføre en arrangementsstøtteordning for profesjonelle helårlige konsertscener som satser smalt og programmerer bergensartister tidlig i karrieren.
- Sørge for et dekkende tilbud av funksjonelle og rimelige øvings- og produksjonslokaler for alle sjangre.
- Arbeide for utviklingen av nye innendørs konsertarenaer for kammermusikk, opera og større musikkproduksjoner gjennom en ny kulturarenaplan.

Formidling og digitalisering

Bergen skal være i forkant og legge til rette for at nye initiativ og konsepter innen musikkfeltet kan etablere seg. Herunder finner man nye festivaler eller andre formidlingsformater, rekrutteringstiltak, nye kunstuttrykk, digitale løsninger og samarbeids- og produksjonsstrukturer. Bergen kommune skal i perioden 2018–2027:

- Opprette en egen tilskuddspost for nye og eksisterende festivaler som ikke er inkludert i kommunens arrangementsstøtteordning og som ønsker å etablere virksomhet eller utvide eksisterende programtilbud.
- Gi tilskudd til, eller på andre måter legger til rette for, prosjekter som tar i bruk ny teknologi eller digitale løsninger for å skape, formidle eller oppleve musikk.
- Stimulere til nyskapende prosjekter for profesjonelle aktører i møte med barn og unge.

Se også kapittel 5.1, 5.2, 5.4 og 6.1. om hhv. internasjonalisering, digitalisering, synlighet og publikumsutvikling, og kulturnæringene.

4.3 Visuell kunst Status

Det visuelle feltet i Bergen er dynamisk og nyskapende, og bidrar til at kunstbyen Bergen markerer seg i forkant internasjonalt. Feltet består av et høyt antall enkeltkunstnere som viser en stor grad av profesjonalitet, i form av høyere utdanning, kunstnerisk nivå, samarbeidspartnere og utstillingsvirksomhet nasjonalt og internasjonalt. Feltet er egenartet, viser et høyt refleksjonsnivå og besitter en sterk teknisk- og håndverksmessig kompetanse. Søknadene om prosjektstøtte fra enkeltkunstnere og kunstnergrupper gjelder blant annet installasjonsprosjekter, performance, keramiske installasjoner, maleri, videoarbeider, kunstbokprosjekter, skulptur, tegning, fotografi, grafikk og relasjonell kunst. Man ser også en sterk tendens de senere år til at kunstnerne er samfunnsbevisste og uredde, med prosjekter som går inn i ideologiske og politiske problemstillinger. Feltet representerer hele spennet fra nyutdannede kunstnere til veletablerte og anerkjente aktører og enkeltkunstnere. Siden 2008 har flertallet av de uteksaminerte masterstudentene fra fakultet for kunst, musikk og design etablert sin kunstneriske virksomhet i byen, men feltet har samtidig en sterk internasjonal orientering. Som premiss- og innholdsleverandører utgjør de visuelle kunstnerne en markant og grunnleggende del av byens kunstliv.

Bergen har en rekke store og mellomstore institusjoner innen det visuelle feltet som utmerker seg med stabilt høy kvalitet, og som viktige produsenter av kunst, kunnskap og kompetanse. KODE Kunstmuseene i Bergen har styrket sin posisjon i kunstfeltet nasjonalt og internasjonalt, og har, gjennom en sterk tilstedeværelse i det offentlige ordskiftet synliggjort kunstens relevans for samfunnsområder som politikk og demokrati. Bergen Kunsthall er en ledende kunsthall i europeisk sammenheng. Kunsthallen produserer et stort antall egne utstillinger, som vises ved toneangivende internasjonale visningssteder og omtales i internasjonale fagtidsskrift. Kunsthallen har et stort internasjonalt nettverk og er aktivt part i et EU-finansiert prosjekt. Bergen Assembly vokste fram av den forrige kunstplanen. Triennalen har gjennom to utgaver i 2013 og i 2016 etablert seg som en viktig plattform for å diskutere kunstens mulighetsrom, og har på kort tid blitt et sentralt referansepunkt i den internasjonale kunstsamtalen. I en tid der offentlig kunstsektor bygges ned på flere kontinenter, skiller triennialens offentlige finansieringsstruktur og frie kunstneriske innhold seg ut i mengden av biennaler. Bergen Assembly og Bergen kunsthall er kunstfaglige spydspisser som baner vei for mindre bergensaktører på internasjonale arenaer.

Bergen kjennetegnes av et aktivt kunstnerstyrt felt. Visningsarenaer som Hordaland Kunstsenter, Entrée, Kraft, S12 galleri og verksted, Tag Team, Trykkeriet, Kunstgarasjen, B-open, Bergen Art Book Fair, Knipsu, Palmera, og aktører som Stiftelsen galleri 3,14, Visningsrommet USF og en rekke atelierfelleskap bidrar til en mangfoldig kunstscene for billedkunst og kunsthåndverk. Feltet står sterkt sett i relasjon til den nasjonale og internasjonale samtidskunstscenen. Disse visningsstedene er helt sentrale aktører i byens kunstneriske økosystem, og det har i forrige planperiode vært en aktiv målsetning å bidra til å etablering og drift av kunstnerstyrte visningssteder gjennom avsetningen til prosjektmidler. Prosjektmidlene ivaretar en produktiv og viktig fleksibilitet i forholdet mellom kommunen og feltet. Samtidig er flere visningssteder i perioden også gitt driftsstøtte over egen linje i bybudsjettet, blant annet Entrée og Tag Team, som på hver sin måte fyller viktige roller som plattformer for visning av unge, bergensbaserte kunstnerskap. Bergen rommer også et sterkt miljø for fanziner og kunstbøker, i stor grad sentrert rundt Bergen Zines som årlig arrangerer Bergen Art Book Fair, og visningsrommet og atelierfelleskapet Pamflett.

VISP – produsentenheter for visuell kunst, fungerer som et knutepunkt for mange

aktører, og synliggjør og formidler byens tilbud av verksted, atelier, utstyr og faglige arrangementer innen det visuelle feltet. Medlemsorganisasjonen Performance Art Bergen produserer tre festivaler og er et aktivt fellesskap av performancekunstnere. Det visuelle feltet som helhet preges dessuten av en sterk delingskultur og en sterk internasjonal orientering. Enkeltaktører som i flere år har arbeidet målrettet mot et internasjonalt kretsløp av visningssteder, deler aktivt av sine nettverk. For både større og mindre aktører er samarbeidsprosjekter med internasjonale aktører ofte mer relevant enn samarbeid i andre norske byer.

Innunder det visuelle kunstfeltet hører også visuell kommunikasjon, funksjonelt kunsthåndverk og designere som arbeider med prototyper og unikaobjekter. Flere bergensbaserte designere og kunsthåndverkere utmerker seg nasjonalt og internasjonalt enn noen gang. Dette henger sammen med synergieffekter mellom designutdanningene ved fakultet for kunst, musikk og design, Designinkubatoren, kommunens prosjektstøtteordninger og nasjonale eksportorganisasjoner.

Kommunen har i foregående planperioder bevisst prioritert å bygge forutsigbare kompetansemiljøer ved at mindre aktører som kunstnerdrevne initiativ

får driftsstøtte. Aktører på egen linje i bybudsjettet har fått årlige driftstilskudd, en forutsigbarhet som bidrar til gode arbeidsvilkår, høy aktivitet og kunstnerisk frihet. De mange aktørene fra det frie feltet på bybudsjettet bidrar videre til å styrke byens omdømme som kunstby. Tilskuddsordningene for kunst og næring, stipender og internasjonal prosjektstøtte er videre viktige supplement til prosjektstøtte for visuell kunst.

Utfordringer og potensial

De store og mellomstore institusjonene er viktige pilarer i kunstbyen Bergen. Deres posisjon har blitt understøttet av foregående kunstplaner og det er av aller største betydning at dette arbeidet følges opp gjennom prioriteringer som gir rom for ytterligere vekst og utvikling. Videre er utfordringene for små og store aktører i det visuelle feltet både felles og todelt. For det første er utfordringene knyttet til kunstnerøkonomi og utilstrekkelig prosjektøkonomi. Disse utfordringene medfører for det andre at strategisk arbeid innen formidling og markedsføring nedprioriteres. Store publikumsgrupper opplever allerede i utgangspunktet at samtidskunsten er vanskelig tilgjengelig og disse prosessene forsterker hverandre.

Skal ressursene som ligger i kunstfeltet i større grad kunne utnyttes av både bergenserne og tilreisende må både kunstnerøkonomien og prosjektøkonomien styrkes, og det må satses på markedsføring og formidling både for mindre aktører i etableringsfasen og for de etablerte institusjonene.

Foregående kunstplaner har bidratt til å utvikle gode produksjons- og kompetansemiljøer for det visuelle feltet i Bergen. Mye grunnleggende infrastruktur i form av produksjons- og visningslokaler er på plass, men alt er sårbart. En undersøkelse av ateliersituasjonen i Bergen fra 2016 utført av VISP, viser at de fleste har gode arbeidsforhold. Utfordringen for kunstnerne er imidlertid knyttet til usikkerhet forbundet med kortvarige kontrakter, noe som gir lite stabilitet i arbeidssituasjonen. Det er avgjørende at byen kan tilby tilstrekkelig med atelier- og kontorfellesskap, og at kommunen bidrar til å utjevne høy prisstigning fra private utleiere i form av støtte til atelierfelleskap og fellesverksted. Tilgjengelighet på atelierplass og produksjonsverksteder er det viktigste tilbudet for å opprettholde og øke antallet kunstnere som velger å bosette seg i Bergen. Det er videre jevnlig behov for oppstartsmidler til renovering og tilrettelegging av lokaler. Det er en utfordring at den store veksten i visningssteder og fellesatelier som ble etablert

i forrige planperiode og som fortsatt pågår, legger stort press på stipendmidler, prosjektmidler og driftsmidler.

Antallet søknader om prosjektstøtte, drift og lokaler øker hvert år. Prosjektene holder høy kvalitet på et profesjonelt nivå og viser til stor utstillingsaktivitet innen det visuelle kunstfeltet, med mange sterke enkeltkunstnerskap. Det er stort press på de tilgjengelige tilskuddsmidlene, og forholdet mellom omsøkte midler og beløpet som er satt av i bybudsjettet til prosjekt, drift og lokaler innen visuell kunst viser en dekningsgrad på 13,6 % for 2017, en nedgang fra 15,3 % i 2012. Det er helt grunnleggende å styrke den kunstneriske aktiviteten gjennom økte prosjektmidler og økt driftsstøtte til kunstnerstyrte visningssteder. Billedkunstnerne er den kunstnergruppen som tjener minst på egen kunst, i snitt kr 89 000 i året. Erfaring viser ellers at kommunal støtte i mange tilfeller vil kunne generere statlige midler til byens aktører.

Bergen har sterke kompetansemiljøer ved byens store utdanningsinstitusjoner. Fakultet for kunst, musikk og design tilbyr høyere utdanning innen kunst, musikk, design, kuratorpraksis og praktisk pedagogikk for kunstnere. Det ligger et uutnyttet potensial i å knytte studenter og ansatte ved øvrige fakulteter ved UiB og Høgskulen på Vestlandet tettere

til de utøvende kunstmiljøene, særlig med tanke på rekruttering av skribenter og kritikere, kompetanseoverføring og nettverksarbeid. Her kan VISP spille en naturlig rolle i den videre utviklingen.

KODE og Bergen Kunsthall besitter stor kompetanse og utgjør et stort potensial for kunstbyen. De utfører en viktig oppgave ved å inkludere det frie feltet i Bergen i sin virksomhet, som arbeids- og oppdragsgivere, som samarbeidspartnere, som inkluderende veiledere som deler sine nettverk med det frie feltet, og som kolleger som løfter det kunstneriske økosystemet i Bergen i offentlige lokale, nasjonale og internasjonale sammenhenger der det er naturlig. KODE har videre en mulighet til å styrke sin posisjon som innholdsleverandør på samtidskunstfeltet.

Innenfor det visuelle feltet er det rom for et større fokus på immateriell kulturarv knyttet til håndverks- og materialbaserte kunsthåndverk, som innenfor kunsthåndverk. Det er tidkrevende og krever risikovilje å skape nye og nyskapende åndsverk tuftet på tradisjon i et marked preget av vekslende moteretninger og raske stemningsskift.

Kulturbyen Bergen har potensial til å hevde seg med en tydelig, innovativ og eksperimenterende satsing på Kunst i offentlig rom. Satsingen skal bidra til å

utvikle kunst i offentlige rom som felt for kunnskapsdanning- og formidling, refleksjon, kritikk og debatt. Satsingen skal videre stimulere til økt kunnskap om, og interesse for, den offentlige kunsten gjennom et offensivt arbeid med informasjon og kunstformidling til byens borgere.

Digitale teknologier er i bruk av alle aktørene til formidling og markedsføring, og i kunstprosjekter. Utviklingen viser at digitalisering av utstillinger, både som formidlingstiltak mot nye publikumsgrupper og mot internasjonale fagmiljø, blir stadig viktigere. Digitale publikasjoner, så som kunst- og kunstnerbøker, har et stort potensial for nye estetiske løsninger og for større internasjonal rekkevidde. Dessuten er det åpenbart at kunst som skapes og distribueres gjennom nye teknologier kommer til å prege og påvirke hele kunstfeltet i årene som kommer.

Visjonsmål

Kunstbyen Bergen skal ha et sterkt visuelt kunstfelt, med produksjonsvilkår som setter standarden nasjonalt, og med samfunnsrelevante og nyskapende aktører som hevder seg kunstnerisk i internasjonal sammenheng.

Veien videre Kunstner- og produksjonsøkonomi

Bergen kommune ønsker at Bergen fortsatt skal være en god og interessant by å bo og virke i for profesjonelle kunstnere. Med det som mål vil man arbeide for å styrke de økonomiske forutsetningene for kunstfeltet ytterligere. En rekke aktører får tilskudd til drift over egen linje i bybudsjettet. Dette er en forutsigbar og velfungerende ordning som videreføres, og det skal til enhver til være god dialog mellom aktørene som mottar tilskudd på egen linje og kommunen. Det skal arbeides for at tilskuddene skal følge prisindeksreguleringen, og også øke i takt med økt aktivitet, gode resultater og forhøyet ambisjonsnivå hos aktørene. Dette vil bidra til å bygge opp unike produksjonsmiljøer og styrke administrativ kompetanse, og slik gjøre kunstlivet bærekraftig. Gode prosjektstøtteordninger skal gi byens kunstnere mulighet til å produsere kunst av med høy kvalitet. Gode produksjonsfasiliteter med verksledere er av avgjørende betydning for at kunstnerne skal ha kontroll på egen

produksjon, redusere behovet for å sette ut deler av produksjonen og skape mer bærekraftige virksomheter. Økt kompetanse hos enkeltpersonsforetakene fører videre til økt inntjening.

Norsk kulturråd har igangsatt en nasjonal pilot for utstillingshonorar, hvor også institusjoner fra Bergen har deltatt. Kommunen ser at en lokal ordning har potensial til å styrke kunstnerøkonomien i vesentlig grad, og vil opprette en kommunal pilotordning for utstillingshonorar, hvor kunstinstusjoner i Bergen får en forsterkning av utbetalt utstillingshonorar. Forsterkningen skal i sin helhet tilfalle kunstneren, og vil være et viktig ledd i å styrke kunstnerøkonomien.

Bergen kommune skal opprette en kommunal pilotordning for kuratorhonorar ved mindre visningssteder i Bergen. Ordningen vil styrke det frie feltet og gi inntektsmuligheter til frilanskuratorer, danne et grunnlag for et lokalt arbeidsmarked for nyutdannede kuratorer fra KMD, gi mulighet til utveksling av kompetanse og nettverk, og synliggjøre Bergen som samtidskunstby nasjonalt og internasjonalt.

Bergen Assembly skal ha tilstrekkelig økonomi til å innta og opprettholde en posisjon som en ledende, internasjonal triennale for samtidskunst.

Bergen kommune skal i perioden 2018–2027:

- Støtte fellesverksteder og atelierfelleskap.
- Styrke Bergen Assembly som internasjonalt flaggskip for samtidskunst.
- Øke avsetningen til prosjektstøtte.
- Opprette en kommunal pilotordning for utstillingshonorar innen det visuelle feltet, se nærmere beskrivelse i kap.6.2.
- Opprette en kommunal pilotordning for kuratorhonorar innen det visuelle- og tverrestetiske feltet.
- Styrke drift av de mellomstore institusjonenes- og organisasjonenes produksjons- og formidlingsarbeid i tråd med resultater og ambisjoner hos aktørene, og i tråd med generell prisvekst i samfunnet.

Se også kapittel 5.4 Kunstnerøkonomi.

Produksjonslokaler

Det skal fortsatt gis tilskudd til atelierfelleskap og fellesverksteder for å holde leiekostnader og driftsutgifter nede for den individuelle kunstner. Det bør arbeides for tilstrekkelig økonomi hos atelierfelleskap og fellesverksted med behov for å ansette verkmestere eller fagansvarlige i verkstedene, slik at ikke ressurser står ubenyttet. Bergen kommune skal i perioden 2018–2027:

- Sikre etablering og drift av fellesverksted og felles infrastruktur som atelierfelleskap.
- Tilrettelegge for god dialog mellom de ulike byrådsavdelingene for å ivareta atelier- og studiofelleskap for byens kunstnere i byutviklingen.

Produksjons- og kompetansemiljø

En relevant samtidskunstby har et kompetent kunstliv med sterke og langvarige samarbeidspartnere. Bergen kommune skal i perioden 2018–2027:

- Gi støtte til samarbeidsprosjekter utover ordinær drift, som omfatter flere institusjoner.
- Styrke kompetansehevende tiltak og formidling gjennom nettverksorganisasjonen VISP og andre aktører.
- Støtte initiativ som ivaretar og utvikler vår immaterielle kulturarv innenfor- og knyttet til material- og håndverksbaserte kunsthøgskolefag.
- Initiere samarbeid mellom universitet, høyskole og kunstmiljøet.

Formidling

Den sterke delekulturen i byens kunstmiljø skal videreføres til publikum. God informasjon om pågående utstillinger og felles billettsystem der det er aktuelt skal bidra til at de ulike kunstinstitusjonene i større grad deler på sitt publikum. Kommunen skal være modig i sin tilrettelegging for kunst og formidling av kunst. Bergen kommune skal i perioden 2018–2027:

- Sikre god publikumsflyt mellom institusjonene, og oppfordre til én felles billett mellom relevante institusjoner.
- Tilrettelegge for modige kunstprosjekter i det offentlige rom.
- Støtte eksisterende og nye visnings- og formidlingslokaler for å sikre et mangfold av arenaer for et variert publikum.

Se også kapittel 5.4 Synlighet, tilgjengelighet og publikumsutvikling.

Kunst i det offentlige rom

Kulturbyen Bergen skal ha en tydelig, innovativ og eksperimenterende satsing på kunst i offentlig rom. Satsingen skal bidra til at utviklingen av kunst i offentlige rom danner grunnlag for kunnskapsdanning- og formidling, refleksjon, kritikk og debatt, foruten å være til glede og skape tilhørighet. Satsingen skal videre stimulere til økt kunnskap og interesse for den offentlige kunsten gjennom et offensivt arbeid med informasjon og kunstformidling til byens borgere, koordinert av Bergen kommune.

Bergen kommune innfører prinsippet om at 1 % av byggekostnadene ved nybygg og ved totalrehabilitering av eksisterende bygg avsettes til kunstnerisk utsmykning. I mindre rehabiliteringsprosjekter avklares det fra gang til gang om det skal avsettes midler til kunstnerisk utsmykning, ut over det som allerede finnes og som kan gjenbrukes i prosjektet.

Utsmykning som delprosjekter i utbyggingsprosjektene ledes av Byrådsavdeling for klima, kultur og næring i dialog med kommunens fond for kunstnerisk utsmykning og i tråd med KOROs standardføringer for kunst i offentlige rom. En satsing på kunst i det offentlige rom gir økte arbeidsmuligheter i fel-

tet for utøvende kunstnere, kuratorer og for kunstfaglige prosjektledere i utsmykkingsprosjekter, og bidrar til økt synlighet av kunst i bybildet. Bergen kommune skal i perioden 2018–2027:

- ☐ Implementere at 1 % av Bergen kommunes byggebudsjett avsettes til utsmykning i kommunale bygg. Dette er begrenset oppad til 3 mill. ved nybygg og større rehabiliteringsprosjekter, samtidig som det kan gjøres unntak fra begrensningen ved større prosjekt.
- ☐ Arbeide for å opprette en stillingsressurs for vedlikehold og oppgradering av utendørs kunst.
- ☐ Videreføre registreringsarbeidet og utvikle digitale tilbakemeldingsrutiner for all innendørs og utendørs kunst i Bergen kommune.
- ☐ Øke synligheten av kunst i offentlige rom, vise kunstens positive bidrag for byen og øke kompetansen blant bergenserne gjennom støtte til målrettede formidlings tiltak.
- ☐ Iverksette ny organisering av arbeidet med kunst i offentlig rom og sikre høy kompetanse innen prosjektledelse for kunstkonsulenter som virker i byen.

4.4 Litteratur Status

Bergen har en sterk tradisjon som litteraturby og har i dag et spennende og vitalt litteraturfelt. Kvalitet og utprøving står sterkt og gir feltet anerkjennelse og kredibilitet både nasjonalt og internasjonalt. Bergen har lenge hatt et rikt forfattermiljø, som er samarbeidsvillig, raust og med lite konkurranse seg imellom. Det bygges broer og samarbeidsprosjekter på tvers av de ulike miljøene. Bergen har lang tradisjon for en jevn tilstrømning av sterke nynorske forfatterstemmer, noe som bygger oppunder byens identitet som regionhovedstad og bidrar til et sammensatt og rikholdig litteraturmiljø. En nøkkel til det sterke litteraturfeltet gjennom mange år kan knyttes til tre faktorer: en sterk tilknytning forfatterne seg imellom, et godt utdanningsmiljø og et spennende ordskifte i litteraturmiljøene.

Litteraturfeltet i Bergen bygger på få men meget viktige og gode institusjoner som alle bidrar til et sterkt miljø. Skrivekunstakademiet og universitetsmiljøene danner grunnlaget for utdanningstilbudet og har lenge lokket til seg nye spennende forfattere. Skrivekunstakademiet er i tillegg til å være en utdanningsinstitusjon, også en kulturinstitusjon i

Bergens litterære miljø. Ved siden av å tilby skriveutdanning er de en viktig aktør innen litteraturformidling, og har arrangementer og temakvelder som er åpne for publikum og bidrar til å skape et godt miljø rundt litteratur og skrivekunst i Bergen. Bergen Offentlige Bibliotek står sentralt i litteraturfeltet og har lang tradisjon som en viktig arena for offentlig diskurs rundt litteraturen. Biblioteket har samtidig en sentral plass i hverdagslivet til store deler av byens befolkning, og er et viktig knutepunkt mellom innbyggerne og litteraturen. Litteraturhuset i Bergen som åpnet i 2013 er et vesentlig tilskudd til litteraturfeltet siden den forrige vedtatte kunstplanen. Huset har på kort tid blitt et kraftsenter for litteratur, kunnskapsformidling og samfunnsdebatt. I tillegg til å være en formidlingsarena er Litteraturhuset en viktig arrangør og produsent med faste program-serier og flere årlige arrangement som bidrar til bredden i litteraturfeltet. Med rundt 100 000 gjester i året har huset blitt til en viktig møteplass for byens befolkning og en døråpner til litteraturen. I tillegg til institusjonenes faste program har man flere årlige arrangement som bidrar til bredden i litteraturfeltet. De Litterære Festspill og Forfattersleppet som arrangeres av Norsk Forfattersentrum Vestlandet er viktige begivenheter og feiringer av litteraturen og lokale

forfattere. Poesibiennalen Audiatur representerer den eksperimentelle delen av litteraturfeltet og presenterer ny poesi i nye miljøer, samtidig som den knytter poesien opp mot andre fagfelt og kunstformer. Til sammen bidrar disse institusjonene til en god og bred dekning av hele litteraturfeltet. I tillegg har man en rekke frie aktører som bidrar ytterligere til bredden med ulike egeninitierte arrangement.

Seriefeltet er også levende i Bergen, med få men sterke aktører. Her er den årlige Raptusfestivalen viktig, som Norges eldste og største tegneseriefestival. I tillegg til norske serieskapere inviteres det hvert år inn flere internasjonale gjester, og rundt 3000 publikummere er innom i løpet av festivalperioden. I tillegg finnes flere lokale initiativ fra frie aktører, samt åpne tegneseriearrangementer på biblioteket. Serienett er et nettbasert tidsskrift med intervjuer og anmeldelser av norske tegneserier, og er et godt supplement til den ofte sparsommelige medieomtalen av tegneserier.

Den internasjonale utvekslingen står sterkt i litteraturfeltet. Utvekslingen strekker seg fra utforsking av språk, forfattere som arbeider i andre land, utveksling på tvers av landegrensener, til internasjonale messer og festivaler. Særlig det nordiske samarbeidet er sterkt, der man står i den særstillingen at

man kan forstå og lese hverandre språk. Men samtidig som forfatterne gjerne opererer stedsuavhengig, viser statistikk for den norske litteraturbransjen at norsk litteratur gjør det best på hjemmemarkedet. Det lokale og tilhørigheten til det norske samfunnet er derfor fremdeles viktig for forfatterne. Man ser også at forfattere som har oppholdt seg i Bergen ofte vender tilbake til miljøene her i litteraturen, selv etter at man har flyttet fra byen.

Litteraturfeltet står for veldig mange åpne arrangement, noe som gir feltet en særlig relevans innen kunstmiljøene i Bergen, og som er med på å bygge opp under feltets betydning lokalt. Veldig mange av disse arrangementene er gratis, noe som er viktig å hegne om da arrangementene bidrar til å øke interessen for litteratur og er både samfunnsbyggende, integrerende og inkluderende. Eksempler på slike arrangement er høytlesning for fremmedspråklige barn med foreldre på Litteraturhuset, mens bibliotekets litterære lunsjer bidrar til å bringe aktuelle tema på dagsorden og er en god arena for samfunnsdiskusjoner. Mange gode samtaler og debatter springer ut av disse arrangementene og gir litteraturen et enda større potensial for å ta plass i samfunnet.

Utfordringer og potensial

Samtidig som litteraturfeltet er gode til å spille på både sine styrker og svakheter, så har det lenge vært en utfordring at feltet mangler en bransje i Bergen, et støtteapparat rundt forfatteren og et arbeidsmarked for studenter etter fullført utdanning. Fagmiljøet lider av at studentene velger å etablere seg andre steder enn i Bergen, og det er mange gode ressurser som forsvinner ut av byen. Mangelen på forlag, media og tidsskrift gjør at arbeidsmarkedet er nærmest ikke-eksisterende, og krever at aktørene er selvstendige og initierer egne prosjekter. En positiv side ved dette er at litteraturmiljøene i Bergen opplever en stor kunstnerisk frihet og er gode til å initiere prosjekter som er både nyskapende, kreative og av høy kvalitet. For den langsiktige styrkingen av feltet og bransjen vil det derimot være nødvendig med en satsing på å bygge virksomheter som kan gi arbeidsplasser til forfattere, skribenter, forleggere, med mer. Her er Skrivekunstakademiet en viktig arbeidsgiver i dag, som i tillegg til faste ansatte forfattere også gir oppdrag til rundt 20 forfattere som gjestelærere hvert år.

Samarbeidsviljen mellom forfatterne i Bergen er med på å gjøre feltet sterkt.

Samtidig ser man at et potensial for enda flere prosjekter som involverer litteraturfeltet og forfattere på tvers av fagfelt. Det nyåpnede masterprogrammet i manusutvikling for serier på UiB, som åpner for opptak for studenter fra forfatterutdanninger og utgitte skjønnlitterære forfattere, viser et steg i denne retningen. Innen film- og scenekunsten skulle man gjerne sett flere samarbeidsprosjekter med litteraturfeltet og initiativ som gjensidig kan styrke de ulike fagfeltene. Dette gjelder også arrangørene på tvers av litteraturfeltet. Man ser et ønske om og et potensial for at flere aktører kan gå sammen om større litteraturarrangement og dermed styrke og utvide tilbudet. De etablerte institusjonenes videre utvikling vil være svært viktig i dette arbeidet.

De mange åpne litteraturarrangementene og institusjonene man har i Bergen i dag er viktige kanaler for formidling. Utfordringen i dag er at bestselgerne som markedsføres i bokhandlene også er de samme bøkene som etterspørres på bibliotekene, og forfatterstjernene som er mest omtalt i media er de som selger flest billetter til debatter eller litterære arrangement. Den systematiske og gode formidlingen i bibliotekene og på andre arenaer er sentral for synliggjøringen av nye forfatterskap og gir befolkningen en reell mulighet til å oppdage ny litteratur. Det er viktig å

sikre infrastrukturen og formidlingen av den litterære bredden i Bergen og gode formidlingsprosjekter må støttes og styrkes videre.

Bokbransjen og litteraturfeltet står midt oppe i en digital omveltning og er på mange måter i samme situasjon som musikkbransjen var i for noen år tilbake. Digitale produkter øker og særlig ser man en økning i nedlastningen og bruken av lydbøker og e-bøker. Blant initiativ som driver den digitale utviklingen i Bergen kan nevnes Litteraturhuset som strømmer lydopptak fra utvalgte arrangement gjennom egen podcast, biblioteket som har satset på å gi brukerne tilgang til ressurser gjennom apper, Audiatur nettbokhandel som effektivt distribuerer den «smale» litteraturen og poesien, og som filmer og dokumenterer opplesninger og opptredener under poesibiennalen og gjør disse tilgjengelige på sine nettsider. Alle disse tiltakene peker i rett retning, men det er likevel et behov for mer forskning og utprøving som driver utviklingen videre og som kan gi full utnyttelse av de digitale mulighetene og utfordringene som ligger foran oss. Særlig når det kommer til formidling og tilgjengeliggjøring ser man et stort potensial.

Visjonsmål

Bergen skal ha et litteraturfelt som er profesjonelt, innovativt og modig. Feltet skal være synlig i byen, og skal interessere, inkludere og engasjere byens befolkning. Bergen skal ha aktive aktører, institusjoner og festivaler som er sterke og gode.

*Veien videre**Produksjons- og kunstnerøkonomi*

Bergen kommunes budsjett til litteraturformål har økt over siste planperiode men det er fremdeles et stort behov for at aktører på fast linje i bybudsjettet og avsetningen til frie midler styrkes ytterligere. Samtidig er det behov for å styrke forlagsbransjen og antall tidsskrift, som er nærmest ikke-eksisterende i Bergen. Etableringen av profesjonelle forlag og permanente tidsskrift med nasjonalt tilsnitt, så vel som lavterskel forlag og tidsskrift, vil generere flere faste arbeidsplasser, noe som er nødvendig for å bevare et godt fagmiljø. Bergen kommune skal i perioden 2018 – 2027:

- Øke driftsmidlene til institusjoner og organisasjoner på egen linje i tråd med resultater og ambisjoner hos aktørene.
- Øke avsetningen til frie tilskuddsmidler.
- Øremerke tilskudd til forlag og tidsskrift.

Kompetansemiljø

Bergen har mange ressurssterke og dyktige aktører på litteraturfeltet, og kommunen ser at det ligger et potensial i større samarbeid mellom disse og med andre fagfelt, særlig innen film og scenekunst. Dette vil kunne bidra til en styrking av alle involverte fagområder. For rekruttering til litteraturfeltet er det rom for tilbud som kan fange opp unge litterære talent også før de kommer så langt som å søke utdanningsinstitusjoner, og gi profesjonell veiledning over tid. Bergen kommune skal i perioden 2018 – 2027:

- Være pådriver for å opprette et tilbud som fanger opp unge talenter der de kan utvikle seg litterært i samarbeid med profesjonelle aktører.
- Opprette virkemidler som kan stimulere til økt aktivitet og samarbeid på tvers av litteraturfeltet og sammen med andre fagfelt.

Produksjonslokaler

Bergen kommunes budsjett til litteraturformål har økt over siste planperiode, men det er fremdeles et stort behov for at aktører på fast linje i bybudsjettet, og avsetningen til frie midler, styrkes ytterligere. Samtidig er det behov for å styrke forlagsbransjen og antall tidsskrift. Etableringen av profesjonelle forlag og permanente tidsskrift med nasjonalt tilsnitt, så vel som lavterskel forlag og tidsskrift, vil generere flere faste arbeidsplasser som er nødvendig for å bevare et godt fagmiljø. Bergen kommune skal i perioden 2018 – 2027:

- Støtte etablering av nye åpne skriveplasser og kontorfellesskap for forfattere og skribenter.

Formidling

En av de største utfordringene for litteraturfeltet i dag er formidling, og særlig innen de smale og mer spissede sjangrene. For å sikre bredden i formidlingen av litteraturen vil kommunen opprette virkemidler som åpner for flere åpne formidlingsprosjekter som fokuserer sær-

lig på de smale sjangrene og lokale forfatterskap. Det er også rom for en større litteraturfestival i byen, som kan styrke og synliggjøre litteraturfeltet ytterligere. Litteraturhuset har startet arbeidet med å etablere en internasjonal festival for sakprosa og skjønnlitteratur med planlagt oppstart vinteren 2019, og det vil være naturlig å støtte opp om dette arbeidet. Festivalen har som målsetting å bli en samlende arena for både forfattere, fagfolk og publikum fra Norge, Norden og resten av verden, og vil være et viktig ledd i å gjøre Bergen enda mer attraktiv som litteraturby. Bergen kommune skal i perioden 2018 – 2027:

- Styrke formidlingsprosjekter som sikrer bredden i litteraturfeltet.
- Stimulere til utvikling av en litteraturfestival i Bergen.
- Øremerke tilskudd til digitaliseringsprosjekter.

4.5 Scenekunst Status

Det profesjonelle scenekunsthellet i Bergen består av institusjonene, og et stort fritt felt representert ved nasjonalt og internasjonalt anerkjente kompanier, samt en rekke enkeltstående koreografer, og et stort mangfold av enkeltutøvere og grupperinger som henvender seg til flere ulike publikumsmålgrupper. I tillegg har miljøet flere scenekunstprodusenter og teknikere som arbeider i det frie feltet og for institusjonene.

Carte Blanche er Norges nasjonale kompani for samtidsdans. Den Nationale Scene har stått i en særstilling som byens institusjonsteater, men har fått en utfordrer i Hordaland Teater som flyttet sin hovedaktivitet fra Stend til Bergen sentrum i 2016. Sentralt plassert i Gamle Logen Teater, er regionteateret nå innlemmet i kulturaksen som geografisk samler byens hovedarenaer for publikumsrettet kulturvirksomhet. Hordaland Teater har et nynorsktalende mandat, og det er viktig for den vestlandske identitet og kultur at Bergen omsider har fått et nynorskteater i kjernen av byen. Ole Bull Scene, som er byens største private underholdningsscene, ligger også innenfor kulturaksen.

Det frie scenekunsthellet, som gjennom en årrekke har hatt stort behov for flere visnings- og produksjonslokaler, fikk en egnet arena da Cornerteatret ble åpnet i 2013. Scenekunsthuset, som er et samboerskap mellom Vestlandske Teatersenter og nettverksorganisasjonen Proscen, er i ferd med å bygge seg opp som en attraktiv kulturarena, og har bidratt til en vitalisering av bydelen Møhlenpris i kraft av å være en katalysator for ny identitet i området. Cornerteatret er på kort tid blitt et samlingspunkt for scenekunstmiljøet i bergensregionen både for det profesjonelle feltet og amatørkulturen, og er samtidig et kreativt scenehus for barn og unge. Sammen med Corner-teateret utgjør Wrap en viktig arena for produksjon av forestillinger og som prøvelokaler for byens scenekunsthelt, der Wrap i særlig grad ivaretar preproduksjon og scenografi.

BIT Teatergarasjen er med sin internasjonale profil, den største programmerende scenen for det frie scenekunsthellet, og en av de mellomstore kunst-institusjonene som har bidratt sterkt til å utvikle Bergens identitet som en anerkjent og vital samtidskunstby. BITs avantgardistiske blikk ut i verden, og vekt på samfunnsdebatten, er preget av en langvarig relasjon til academia gjennom miljøet ved teatervitenskap ved Universitetet i Bergen, landets

eneste utdanningstilbud innen denne fagdisiplinen. Den nære kontakten mellom teori og praksis har vært viktig for identiteten, utviklingen og diskursen til det frie scenekunstmiljøet i Bergen. BIT er ikke et produserende teater, men programmerer og coproduserer internasjonal og nasjonal scenekunst, samt åpner for lokale aktører gjennom programmer som veletablerte Prøverommet og nye Intro.

Et positivt gjennombrudd for scenekunstens vilkår i Bergen kom i 2017. Stat og kommune forpliktet seg til finansiering på 1/3 hver av total-kostnaden til Sentralbadet, og Hordaland Fylkeskommune bidro i første omgang med 5 millioner. Sentralbadet kom med dette ett steg nærmere realisering som det nye, store scenekunsthuset i sentrum. Sentralbadet skal i hovedsak huse de to store aktørene Carte Blanche og BIT Teatergarasjen, men skal være en tilgjengelig visningsarena for byens øvrige scenekunst- og kulturaktører ved ledig kapasitet. Sentralbadet blir en viktig kulturarena i årene framover, og det knyttes store forventninger til det nye scenekunsthuset man har arbeidet så lenge for å realisere. Den bergenske scenekunsten vil med Sentralbadet få større plass i bybildet og bli mer synlig nasjonalt og for det internasjonale markedet.

Institusjonsscenene, så vel som det frie feltet, er i økende grad offensive i sine kunstneriske bidrag til samfunnsdebatten. Aktuelle, alvorlige problemstillinger preger byens scenekunst og er blitt tematisert i en rekke nyskapende, reflekterende og konfronterende oppsetninger.

Nettverksorganisasjonen for scenekunstprodusenter, Proscen, og Bergen Dansesenter er viktige støttespillere for de selvstendige utøverne og kompaniene. Proscens systematiske arbeid med å styrkeprodusentleddet har virket kompetansehevende, samlende og positivt for miljøet. Proscen er et viktig talerør for de frie scenekunstnerne og en sentral dialogpart i den videre utviklingen av feltet.

De uavhengige, nyskapende danse-kunstnerne i byen løftes fram med veiledning og støtte fra Bergen Dansesenter. Senteret tilbyr ytelse som gratis prøvelokaler, produsentsamarbeid, og rådgivning. Med sitt todelte oppdrag som kompetansesenter og danse-/ballettskole, er BDS et knutepunkt for dans, hvor det finnes en flyt og åpenhet fra danseelev til profesjonell danse-kunstner. Elever ved danseskolen reiser gjerne ut i verden og utdanner seg til profesjonelle dansere. Mange vender tilbake til Bergen og henvender seg til Dansesenteret. De siste årene har

man sett en positiv framvekst av flere spennende, individuelle dansere som det er viktig at man opprettholder et profesjonelt, utviklende og utfordrende arbeidsmiljø for i Bergen.

Proscen og Bergen Dansesenter samarbeider om Slipp, et bransje arrangement for alle scenekunstnere i Bergen, som styrker samarbeidet på tvers av grupperinger og gir rom for flere aktører på byens scener.

Utfordringer og potensial

Bergen kommunes satsing på tilskuddsordninger er avgjørende for en aktiv framvekst av nytt talent og nyskapende, modig scenekunst, samt for å sikre at de etablerte kompanier og enkeltutøvere i vekst har forutsetninger for å opprettholde basen sin i byen. Scenekunsthellet mottar økonomisk støtte for utvikling og produksjon av scenekunst, men det er vanskelig å få tilgang til programmerende scener for videre framføring. Det er en utfordring at påkostede produksjoner av høy kvalitet, som kunne vært til glede for et større publikum, ender opp med å vises bare noen få ganger.

Cornerteateret skal i hovedsak være en produksjonsarena hvor det frie scenekunsthellet selv må programmere seg inn med forestillinger så langt produksjonsmidlene rekker. Scenekunsthuset møter mange av de samme økonomiske utfordringene knyttet til drift som en rekke andre kulturarenaer. Langsiktig planlegging er krevende med en usikker økonomi, og må balanse- res med fleksibilitet for at huset skal kunne være en relevant produksjons- og visningsarena for det frie feltet.

Det selvstendige scenekunsthellet står i en relasjon til institusjonene, og mange av institusjonene benytter seg av kompetansen i det selvstendige scenekunsthellet. Som byens største institusjonsteater representerer DNS et stabilt knutepunkt for scenekunst når det gjelder høy kunstnerisk kvalitet og spisskompetanse, og kan på flere måter være en ressurs for hele scenekunstmiljøet. For å opprettholde mangfoldet og det høye kunstneriske nivået er det viktig at DNS, Hordaland Teater og de mellomstore institusjonene som BIT Teatergarasjen fortsetter å inkludere det frie scenekunstmiljøet i sin programmering. Gode samarbeid, som strømmer inn og ut av institusjonsknutepunktet, vil generere vekst og rekruttering. Dette vil gi en kreativ synergieffekt og vitalisere Bergen som en attraktiv og relevant scenekunstby. Scenekunstinstitusjonene

kan gjennom interaksjon med, og ved å benytte seg av arbeidskraft fra det frie feltet, stimulere til at flere scenekunstnere blir i Bergen.

Alle scenekunstinstitusjonene bør dele av sin spisskompetanse med henhold til fagfunksjoner som dramaturgi, teknikk, scenografi og markedsføring. På denne måten kan de etablerte bidra til å styrke dekkulturen som Bergen er kjent for, når det gjelder kompetanseoverføring, rekruttering, og samarbeid på tvers.

For at scenekunsten skal kunne være en markant og innovativ ressurs i kunstbyen Bergen er det vesentlig å fortsette å dyrke kontakten med teatervitenskap og akademia. Det er ofte i utdanningsforløpene at Norges neste viktige scenekunstnere og teoretikere utvikler sine stemmer.

Synlighet er, i tillegg til programmering, en av de største utfordringene scenekunsthellet står overfor ved inngangen til 2018. De to utfordringene henger sammen, men til synlighet hører også at man ikke i tilstrekkelig grad klarer å gjøre seg gjeldende når det gjelder markedsføring og publikumsbygging. Scenekunsthellet er godt orientert om hverandres arbeid, men sliter med å vinne oppmerksomheten til det lokale publikum, samt turister og andre som gjester Bergen fra fjern og nær.

Visjonsmål

Bergensk scenekunst skal speile samfunnet, være synlig lokalt så vel som internasjonalt, og inkluderende på tvers av grupperinger gjennom delekultur og programmering.

Veien videre

Økonomi

Kompetansesentrene og nettverksorganisasjonene virker samlende på miljøet ved å drive langsiktig, kompetansehevende arbeid. Scenekunstmiljøet er blitt mer robust med støtteapparatet i ryggen. Likeledes har Cornerteatret på kort tid rukket å bli en sentral og samlende arena, som bidrar til å bedre arbeidsvilkårene for scenekunstnerne, og Wrap har en viktig rolle som produksjonsarena med gode vilkår for det frie feltet. Det er viktig å sørge for at den positive utviklingen fortsetter, og at støtteapparat og produksjonsarenaer styrkes også i tiden framover. De mellomstore institusjonene, som BIT Teatergarasjen representerer i scenekunsten, er arbeidsgiver for profesjonelle frilansere og en viktig coproducent og visningsarena for fri scenekunst, men uten de økonomiske musklene som de store institusjonsteatrene har. Det er viktig å sikre en

grunnfinansiering av de mellomstore institusjonene for å fremme videre vekst og profesjonell kunstnerisk aktivitet i byen. Bergen kommune skal i perioden 2018–2027:

- Styrke kompetansesentrene og nettverksorganisasjonene.
- Styrke drift av de mellomstore institusjonenes produksjons- og formidlingsarbeid i tråd med aktørenes resultater og ambisjoner.

Programmering og vekst

For å imøtekomme utfordringene med manglende tilgang til programmerende scener, og produksjonsbudsjett som sjelden tillater mer enn et par oppsetninger, ser Bergen kommune et behov for å innføre en egen tilskuddsordning til turnéstøtte for det frie scenekunstoffet.

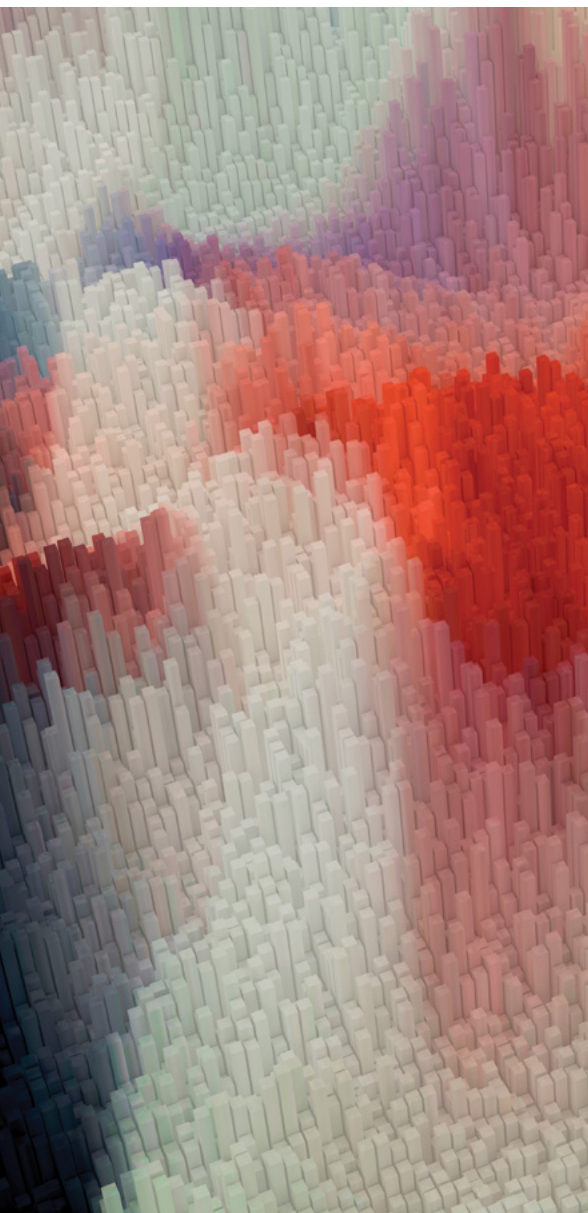
Dansenett Norge ble nylig opprettet av en rekke regionale kompetansesentre for dans, og har mottatt tre millioner kroner i etableringsstøtte fra regjeringen. Formålet er å kunne legge til rette for flere spillinger og økt turnévirksomhet. Bergen Dansesenter ser et potensiale i å delta i dette nettverket for å kunne bringe dans fra Bergen ut til hele

landet. DNS kan i sin historikk vise til flere gode samarbeid med frie aktører, og signalene tilsier at mer av dette vil etterstrebese, og at det vil bli praktisk enklere å programmere inn i det frie feltet når teaterhuset får iverksatt sine planer om utvidelse av arealer for både visning og produksjon.

Hordaland Teater kan, i likhet med DNS, styrke scenekunstmiljøet i Bergen ved å samarbeide og dele ressurser med det frie feltet. Mandatet som region-, og nynorsktalende teater gjør det naturlig å være åpen for kunstnerkrefter i regionen. Hordaland Teater skal være en arena som på ulike måter skal formidle Vestlandsidentiteten- og stemmene, og som også skal satse på å utvikle ny norsk dramatik.

De mellomstore kompaniene får en ny mulighet til visninger ved ledig kapasitet på Sentralbadet, som ligger nær DNS og Hordaland Teater i kulturaksen. Bergen kommune skal i perioden 2018–2027:

- Innføre en ny tilskuddsordning for turnéstøtte til scenekunstnere.
- Gi støtte til samarbeid som fanger opp talentfulle stemmer fra bergensregionen med mål om å skape ny dramatik og scenekunst fra vår region.

Kompetanseutvikling

Institusjonsscenene kan samarbeide om tiltak som interagerer med kunstutdanningene i Bergen, og på den måten bidra til å bygge opp miljøer av spisskompetanse man har for lite av i byen, som for eksempel lys- og lyd-design. Slike samarbeid kan stimulere til innovative metoder for rekruttering, nyskaping og mangfold. Det frie feltet kan med fordel inkluderes i prosjekter, initiert av DNS eller Hordaland Teater i samarbeid med academia, som skal utvikle ny norsk dramatik. Kyndig og profesjonell dramaturgisk kompetanse er et økende behov i byens scenekunstmiljø, og her kan man utrede mulighetene for et nasjonalt utdannings-tilbud for dramaturger plassert i Bergen. Mange av de frie scenekunstgruppene mangler økonomi til å leie inn de viktige ressursene som skal kvalitetssikre den kunstneriske helheten i produksjonen. Det kan være formålstjenlig å styrke dramaturgi- og regikompetansen i det frie feltet ved å innføre en mentorordning. Bergen kommune skal i perioden 2018–2027:

- Innføre en mentorordning for regissører og dramaturger.
- Ta initiativ til samarbeid mellom kunstutdanningene og institusjonsscenene om å bygge opp miljøer med spisskompetanse innen teknikk/lyd/lys, kostymedesign og scenografi.
- Iverksette en utredning i samarbeid med utdanningsinstitusjonene og teaterinstitusjonene om mulighetene for å opprette et attraktivt utdannings-tilbud for dramaturger i Bergen.

Formidling

I kampen om den digitale oppmerksomheten, er det viktig å finne kreative måter å bli synlig på, blant annet ved å formatere innhold tilpasset de spesifikke målgruppene man ønsker å nå. Mulighetene for at scenekunstprosjekter i større grad kan utforske digitale plattformer som markedsføringskanaler, men også som distribusjonsarena for elementer av sin kunstproduksjon er mange, som lyd/musikk, film, direkte-sendt forestilling, adaptasjon eller trailer

fra scenisk produksjon. En samlet digital portal for all bergensk scenekunst er aktuelt som et framtidig prosjekt, som kunne være et samarbeid mellom institusjonene og det frie feltet.

Et annet tiltak for både synlighet, programmering og rekruttering er øremerkede midler til et visningsarrangement, eller et scenetorg, der også godt etablerte aktører får vise sine forestillinger for produsenter og teatersjefer fra inn- og utland. Bergen kommune skal i perioden 2018–2027:

- Opprette et samarbeidsutvalg som skal utrede brukervennlige løsninger for en digital portal med innhold fra alle bergenske scenekunstnere.
- Etablere Scenetorget som visningsarena/festival for å gi nye og etablerte scenekunstnere mulighet til å vise fram arbeidet sitt til produsenter/ programmerende scener fra inn- og utland.

4.6 Film

Status

Film er en kunstform som rommer ulike uttrykksformer, sjangre og formater. Filmer kan deles inn i flere undergrupper. Den vanligste inndelingen er knyttet til tema, altså filmens sjanger. Disse sjangrene kan for eksempel være skrekkfilm, spenningsfilm, filmkomedie eller dramafilm. En annen måte å betegne sjangre på er å dele i fiksjonsfilm og dokumentar. Spillefilmen produseres i et langt format, og forteller en fiktiv historie. Novellefilmen er spillefilmen i miniatyr, mens dokumentarfilmen opererer i flere varianter, som langfilm, kortfilm og i serieformat. Tv-drama er et serieformat som episodisk forteller en fiktiv historie, og som i hovedsak distribueres gjennom lineære tv-kanaler og digitale strømmetjenester. Animasjonsfilm skapes også i ulike formater, men er svært kostbar å produsere som langfilm. Sjangerfilm er en samlebetegnelse for spillefilmer som presenterer kjente fortellinger og bruker en klassisk dramaturgi, rettet mot et bredt publikum. Kunstfilm er betegnelsen på en uavhengig film, ofte eksperimentell når det gjelder form og innhold, og skapt for et nisjepublikum. I det bergenske filmmiljøet står dokumentar sterkt, og flertallet av filmskaperne arbeider innenfor denne sjangeren.

Bergen har befestet sin posisjon som landets nest største filmby gjennom en systematisk profesjonalisering av de sentrale institusjonene og det skapende fagmiljøet. Filmfeltet i byen er likevel sårbart. Spesielt når det gjelder spillefilm og tv-serier er produksjonsvolum og kontinuitet en utfordring i konkurranse med det tunge filmmiljøet i hovedstaden.

Filmfeltet i Bergen består av mange enkeltmannsforetak og en rekke mindre produksjonsselskaper med få ansatte. Filmarbeid er prosjektbasert, og noen få produksjonsselskaper har lyktes i å holde enkelte prosjektmedarbeidere sysselsatt i en sammenhengende periode over flere år. De fleste filmarbeidere i Bergen har likevel lengre ledige perioder mellom prosjekter, og må reise dit oppdragene er, oftest til Oslo.

Bergen kommune vedtok i 2011 landets første regionale filmmelding, som skisserer målsettingene for filmfeltet fram mot 2020. Her konkluderes det med at hovedutfordringene man må arbeide med for videreutvikling og forankring av filmmiljøet i Bergen er synlighet og sysselsetting. Kulturdepartementet kom etter, med sin statlige filmmelding i 2015, hvor det ble anbefalt at Norsk Filminstitutt (NFI) skulle legge arbeidet med insentiv-

ordningen til et eget kontor i Bergen. I 2016 ble dette realisert, og NFIs bergensavdeling er foreløpig operativ med 2,5 årsverk.

Bevisst og langsiktig satsing på Vestnorsk Filmsenter (VF) har vært avgjørende for å utvikle det lokale filmmiljøet. Senterets oppdrag er å forvalte tilskudd til produksjon av kortfilm og dokumentar, samt støtte til utvikling av manus til spillefilm og tv-serier. I tillegg er VF et viktig kompetansesenter som skal støtte, utvikle og arrangere kompetansehevende tiltak for bransjen, og for ungt talent.

Vestnorsk Filmkommisjon, som også hører inn under VFs mandat, er et servicekontor for internasjonale filmproduksjoner som søker muligheter på Vestlandet. Mediefondet Zefyr er viktig for bransjens produksjonsøkonomi og videre utvikling.

Andre viktige aktører på filmfeltet inkluderer visningsarenaer som Bergen kino, Cinemateket, og Bergen Internasjonale Filmfestival (BIFF). Dokumentarkonventet som arrangeres av Vestnorsk Filmsenter er blitt et nasjonalt samlingspunkt for dokumentarfilmbransjen. Bergen opprettholder et sterkt miljø for dokumentarfilm, og er fortsatt svært synlig innenfor denne sjangeren.

Universitet i Bergen har med sitt utdanningstilbud, «Bachelor i film og tv-produksjon», vært viktig for etableringen av en rekke filmproduksjonsselskaper, samt bidratt til mye av grunnlaget for den profesjonelle filmkompetansen som finnes i byen. I tillegg finnes det enkelte private skoleringer innenfor filmproduksjon, med Noroff som den mest synlige når det gjelder rekruttering til feltet.

For første gang siden nittitallet produserer Bergen et tv-drama i et lengre format. Dramaserier med episoder som går over flere sesonger, skaper sysselsetting for lengre perioder, og bidrar til en stabilitet og en kompetanseheving som gjør Bergen til en attraktiv og konkurranse-dyktig filmby.

De siste to årene har en rekordhøy andel av Bergen kommunes stipender blitt tildelt filmarbeidere.

Det er fortsatt vanskelig å leve av å lage film i Bergen. Bergen må strekke seg etter filmpolitiske mål om å øke produksjonsvolumet, sikre kontinuiteten til fagfeltet og å kunne tilby en konkurranse-dyktig sysselsetting for filmarbeidere.

Norsk Filminstitutt (NFI) har uttrykt vilje til å satse på bergenskontoret ut fra de styrkene regionen har, som Filmkommisjonen, og fra et ønske om de-

sentralisering. Kontoret skal etter planen etablere seg i Media City Bergen, og forhåpentligvis vil NFIs avdeling i Bergen gi flere nasjonale oppgaver til filmarbeidere i byen og slik kunne være et supplement som styrker filmkompetansen og gjør Bergen mer attraktiv som base for filmkunstnere. Filmbransjen og byens politikere har også forventninger til et tettere samarbeid med Filmkommisjonen, noe som var en del av hensikten med å legge insentivordningen til Bergen.

Visjonsmål

Filmproduksjon skal være en viktig del av kulturbyen Bergen, som synliggjør byen både nasjonalt og internasjonalt, og en kreativ kraft som bidrar til byens kunstneriske, kulturelle og økonomiske utvikling.

Veien videre

Økonomi

For at Vestlandet skal kunne bli en motvekt og et reelt utfordrermiljø til Oslo må vestnorsk film styrkes som satsingsområde, både med tanke på utvikling av filmfaglig kompetanse og kunstneriske kvaliteter, men ikke minst ved å anerkjenne filmproduksjon som et fagområde som løfter Bergen som kulturby. Vestnorsk filmsenter gjør et stort og viktig arbeid som muliggjør et profesjonelt filmmiljø i Bergen. Utfordringer knyttet til driftsrammer gjør det nødvendig med tiltak for å sikre kontinuitet og framdrift for hele det bergenske filmfeltet.

Digitalisering er et tema filmfeltet er opptatt av, spesielt når det gjelder kinoen som i økende grad utfordres som arena for å nå publikum. Den bergenske filmbransjen skal være i forkant, og være forberedt på at den teknologiske utviklingen vil påvirke feltet i stor grad i årene framover. Filmfaglig bør man fortsatt satse på å fortelle de gode, bergenske historiene ved å legge vekt på innholdsproduksjon og manusstøtte, samtidig som det må gis større spillerom for prosjektsperimentering med tanke på å nå respektive målgrupper

gjennom nye formater og på ulike digitale plattformer.

Filmpolitiske seminarer er nødvendig for å gjøre opp status i kjølvannet av den lokale filmmeldingen i 2011, og den nasjonale i 2015. Slike seminarer kan også berøre og diskutere innholdsproduksjon sett i lys av en digital framtid. Bergen kommune skal i perioden 2018–2027:

- Øke driftsstøtten til Vestnorsk Filmsenter og andre ressursentre i tråd med resultat og ambisjoner.
- Øremerke midler til tilskuddsordning for utforskende lavbudsjettfilm som tilpasses flere distribusjonsplattformer.
- Avholde filmpolitiske seminarer som følger opp filmmeldingene.

Produksjons- og kompetansemiljø

Sterke produsenter er viktige for å beholde et profesjonelt og konkurransedyktig filmmiljø i Bergen. Det langsiktige arbeidet Vestnorsk Filmsenter og Bergen kommune gjør for å styrke produsentledet bør derfor intensiveres ytterligere som satsingsområde framover.

Vestnorsk Filmsenter omtaler, i sin strategiske plan for 2016–2021, et film- og medieverksted som skal bygge bro mellom underskogens talentspirer og de etablerte filmarbeiderne i byen. Å realisere et slikt verksted vil være positivt for rekrutteringen og utviklingen av Bergen som en spenstig og relevant filmby.

Cinematket er den eneste arenaen i byen som rendyrker interessen for smal film, filmhistorie, og kunstfilm. Her er det potensiale for videreutvikling, blant annet gjennom et mer utstrakt samarbeid med academia og det visuelle kunstfeltet. Medieklyngen Media City

Bergen vil forhåpentlig inspirere til flere møtepunkter mellom UIB's film og tv-produksjonsutdanning og filmfeltet. Bergen kommune ønsker å være med som pådriver for samarbeid mellom utdanningsinstitusjonen og det profesjonelle fagfeltet.

Kulturhuset USF huser Vestlandets største samlokalisering av filmproduksjonsselskaper og filmbedrifter som utgjør den kreativt skapende delen av bransjen. USF er i dialog med filmmiljøet om opprettelse av en inkubatorordning for filmarbeidere, samt felles studiofasiliteter for etterarbeid.

En god film begynner med et godt manus. En langsiktig satsing på manusutvikling- og dramaturgkompetanse vil styrke Bergen som filmby og bedre sjansene for byens filmskapere til å få nasjonale tilskudd fra NFI.

Byen mangler gode studiofasiliteter for postproduksjon, som kan brukes av feltet lokalt, men også av oslomiljøet eller internasjonale filmarbeidere, slik at etterarbeid like gjerne kan gjøres i Bergen som andre steder. Digitalisering

gir mulighet til å arbeide med mange nivåer av filmproduksjon hvor som helst. Slik kan man oppnå en vital og hensiktsmessig samproduksjon med studioer i andre byer og land. Bergen kommune skal i perioden 2018–2027:

- Øremerke midler til jevnlig produsentkurs for å styrke produsentledet.
- Realisere et film- og medieverksted for talentutvikling.
- Ta initiativ til samarbeids tiltak mellom UIB's film og tv-produksjonsutdanning og filmfeltet.
- Støtte en videreutvikling av Cinematket som arena for smal film og filmhistorie.
- Gi støtte til samarbeid som styrker manusutviklings- og dramaturgkompetansen i byen.

4.7 Tverrestetisk kunst og tverrfaglige arenaer

Status

Tverrfaglige samarbeid står sterkt i Bergens kulturliv og fagfeltet tverrestetiske kunstuttrykk er stort og mangfoldig. Utviklingen i Bergen korresponderer med internasjonale trender, hvor kunstformer og sjangre glir over i hverandre og gir rom for nye kunstneriske møter. Det visuelle feltet, scenekunstfeltet og filmfeltet ser på seg selv som grunnleggende tverrfaglige og tverrestetiske, der kunstuttrykkene tar opp i seg elementer fra ulike fagfelt. Visuell kunst gjør ofte bruk av performance, lyd, tekst og video. Film- og sceneproduksjon er et samarbeid mellom skuespill, skrivekunst, scenografi og musikk. Flere av de større institusjonene innen scenekunst og musikk, blant annet BIT Teatergarasjen, Borealis, Festspillene i Bergen, Bergen Nasjonale Opera, Carte Blanche, og Transiteatret arbeider også tverrfaglig i produksjoner, med tverrestetiske uttrykk som resultat. Tverrestetisk kunst er et av feltene hvor kunstens samfunnsengasjement kommer tydeligst til uttrykk.

Bergen er og skal være et nasjonalt og internasjonalt sentrum for forskning og kunstnerisk utvikling innen elektronisk kunst og ny teknologi. Elektronisk kunst, som i rullert kunstplan ble behandlet

som et eget fagfelt i tråd med kommunens satsing på feltet siden 2000, har utviklet et sterkt kompetansemiljø i byen. Utviklingen i feltet tilsier at «kunst og ny teknologi» er en mer dekkende sjangerbetegnelse. Feltet er grunnleggende eksperimenterende og nyskapende, og står ofte for en form for teknologisk grunnforskning som kommer de øvrige kunstfeltene til gode. Sjangeren er ikke nødvendigvis tverrestetisk, og grenser til en rekke kunstsjangre som i kunstplanen også tilhører det tverrestetiske fagfeltet, som for eksempel lydkunst og kinetiske skulpturer.

Elektronisk kunst har i planperioden for «Kunstbyen Bergen» fått et løft både økonomisk i form av økte prosjektmidler og økte driftsmidler til aktørene på egen linje i bybudsjettet, og i form av arenautvikling med Kulturhuset Østre som åpnet i 2012.

Kulturhuset Østre for lydkunst og elektronisk musikk drives i samarbeid mellom Ekkofestivalen og Lydgalleriet og rommer spesialtilpassede konsert- og formidlingslokaler og kontorplasser. Lydgalleriet er landets eneste kunstnerdrevne galleri for lydkunst og lydbaserte kunstuttrykk og initierer og formidler lokal, nasjonal og internasjonal kunst. I tillegg til Lydgalleriet og Ekkofestivalens arrangementer programmerer Østre

egne konsertserier med elektronisk musikk.

Det finnes flere sterke kompetansemiljø som er viktige for det tverrestetiske feltet. Bergen senter for Elektronisk Kunst (BEK) er et ressurs- og kompetansesenter for arbeid med kunst og teknologi. BEK fremmer faglig utvikling, kunnskapsspredning og deling av kompetanse gjennom kunstnerisk utviklingsarbeid, tverrkunstneriske samarbeid og formidling. BEKs kompetanse og utstyr er en sentral ressurs i kunstbyen Bergen, og benyttes av de fleste profesjonelle aktørene. BEK har et stort internasjonalt nettverk og er aktiv part i et EU-finansiert Creative Europe-prosjekt. Stipendiatprogrammet for kunstnerisk utviklingsarbeid ved Fakultet for kunst, musikk og design bidrar vesentlig til det tverrkunstneriske feltet med utdanning av kunstnere som, med bakgrunn i flere felt, utnytter teknologiske muligheter i sine kunstneriske praksiser. Pikkselet er et nettverk og en festival for elektronisk kunst og frie teknologier. Pikkselet er både sjanger-spesifikk og publikumsrettet, og har et stort og aktivt internasjonalt nettverk.

En viktig suksessfaktor for tverrfaglig samarbeid er samlokalisering av ulike virksomheter i større fellesskap. USF er landets største samlokalisering av kunst-, kultur- og kreative virksomheter.

Miljøet er tverrfaglig og omfatter kunstnere, produsenter, festivaler, ideelle organisasjoner, kommersielle virksomheter og bransjeorganisasjoner, og huset rommer flere scener for musikk, film, scenekunst, Visningsrommet USF og gjestekunstnerordningen AiR USF. Det tverrfaglige kulturhuset Bergen Kjøtt tilbyr studio til et stort antall musikere, billedkunstnere, filmarbeidere med flere, og et interdisiplinært visningsrom for konserter, utstillinger, små festivaler og andre arrangementer. Kunsthuset Wrap er en produksjonsarena for samtidskunst som tilbyr et vidt, utypisk og fleksibelt utvalg av fasiliteter og huset har stor betydning for både sjangerspesifikke og sjangeroverskridende produksjoner. Fasilitetene leies på prosjektbasis. Wrap er et godt eksempel på sambruk, der mange aktører deler de samme lokalene og det samme utstyret.

Utfordringer og potensial

Tverrestetiske prosjekter er ofte kostbare og tidkrevende å utvikle. Det er gjerne flere aktører involvert, behov for spesialisert teknisk kompetanse og lange utviklingsperioder. For å unngå sårbare enkeltmiljøer er det grunnleggende viktig å investere strategisk, og satse på kunstnerisk kvalitet,

kompetansehevede tiltak og tverr-kollegiale møteplasser, samt legge til rette for produksjon gjennom prosjektstøtte og tilrettelagte arenaer.

Bergen kunsthall ved Landmark er en av byens fremste arenaer for tverrestetiske kunstuttrykk og tverrfaglige samarbeid, og benyttes av aktører innen et bredt spekter av fagfelt. Lokalene har behov for en oppgradering samt en styrking av driftsinntekter for å løfte arenaen ytterligere, slik at den kan fortsette å fungere som én av byens storstuer for tverrfaglige kunstuttrykk. Også Østre og Hordaland kunstsenter fungerer som storstue hvor ulike kunstuttrykk får møtes, og man får muligheten til å bli kjent med hverandres publikum. Man ser et behov for å styrke slike møteplasser, for å skape faglige og sosiale rom for kunstnere og produsentledd, og for å øke feltenes synlighet for bergenserne forøvrig. Det ligger eksempelvis et stort potensial i å knytte en kritiksatsing tettere på tverrestetiske kunstuttrykk, særlig siden tverrestetiske kunstuttrykk er det feltet som i størst grad savner en kvalifisert kritikk. Se ellers Kapittel 4.1 Kunst- og kulturkritikk.

Kulturlivet i Bergen er levende, energisk og strekker seg ut over sine begrensninger. Hovedgrunnen til dette er samarbeid på tvers, og ildsjeler innenfor hvert felt som har et stort kontaktnett-

verk, spisskompetanse og høye kunstneriske ambisjoner. Dette gjør også kulturlivet sårbart. Hvis en eller flere sentrale institusjoner eller personer reduserer sin aktivitet eller forlater byen, merkes dette raskt over hele feltet. Til tross for den sterke delingskulturen i byen er det også tilfeller hvor miljøene oppleves som isolert fra hverandre. For å ivareta og utvikle et modig og risikovillig kunstliv er det nødvendig med faglig utfordrende samarbeid og kompetanseutvikling. Det er også nødvendig å gi rom for en viss grad av friksjon i og mellom miljøene.

Mange arrangører har behov for frilansere med spisskompetanse og det er et stort potensial i å dele spisskompetanse gjennom produsenter som arbeider for ulike felt. For å motvirke at dyktige frilansere søker seg utenbys for faste stillinger, bør det vurderes hvordan man kan støtte avlønning av personer som kan komme flere fagfelt og aktører til gode, og som også kan bidra til kunstnerisk nyskaping innenfor ulike fagfelt.

Et helt sentralt tilskudd til feltet er Aldea, det nye atelierfellesskapet og fellesverkstedet for tre og metall som høsten 2017 overtok lokalene til Kunstakademiet i C. Sundts gate. Aldea fyller flere av kunstnernes behov, ikke bare i Bergen men i hele regionen, og styrker produksjonsmulighetene,

kunstnerøkonomien, kunstnerisk selvstendighet og kontroll over produksjonssituasjonen gjennom tilgang til en spesialisert maskinpark for tre- og metallarbeid med mer, og med egen verksmester.

Etter en større ombygging kan Wrap fra 2018 dekke noe av behovet for lokaler til preproduksjon for ensembler som skal på turné, komponister, lydkunstnere og rom til post-produksjon for musikk og video.

BEK innehar en nøkkelposisjon i byens delingskultur. En styrking av kompetansesenteret vil gi positive ringvirkninger for kunstbyen som helhet.

Visjonsmål

Kunstbyen Bergen skal preges av et sterkt tverrestetisk kunstfelt, med robuste produksjonsmiljø preget av sambruk og nyskapende samarbeid, dynamiske og sjangeroverskridende formidlingsarenaer og høy grad av synlighet lokalt og internasjonalt.

Veien videre

I planperioden 2018–2027 skal den tverrfaglige kunstscenen få bedre produksjonsforhold og økonomi, bedre kunstnerøkonomi, utvikle delekulturen, utnytte nye muligheter ved ny teknologi, og øke sitt publikum gjennom publikumsrettede tiltak for bedre synlighet og deltagelse.

Økonomi

En rekke aktører får tilskudd til drift over egen linje i bybudsjettet. Dette er en forutsigbar og velfungerende ordning som videreføres. Det skal arbeides for at tilskuddene skal følge prisindeksreguleringen, og også øke i takt med økt aktivitet, gode resultater og ambisjonsnivå hos aktørene. Videre skal den produserende byen styrkes gjennom økte prosjektmidler. Det skal fortsatt gis tilskudd til atelierfelleskap og fellesverksteder for å holde leiekostnader og driftsutgifter nede for den individuelle kunstner. Bergen kommune skal i perioden 2018–2027:

- Styrke drift av de mellomstore institusjonenes- og organisasjonenes produksjons- og formidlingsarbeid i tråd med resultater og ambisjoner hos aktørene, og i tråd med generell prisvekst i samfunnet.
- Øke avsetningen til prosjekt- og driftstilskudd til tverrestetiske kunstuttrykk og tverrfaglige arenaer, og til elektronisk kunst, herunder utviklingsmidler til kunst og teknologi.

Faglig utvikling

Det er viktig for alle kunstfeltenes utvikling at det etableres gode samarbeid med utdanningsinstitusjonene i byen. Kommunen skal være et punkt for kommunikasjon og samarbeid på tvers av institusjoner. Eksisterende og nye nettverk skal utvikle miljøene gjennom nye impulser, faglig og kunstnerisk utvikling og kompetanseheving.

Kommunen skal være initiativtager og mellomledd innen samordning av tiltak, og skal bidra til finansiering av nyskapende digitale tiltak og ny teknologi. Det etableres en tilskuddsordning for tverrfaglige digitale utviklingsprosjekter. Kunstprosjekter som bidrar med kreative digitale løsninger skal også kunne motta støtte fra alle tilskuddsordningene innen de respektive fagfelt.

Bergen kommune skal i perioden 2018–2027:

- Tilrettelegge for tverrfaglige kompetansehevende tiltak gjennom VISP, Brak, Proscen og Vestnorsk Filmsenter.

- Gi støtte til videreutvikling av satsinger innenfor kunst og ny teknologi.
- Kultivere samarbeidskulturen gjennom årlige fellesmøter i regi av kommunen.
- Initiere og ivareta en god dialog mellom aktører lokalt, nasjonalt og internasjonalt.
- Etablere en ny, tverrfaglig tilskuddsordning for prosjekter på digitale plattformer, som legger vekt på kunstnerisk innhold og formidling. Se også kapittel 5.2 Digitalisering.

Produksjonsmiljø

En god driftsøkonomi gir aktørene mulighet til å bygge opp unike produksjonsmiljøer og styrke administrativ kompetanse, og slik gjøre kunstlivet bærekraftig. Teknisk kompetanse må

ivaretas og deles, og byen skal romme gode produksjonsfasiliteter med verksledere slik at ikke ressurser står ubenyttet. Det skal være god dialog mellom de ulike byrådsavdelingene for å ivareta atelier- og studiofelleskap for byens kunstnere i byutviklingen.

Bergen kommune skal i perioden 2018–2027:

- Styrke produsentleddet gjennom tilskudd til faglig utvikling, støtte til produsentstillinger og verksmestere på tvers av fagfelt.
- Støtte Aldea som Vestlandets største kunstnerdrevne fellesverksted for tre og metall, og et nyskapende, tverrfaglig atelierfelleskap.
- Styrke BEK som kompetansesenter for kunst og ny teknologi.
- Sikre at kunst- og kulturlivets behov ivaretas i byutviklingen.
- Styrke totalarenaer for produksjon i henhold til deres respektive styrker og målgrupper.

Formidling

Bergens sterke formidlingsarenaer for tverrestetiske kunstuttrykk skal ha gode driftsvilkår og gis rom for nyskapende formidlingsprosjekter i tråd med den teknologiske utviklingen som skjer innad i faget. Bergen kommune skal i perioden 2018–2027:

- Bidra til å utvikle eksperimentelle kunstscener og dørråpnere til nye kunstuttrykk innen det frie feltet, og som særlig relevante scener for tverrkunstneriske uttrykk.
- Bidra til utvikling av Cinemateket som visningsarena for kunsthelse og tverrfaglige audiovisuelle uttrykk.

Se ellers Kapittel 5: Felles utfordringer; 5.2 Digitalisering og 5.3 Synlighet, tilgjengelighet og publikumsutvikling.

4.8 Graffiti og gatekunst

Status

Graffiti og gatekunst tas for første gang inn i planen for det profesjonelle kunstfeltet. I forrige planperiode ble feltet ivaretatt gjennom planen «Graffiti og gatekunst i kulturbyen Bergen 2011 – 2015». Gjennom planperioden har graffiti og gatekunstmiljøet i Bergen utviklet seg i positiv retning hva gjelder kvalitet, kompetanse, fagmiljø, synlighet og internasjonal relevans. I den nye kunstplanen vurderes det derfor som formålstjenlig å inkludere graffiti og gatekunst som et eget kunstfelt innenfor det profesjonelle kunstlivet.

Graffiti og gatekunst er ikke-kommersielle, ikke-institusjonaliserte uttrykk, som tradisjonelt sett oppføres ulovlig på offentlige steder, og som er godt integrert i det urbane byrommet. Som regel er utøver anonym, eller bruker artistnavn. Feltet slik det behandles i denne planen har sin bakgrunn i den såkalte spraykunstgraffitien som oppstod i hiphopkulturen i New York på 1960-tallet. Graffiti og gatekunst har både en kunstnerisk og en sosial intensjon. Graffiti er et vesentlig kulturuttrykk, spesielt knyttet til en del kreative ungdomsmiljøer. Graffiti og gatekunstmiljøet i Bergen består av ulike delmiljøer, og dialogen mellom de ulike miljøene er personavhengig.

Gatekunsten har hatt sterke formidlingskanaler i sosiale medier som blogger og forskjellige bildedelingstjenester. Sjangeren er lett tilgjengelig og en kunstform som mange bergensere setter stor pris på. I dag domineres den profesjonelle formidlingen av gatekunst av kommersielle gallerier.

Med utgangspunkt i planen «Graffiti og gatekunst i kulturbyen Bergen 2011–2015» er det siden 2011 avsatt prosjektmidler til prosjekter innen gatekunst og graffiti. Midlene skal bidra til synliggjøring av graffiti og gatekunst som estetisk uttrykk, blant annet gjennom kompetanseheving, internasjonale samarbeid og styrking av lokale nettverk. Ordningen ble i 2017 økt til kr 225 000. Kunstnere, kulturarbeidere, institusjoner, festivaler, organisasjoner og andre innen det profesjonelle kunst- og kulturfeltet kan søke.

Kommunen har i en tiårsperiode tilbudt lovlige vegger til byens graffiti- og gatekunstnere som en anerkjennelse av det kunstneriske uttrykket. I sentrum er den lovlige vegg på Sentralbadet helt grunnleggende for miljøet.

Utfordringer og potensial

Den største utfordringen framover er å sikre en større, lovlig vegg i sentrums-kjernen som kan erstatte den lovlige vegg på Sentralbadet, når Sentralbadet bygges om til scenekunsthuss. I dette ligger også et stort potensial for synlighet av graffiti og gatekunst som kunstform. Det frie uttrykket med intern kvalitetsvurdering og anonymitet blant mange av aktørene gjør at det er lite hensiktsmessig å sette i gang tiltak som kuraterede utstillinger, konkurranser og festivaler. Slike initiativ må i stor grad komme fra feltet selv. Parallelt med opprettelsen av en ny vegg er det likevel helt avgjørende å videreføre ordningen med frie prosjektmidler, og fortsette å styrke kommunens rolle i å skape dialog mellom aktørene i miljøet og ulike offentlige instanser.

De fleste gatekunstprosjekter blir utført i samarbeid med en privat huseier som stiller en vegg til disposisjon. Gatekunstprosjektene er ofte store i størrelse og krever lift for å utføres forsvarlig, og prosjektene blir derfor kostbare. Det bør legges til rette for flere lovlige vegger i mindre format, og kunstnerne bør oppfordres til å arbeide i mindre format, noe som også vil kunne gjøre det lettere å samarbeide med private huseiere.

Gatekunst har begrenset levetid, fordi den males over av offentlige instanser, private huseiere eller andre kunstnere. Den korte varigheten er ett av sjangerens definerende kjennetegn, men publikum, huseiere og kommunen har i enkelttilfeller tatt initiativ til å bevare enkeltverk. En slik praksis er ikke i tråd med sjangeren, og Bergen Kommune bør utvikle andre ordninger som sørger for å ivareta gatekunst som tilskudd til byens levende kulturliv over tid, og dokumentere heller enn bevare byens sentrale verk.

Graffiti- og gatekunstmiljøet er i stor grad mannsdominert, og det bør tilrettelegges for tiltak som ivaretar at kvinnelige kunstnere i miljøene får formidlet sin kunst på de lovlige veggene, og at det rekrutteres jenter til miljøene.

Visjonsmål

Bergen kommune viderefører hovedmålet fra handlingsplanen for 2011–2015:

Bergen skal være et toneangivende senter for graffiti som uttrykksform, både i norsk og internasjonal sammenheng. Premissene for arbeidet med graffiti og gatekunst skal styres av uttrykkenes visuelle og uttrykksmessige egenart.

Veien videre
Økonomi, produksjon
og visningslokaler

Lovlige vegger, prosjektstøtte og gode rutiner for avfallshåndtering er avgjørende for at feltet skal kunne utvikle seg og bidra positivt til byens visuelle profil. Bergen kommune skal i perioden 2018–2027:

- Øke avsetningen til prosjektmidler til graffiti og gatekunst, som skal gå til prosjekt, materialstøtte, drift og lokaler, i tråd med feltets ambisjoner og nivå.
- Arbeide for å stille til disposisjon flere mindre, offentlige vegger i sentrum, og oppfordre til å ta i bruk mindre, private vegger, med tillatelse.
- Sørge for at alle lovlige vegger er merket slik at det er tydelig at den er godkjent for graffiti og gatekunst.
- Stille til disposisjon korrekt avfallshåndtering og punkterinsmulighet for spraybokser ved alle lovlige vegger.

Formidling

- Stille til rådighet en ny, større lovlige vegg i Bergen sentrum, som erstatter veggen på Sentralbadet.

Feltets frie karakter skal videreføres ved at kommunen skal lytte til feltets egne initiativ til formidling. Kommunen skal sikre at gatekunst dokumenteres på sjangerens egne premisser. Bergen kommune skal i perioden 2018–2027:

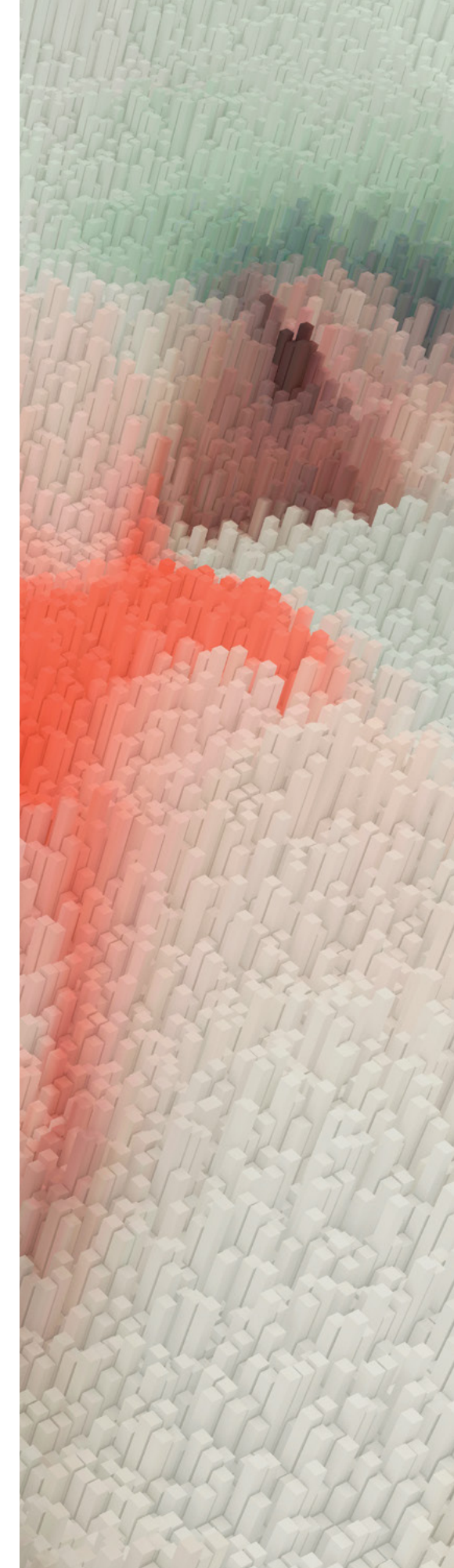
- Støtte etableringen av en gatekunstfestival og andre formidlingstiltak initiert av feltet.
- Støtte nye tiltak for dokumentasjon av gatekunst, som legger vekt på sjangerens særlig forgjengelige natur, og verkenes utvikling over tid.

Produksjons- og kompetansemiljø

Kommunen skal være et bindeledd mellom aktørene som tilrettelegger for at et mangfold av stemmer får drive profesjonell kunstnerisk virksomhet innen graffiti- og gatekunst. Bergen kommune skal i perioden 2018–2027:

- Styrke dialog mellom feltet, nettverksorganisasjonen VISP og de etablerte galleriene.
- Støtte tiltak for likestilling og rekruttering av kvinner til miljøene.
- Bidra til positiv og effektiv dialog mellom aktørene og ulike offentlige instanser om bruk av vegger.

Kapittel 5. Felles utfordringer og tiltak

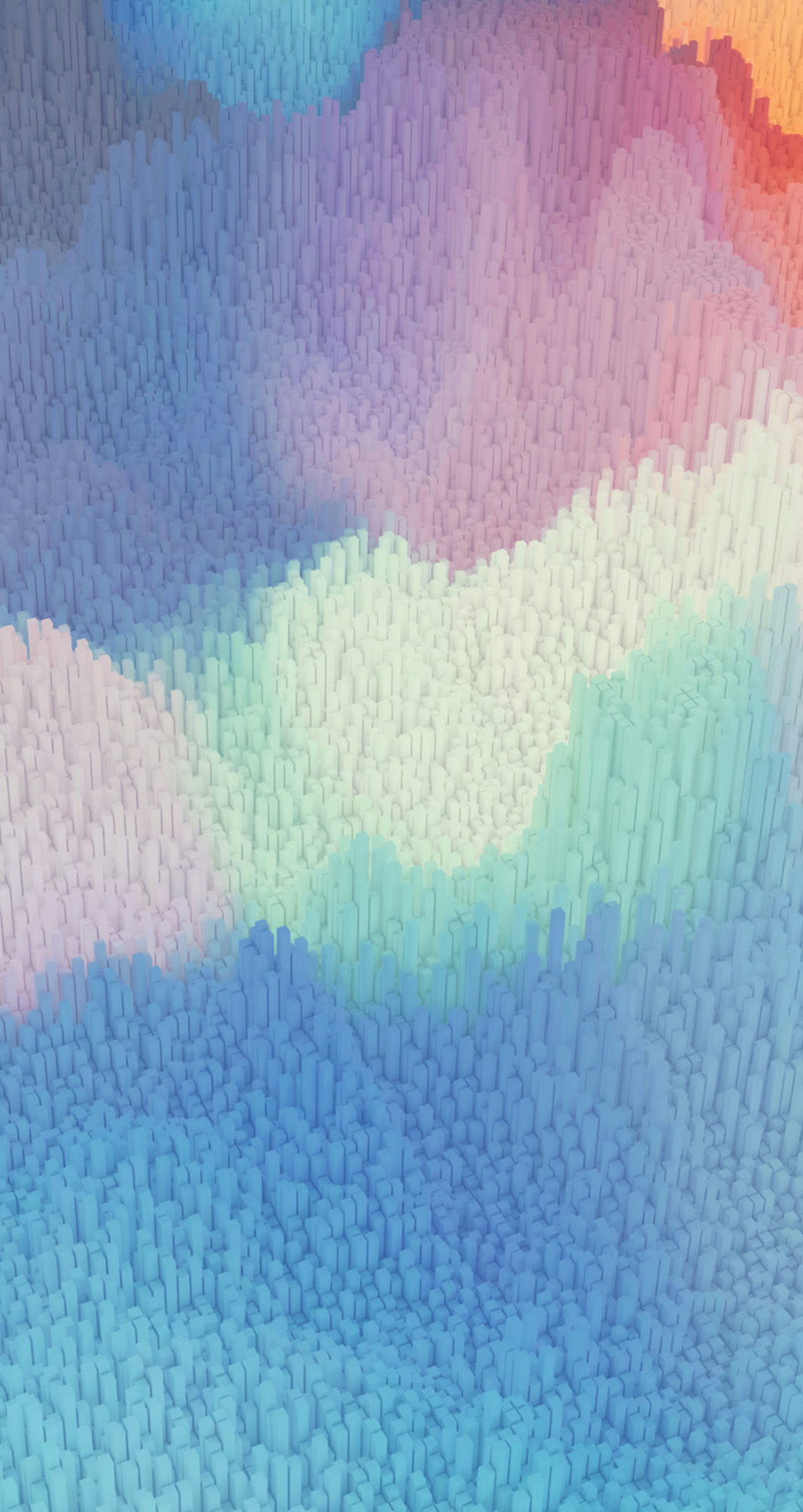
Introduksjon

Bergen skal være en by som dyrker kunstens autonomi. Byens kunstnere og institusjoner skal være uavhengige og frie kunstnerisk sett. Det står ikke i motsetning til at også kulturlivet har et ansvar for å bidra til at Bergen fortsatt hegner om vårt frie samfunn og et samfunn som ser verdien av likeverd, kjønnsbalanse, og respekt for kultur, religion og legning. Kunsten har et potensial til å være et korrektiv, en utfordrer og en samtalepartner for så mange som mulig. Dette potensialet har ikke fått utfolde seg tilstrekkelig, noe som bygger på en rekke felles utfordringer for feltet.

Kunstbyen Bergen baserer seg på en gjensidig avhengighet og utveksling mellom det produserende leddet, produksjonsøkonomien og den offentlige samtalen om kunsten. I dette spennet åpnes det for en rekke felles utfordringer feltene og aktørene slett imellom. Bergen kommune er bevisst disse utfordringene, og vil iverksette en rekke tiltak for å imøtekomme dem. I alle saker hvor det er hensiktsmessig, vil Bergen kommune være en brobygger mellom aktørene i kunstfeltet, på tvers av sjangre, mellom ulike fagmiljøer på universitet, høyskole og innad i kunstfeltet, og

mellom kunstfeltet og det lokale næringsliv. Fellestiltakene skal bidra til at byen skal kunne tilby en sterk infrastruktur rundt den enkelte kunstner, i form av synlige organisasjoner og institusjoner som støtter og bidrar i de ulike fasene fra idé via produksjon til visning, formidling og kritisk refleksjon. En nyskapende og internasjonalt relevant kunstby skal tilby et mangfold av kunstneriske sjangre og praksiser, handlingsrom for eksperimentering, kunstnerisk nyskaping og fordypning, bred variasjon i visningsmuligheter og engasjerende formidling og profesjonell kritikk av de til enhver tid aktuelle kunstverk.

Bergen kommune finansierer et kunstliv med betydning for hele regionen. Hordaland Fylkeskommune skriver i «Premiss: Kultur», den regionale kulturplanen for perioden 2015-2025, at «Bergen må fungere som eit kraftsentrum og ein motor.» Kommunen har en klar forventning til at Hordaland Fylkeskommune er en finansiell samarbeidspartner i bergensbaserte prosjekter og virksomheter som styrker feltet i hele regionen. Internasjonalisering, digitalisering, kunstner- og produksjonsøkonomi, synlighet, tilgjengeliggjøring og publikumsutvikling er alle felles utfordringer for kunstfeltet på Vestlandet.

**Visjonsmål for alle
kommunale virkemidler
for profesjonell
kunst- og kultur:**

De ulike tiltak skal styrke og utvikle kunstproduksjon; kunnskap om og fordypning i; formidling av og etter-spørrel etter kunst i Bergen. Tiltakene som helhet vil bygge opp under og utvikle kunstens påvirkningskraft i samfunnet.

Flere av tiltakene vil kunne møte flere av utfordringene, selv om de er listet opp som et tiltak under en konkret utfordring.

5.1 Internasjonalisering

Status

Kulturlivet i Bergen er kanskje det mest internasjonale feltet i Bergen. Bergenske kunstnere og institusjoner gjør seg bemerket gjennom aktører som reiser ut, og gjennom små og store internasjonale kulturbegivenheter i Bergen. Det beste blant Bergens forestillinger, konserter og utstillinger er blant det beste i verden.

Gjestekunstneropphold for enkeltkunstnere, kuratorer og produsenter ved institusjoner bidrar til uformell og formell nettverksbygging og kompetanseutvikling. Tiltakene bidrar videre til å synliggjøre byens kunstfelt i relevante internasjonale kunstmiljøer, og utenlandske gjester i Bergen bidrar til å styrke formidlingen av kulturuttrykk av høy kvalitet til et allment publikum i Bergen, gjennom åpne foredrag og annen formidlingsvirksomhet. Kunstnere som har fått tildelt et gjestekunstneropphold i utlandet, kan søke ordningen for internasjonal kunst- og kulturutveksling om støtte til formålet. Bergen kommune tilbyr videre to søkbare gjestekunstneropphold til Bergens kulturaktører. I Berlin har kommunen en leilighet hvor kunstnere fra alle fagfelt årlig får tilbud om opphold. I Vilnius har kommunen en avtale om leie av produksjonsfasiliteter

for scenekunst, fra teater til dans. Kommunen støtter gjestekunstnerordningen til Air Bergen hvor internasjonale kunstnere og kulturarbeidere fra alle fagfelt årlig får tilbud om atelier på USF Verftet og bolig i Bergen sentrum.

Felles utfordringer

Tre utfordringer for videre internasjonalisering av Bergens kunstliv, og av Bergen som kunstby, er synlighet, relevans og kompetanse.

Bergen skal derfor fortsette å satse internasjonalt, og prosjektstøtte til internasjonal utveksling er en viktig del av virkemiddelapparatet. Tilskuddsordningen for internasjonal kunst- og kulturutveksling har som formål å bidra til å synliggjøre bergenske kunstmiljøer internasjonalt, øke kunstnere og kulturarbeideres internasjonale kompetanse og nettverksvirksomhet, samt gi inspirasjon for kunstnerisk videreutvikling. Tilskuddsordningen «Rask respons» skal bidra til at kunstnere og kulturarbeidere innen alle fagfelt kan delta på internasjonale prosjekter og arrangementer som oppstår på kort varsel. Prosjektstøtte skal gis både til prosjekter med bergenske kunstnere i utlandet, og til prosjekter hvor bergenske kunstaktører inviterer internasjonale kontakter til samarbeids-

prosjekter i Bergen. Ordningen skal utvides til å gjelde støtte til internasjonale media slik at de kan være økonomisk og moralsk uavhengig av de bergenske kulturaktørene.

Det vil i planperioden være viktig å legge til rette for at aktørene kan tenke langsiktig i sin nettverks- og markedsbygging, og bidra til at sterke aktører fra Bergens kulturliv får mulighet til å arbeide målrettet og ambisiøst i sine internasjonale satsinger. Det skal i tråd med dette utredes hvordan man kan bedre samhandlingen mellom aktører som har internasjonal erfaring, og hvordan man kan maksimalisere utbyttet av internasjonale gjester i Bergen, også mellom fagfeltene. Det er blant annet et potensial for merverdi i en kombinasjon av satsingen på kritikk og formidling og internasjonale gjestekunstnere, kuratorer, produsenter og kritikere.

Studiene ved Fakultet for kunst, musikk og design er svært internasjonale i sin studentmasse og blant de ansatte, og det bør knyttes enda tettere bånd mellom studenter, ansatte og kunstfeltene i Bergen. Eksempelvis har det samlingsbaserte kuratorstudiet studenter og gjesteforelesere fra hele Norge og mange land, og det ligger til rette for at bedre kjennskap til byens aktører vil kunne gi nye framtidige utstillings- og samarbeidsmuligheter for byens

kunstnere og visningssteder. Tilsvarende potensial vil man finne for de øvrige kunstutdanningene.

Visjonsmål

Bergen skal være en internasjonal kunstby, med sterke kunstnerskap som deltar i relevante internasjonale fagfellesskap, lokalt, nasjonalt og internasjonalt.

Veien videre

«Bergen til verden» og «Verden til Bergen» har vært målsetninger for kommunens internasjonale arbeid for kunstfeltet. Den internasjonale formidlingen av og satsingen på kunstbyen Bergen skal fortsatt styrkes. Bergens profil som en kunstby på høyt internasjonalt nivå, preget av nyskaping, kunstnerisk mot og særpreg, skal kommuniseres konsekvent ved all profilering av Bergen i nasjonal og internasjonal sammenheng.

Bergen skal være en by i forkant av internasjonal kunst- og kulturutvikling også innen det kunstpolitiske området. Det skal etableres en kunstpolitisk konferanse med internasjonal relevans og nedslagsfelt. Konferansen skal arrangeres hvert 3. år, og tematisere de mest

aktuelle problemstillinger og utfordringer innen kulturpolitikken til enhver tid, for å videreutvikle byens egen kulturpolitikk, og inspirere til nytenkning rundt kulturpolitikk i andre byer. Konferansen skal forankres i relevante fagmiljøer på universitet, høyskoler og museer lokalt, nasjonalt og internasjonalt, og i kunstmiljøene i byen.

Det er et mål i planperioden å sørge for at kommunens tilbud innen gjestekunstnerordninger til enhver tid er i samsvar med feltets behov og ambisjoner. Bergen kommune skal i perioden 2018–2027:

- Videreføre og øke tilskuddsordningen for Internasjonal kunst- og kulturutveksling, herunder «Rask Respons».
- Opprettholde gjestekunstnerordningen, og utvide ordningen med en ny gjestekunstnerordning i en internasjonal storby, tilgjengelig for alle fagfelt.
- Tilby internasjonale dimensjoner i mentorordningene, både i innhold og gjennom internasjonale mentorer der det er hensiktsmessig.
- Knytte tettere kontakt med utenriksstasjonene, for å ivareta et godt støtteapparat rundt bergenskunstnere internasjonalt.

- Etablere en internasjonal kunstpolitisk konferanse som knyttes opp til de mest profilerte internasjonale festivalene og institusjonene i Bergen, og som skal finne sted hvert 3. år.
- Vurdere en stipendordning for internasjonale kunstnere som kommer til Bergens gjestekunstnerordninger, slik at de ikke er avhengige av en privat finansieringsplan.
- Sikre økonomisk støtte til prosjekter og aktører som kan utløse større tilskudd fra EU/EØS-midler.

5.2 Digitalisering Status

Digitaliseringen av samfunnet preger allerede produksjon, formidling og opplevelse av kunst i dag. Mediebransjen er i radikal endring, og det påvirker kunstproduksjonen innenfor alle felt, når det gjelder synlighet og å nå ut til sine respektive målgrupper og de formater og plattformer man produserer og formidler kunsten sin fra. Digitaliseringen har i tillegg stor betydning for finansieringsløyper, inntektsstrømmer og opphavsrettsforvaltningen.

Netflix og Youtube er dominerende eksempler på de mange tilbyderne av strømmetjenester for film og tv. Sosiale medier er betegnelsen på en bred arena av aktører som tilbyr en miks av personlig og kommersiell distribusjon av innhold, hvorav Facebook, Instagram og Snapchat foreløpig er blant de mest kjente. Podkaster har blitt et supplement til radio, og distribueres via ulike abonnementsløsninger og spres gjennom sosiale medier og egne nettsider. Utviklingen av BergenPhiLive og live stream fra konserter i Grieghallen i 2015 står fram som et foregangsprosjekt blant bergenske kulturinstitusjoner, og baner vei for lignende prosjekter innen digital formidling og opplevelse.

De nye distribusjonsformene vil påvirke form og innhold, etterhvert som kunsten utvikler seg i samspill med teknologi og nye materielle betingelser. Det er viktig å sørge for at kvaliteten i det kunstneriske innholdet holder like høyt nivå uavhengig av hvilke plattformer og distribusjonskanaler som benyttes i framtiden. Muligheter vil åpne seg for nye aktører som driver radikalt annerledes. Etablerte aktører kan fortrenkes fordi de ikke klarer å endre seg raskt nok.

I media- og filmproduksjon, men også når det gjelder andre kunstformer og særlig i markedsføringsøyemed, er det en utvikling i retning av å tenke flere plattformer allerede fra idéfasen av et prosjekt. Det er i økende grad nødvendig for alle kunstfeltene å følge med på den digitale utviklingen og forsøke å gjøre seg relevant og tilgjengelig for de ulike målgruppene man vil nå. Mulighetene er mange: Innhold distribueres i ulike formater tilpasset ulike plattformer, kan skreddersys for målgruppen, treffe dem der de er og utvikle dialog som igjen kan påvirke innholdet. Det er store muligheter knyttet til digital distribusjon, idet den synliggjør kunsten og sprer den til et større publikum, men for kunstnerøkonomien er det ikke nødvendigvis like gunstig. Problemstillingen om fordelingen av den økonomiske gevinsten mellom kunstneren og den som har betalt for produksjonen og distribusjonen, er en

utfordring man fortsatt ikke har kommet til bunns i, og åndsverksloven er under revidering. Musikkfeltet har hatt utfordringer med strømming og rettighetsproblematikk i flere år allerede, og nå kommer film- og tv-skaperne etter. Scenekunst, konserter, visuell kunst og andre levende kunstprosjekter er fortsatt problematisk å dokumentere for digital distribusjon, fordi det ofte er mange utøvere involvert og man må ha klarert rettigheter med hver enkelt av dem.

Visjonsmål

Bergens kulturaktører skal ha en effektiv og formålstjenlig digital infrastruktur for produksjon og formidling av kunst og kultur. Byens kunstnere skal ha ressurser til å kunne utvikle nyskapende kunstprosjekter på et mangfold av digitale plattformer.

Veien videre

Nye digitale medier, og muligheten til å markedsføre gjennom sosiale medier og publisere via nettbaserte plattformer som Youtube, gir på den ene side rom for større grad av synlighet, og kan i noen tilfeller gjøre synlighet like lett tilgjenge-

lig for små som for store aktører. På den annen side har konkurransen på de digitale flatene blitt større enn den kanskje var utenfor. Det har ført til en utvikling hvor store aktører kjøper seg plass på de digitale fellesarenaene, for å motvirke overfloden av informasjon og nå gjennom til publikum.

For kunsten handler ikke synlighetsutfordringen kun om ren markedsføring, men også om kunstkritikk, diskurs og om programmering lokalt, nasjonalt og internasjonalt. På disse områdene kan digitaliseringen være en ressurs som kan utnyttes enda bedre. Digitale nettverk gjør oss mer internasjonale, og kan forenkle utveksling og samarbeid over store avstander og på tvers av landegrenser og kontinenter. Digitale plattformer muliggjør distribusjon av kunstopplevelser som kan nå publikum eller andre utøvere hvor som helst i verden. Her kan man se til hva musikken og delvis film- og tv-feltet har oppnådd med å fokusere målrettet på bruk av strømmetjenester.

Virtual Reality gir publikum mulighet til fysisk å gå inn i et visuelt kunstverk; altså spasere inn i et maleri eller fotografi og oppleve det tredimensjonalt. Teknologien er i stadig utvikling, og det er ikke innenfor denne planens ambisjoner å forutsi framtidens kunstopplevelser. Den største utfordringen ved å håndtere endringene, er at de er

vanskelige å forutsi, og at teknologien utvikler seg veldig raskt.

Bergen kommune vil etablere en tilskuddsordning som støtter nyskapende tverrkunstneriske prosjekter innenfor digitale plattformer. Ordningen skal gi rom for realisering av raske prosjekter på lavt budsjett som utforsker digitale muligheter og distribusjon.

Bergen kommune skal i perioden 2018–2027:

- Etablere en tilskuddsordning for nyskapende prosjekter innenfor digitale plattformer, som styrker det kunstneriske innholdet og fremmer formidlingen av dette.

5.3 Synlighet, tilgjengelighet og publikumsutvikling

Status

Bergens varierte og stadig voksende kunstmiljø gir muligheter for økt allmenn deltakelse i ulike kunsttilbud. Synliggjøring, tilgjengelighet og aktiv formidling er viktige aspekter for å nå ut til nye publikumsgrupper og skape bedre tilhørighet og eierskap til kunsten. Økt kunnskap og bevissthet om publikum er en viktig del av Bergen kommunes kulturstrategi. Tall fra Statistisk Sentralbyrås kulturbarometer i 2016 viser at interessen for de ulike kulturtilbudene stort sett har endret seg lite fra 2012 til 2016. I Bergen viser årsmeldinger fra byens aktører at kunst- og kulturinteressen er stor, og hovedtendensen viser vekst i besøkstall. For kommunen er det viktigste formålet med publikumsvekst at den viser tilbake til et kunstfelt med høy kvalitet i innholdsproduksjon, og at byens innbyggere har tilstrekkelig kunnskap om kulturtilbudet og mulighet til å delta.

Arrangementsstøtten er per i dag et av Bergen kommunes viktigste tiltak for å synliggjøre kunst og kultur. Tilskuddsordningen er rettet mot det profesjonelle feltet, og det gis støtte til gjennomføring av profesjonelle kulturarrangement, så som konserter, forestillinger, opplesninger, utstillinger

og annet. Det kan også gis tilskudd til arrangementsrekker og mindre festivaler med konkret program. Formålet er å sikre publikum i Bergen et bredt og profesjonelt kunst- og kulturtilbud av høy kvalitet. Hovedkriteriene er at arrangementene er offentlig tilgjengelig og har billettinntekter. Ordningen har kort søknadsfrist og rask behandling. Ordningen er viktig for alle fagfelt, særlig for uetablerte og yngre aktører.

Mange av byens små og mellomstore institusjoner og aktører har et stort nasjonalt og internasjonalt digitalt nedslagsfelt. Dette publikummet får informasjon om, ser bilder av utstillinger og opplever strømming av forestillinger, debatter og foredrag digitalt gjennom ulike nettsider og digitale plattformer. For de bergenske visnings- og formidlingsstedene er denne typen markedsføring svært viktig for å være en del av en faglig, internasjonal utveksling, samtidig som store deler av det lokale publikummet også slutter opp om disse kanalene.

Byrom og offentlige bygg har vært viktige satsingsområder i foregående planperiode, for å gjøre kunst tilgjengelig for byens innbyggere. Dette er et ledd i kommunens strategi for å øke publikums kunstkompetanse.

Den kulturelle skolesekken (DKS) og Kulturskolen har stor betydning for

utviklingen av barns kunstkompetanse fra tidlig alder, og er et viktig ledd i byggingen av nye publikumsgrupper. De profesjonelle kunstnerne bidrar med sitt kunstneriske arbeid til barn, unge og eldre, og synliggjør på den måten det store mangfoldet av kunstnerisk aktivitet i Bergen.

Markedsutviklingen går i retning av at publikum blir mer spesialiserte og at nisjemarkedene vokser. Samtidig arbeider mange tverrfaglige aktører, så som Borealis, Festspillene i Bergen og BIT Teatergarasjen aktivt for å la ulike uttrykk møtes på tvers av sjangre og kunstformer. På den måten bidrar de til økt kunnskap om byens mange kunstfelt for ulike publikumsgrupper. Østre med aktørene Lydgalleriet og Ekkofestivalen kan tjene som et godt eksempel på en arena som bryter ned sjangergrenser og utvider publikums kunsthorisont.

Felles utfordringer og potensial

Kommunen skal bidra til økt kunnskap og metodisk arbeid for at feltene skal nå ut til et bredere publikum. Markedet for kultur er blitt mer sammensatt, og påvirkes av demografi, spesialisering, globalisering og digitalisering. Arbeidet med synlighet og publikumsutvikling er

derfor svært viktig, og gjensidig avhengig av hverandre.

En av de viktigste felles utfordringene for alle fagfelt er knyttet til manglende synlighet, i mediene og i bybildet. Det er generelt et stort behov i feltet for bedre informasjonsflyt ut til publikum. Mange institusjoner er små og har begrensede ressurser, og har ikke mulighet til å arbeide målrettet med publikumsutvikling eller markedsføring. Samtidig er mediebransjen i rask endring og gjør harde prioriteringer, noe som også påvirker kunstfeltet. Feltet opplever at de ikke når ut med informasjon om sine aktiviteter og aktivitetenes relevans. Det er et gap mellom mediens kunnskap om kulturlivet og kunstlivets kjennskap til den medieteknologiske og medieøkonomiske utviklingen og dens nye forutsetninger.

Aktørene er opptatt av å bygge en offentlighet sammen, og ønsker å bygge en felles plattform for formidling. På tvers av fagfeltene ser man et behov for nye, framtidsrettede og sjangeroverskridende formidlingstiltak. De fleste aktørene benytter i dag primært nyhetsbrev og sosiale medier til markedsføring av sine arrangementer, mens det for de større aktørene fortsatt er aktuelt med tradisjonell annonsering. Musikkfeltet benytter i varierende grad fortsatt plakater i bybildet, i stor grad preget av mangel på

plakatsteder. For det visuelle feltet presenterer nettstedet *Kunstguide* mange bergensbaserte enkeltkunstnere, gir informasjon om pågående og kommende utstillinger, og gir mulighet for direkte kontakt med byens kunstnere, mens *Utstillingsguide* er en utstillingskalender i både trykket og digitalt format.

Synlighet handler også om infrastruktur, og det er et behov for bedre skilting av kulturaktører og -aktiviteter både i sentrum og i bydelene. Bedre synlighet av det helhetlige kulturtilbudet til alle byens beboere vil gi et tydelig signal om at kulturbyen Bergen er relevant, aktuell og tilgjengelig for alle.

Bergen skal være en synlig kulturby for byens borgere og for tilreisende, og for et nasjonalt og internasjonalt fagfelt. Det er behov for et sterkere fokus på nasjonal utveksling, og for å i større grad synliggjøre bergensk kunst og kunstnere på landsbasis. Tiltak som ny turné-støtte for scenekunstprosjekter svarer direkte til denne satsingen. Det samme gjør styrking av tilskuddsmidler til prosjekter, satsinger innen nettverksbygging, markedsføring og kunstkritikk.

Aktørene bruker i stor grad sosiale medier til å markedsføre sine arrangementer. Men manglende ressurser til markedsføring kombinert med manglende mediedekning gjør det vanskelig å nå ut

til nye publikumsgrupper. Samtidig gjør det lave antallet kritikere i Bergen at feltene savner en faglig tilbakemelding og den synligheten kritikken bringer med seg. I en medievirkelighet hvor kulturjournalistikk- og kritikk ikke prioriteres, er det også vanskelig å aktualisere kunstens samfunnsrelevans. Man fanges i en negativ spiral hvor samtidskunsten blir mindre og mindre synlig for den jevne bergenser, og dermed mister relevans.

Visjonsmål

I kunstbyen Bergen skal nyskapende kunst være en del av byens og bergensernes selvforståelse og identitet, og byen skal ha et interessert og kompetent publikum. Bergens kulturtilbud skal være synlig for byens borgere og for tilreisende, og for et nasjonalt og internasjonalt fagfelt.

Veien videre

I Bergens kulturstrategi har man vedtatt å innføre et kulturmanifest som åpner for geografiske frisoner til spontane aktiviteter og temporære kunstprosjekter og arrangementer. Gjennom etableringen av kunstallmenninger og byromscener skal byen kunne eksperimentere med kunstneriske uttrykk som overrasker

og åpner for nyskaping. Prosjektet kan administreres gjennom «Aktiv by», og lån av allmenningen skal gis til profesjonelle kunstnere i kortere tidsrom.

Det skal arbeides for bedre skilting og flere visuelle flater til plakater, også i bydelene. Det skal være en tett dialog mellom alle relevante avdelinger i kommunen om kunstens synlighet i bybildet og tilrettelegging av kultur i byen og bydelene.

Det er behov for å utarbeide detaljerte segmenteringsanalyser, og i denne sammenheng er samarbeidsprosjekter mellom byens institusjoner og Norsk Publikumsutvikling viktig. Aktiv bruk av nye data om institusjonenes publikum og ikke-brukere vil gi mulighet for å nå ut til nye publikummere.

Feltet skal ha gode muligheter for å kunne arbeide målrettet med formidling, og for å tenke tverrinstitusjonelt og tverrkunstnerisk om formidling. Det skal tilrettelegges for programmering av ulike fagfelt innenfor samme arena, for å gi aktørene mulighet både til faglig utvikling og til å utvide sitt publikum via andre kunstsjangre. Man skal oppfordre til samhandling og helhetlig tankegang rundt formidling av kunsttilbud, inkludert praktisk informasjon som vil kunne senke terskelen for deltagelse.

En økt forståelse av kunstfeltet blant alle generasjoner og samfunnslag bergensere vil gi utslag i økt kulturdeltagelse, med påfølgende meningsfulle opplevelser for den enkelte publikummer. Institusjonene skal tilby formidling til flere målgrupper. Formidling til barn og unge skal fortsatt prioriteres, og samarbeidet med skoler og skolefritidsordning vil fortsatt være et satsingsområde gjennom blant annet Den kulturelle skolesekken og Kulturskolen. Det arbeides med nye digitale løsninger for bedre formidling av program i DKS.

Byen skal være et rom for uventede kunstopplevelser. Kunstnerisk utsmykning og performancekunst er to av flere kunstsjangre som gjerne når et nytt publikum der hvor publikum minst venter det, og som har gode forutsetninger for å kunne formidles til bredere publikumsgrupper. Performance Art Bergen arrangerer jevnlig performance-improvisasjoner i byrommet, og når et stort publikum gjennom sine festivaler. Å bringe kunstfaglig kompetanse inn i by- og stedutviklingsprosesser vil videre gi mulighet for å tenke nytt, bidra til mer reell brukermedvirkning, og utvikle bedre steder og byrom for bergenserne. Det er et mål å utvikle det profesjonelle kunstlivet i bydelene, og øke antallet temporære kunstverk i bydelene. Kunst skal være relevant i hele byen. I byutvikling er det helt grunnleggende at det tilrettelegges for kulturaktører og

kunstnere. Områdeutvikling bør inneholde fellesressurser for kunstnere, som gjør det relevant, attraktivt og enkelt å etablere seg i området.

Formidlingsprosjekter til et generelt publikum skal kunne motta støtte gjennom den nye tilskuddsordningen «Åpne dører». Her vil kulturaktørene kunne søke om tilskudd til arrangementer hvor formålet er å tilby kunstopplevelser til nye publikumsgrupper på nye måter. «Åpne dører» skal fungere som lavterskel kulturarrangement på byens kunst- og kulturinstitusjoner, og være en døråpner inn til den smale kunsten.

Bergen kommune skal i perioden 2018–2027:

- Opprette «Åpne dører», en ny tilskuddsordning for deltagelse.
- Videreføre og styrke arrangementsstøtten, og sikre god informasjon om ordningen til alle fagfelt.
- Vektlegge formidling til publikum over 18 år i institusjonene, i tillegg til å fortsette satsingen på formidling til barn og unge.
- Sørge for at samtidskunstbyen Bergen i større grad er synlig i Bergen Reiselivslags promoteringsarbeid, og utvikle et samarbeidsprosjekt mellom nettverksorganisasjonene og Bergen Reiselivslag for bedre informasjon om pågående og framtidige arrangement.
- Sikre at områdeutvikling inneholder fellesressurser for kunst- og kulturlivet.
- Fortsette å tilrettelegge for at så mange som mulig får ta del i et profesjonelt kulturtilbud gjennom blant annet Den Kulturelle Bæremeisen, Den Kulturelle Skolesekken og Den Kulturelle Spaserstokken.

- Ta initiativ til og legge til rette for opprettelsen av en digital plattform for formidling av kunst og kultur i Bergen, som når ut til et stort publikum på vegne av hele feltet.
- Sørge for god infrastruktur for synlighet i form av plakatvegger, digitale vegger, skilting av kulturinstitusjoner og kart over kunstbyen, både i bydelene, i sentrum, samt på Flesland og jernbanestasjonen.
- Innføre prosjektet «Kunstallmenning» som en prøveordning med én allmenning/offentlig byrom, og vurderes for utvidelse til flere allmenninger.
- Prioritere markeder med profesjonelle kunsthåndverkere, billedkunstnere og designere som selger funksjonelle kunstprodukter foran kommersielle aktører i byrommet.
- Bidra til å synliggjøre byens kunstliv overfor nasjonale myndigheter og -kontor.
- Sørge for at nynorsk er en del av tilbudet som gis gjennom Den Kulturelle Bæremeisen, Den Kulturelle Skolesekken og Den Kulturelle Spaserstokken.
- Tilrettelegge for kompetanseheving for publikum, gjennom samtaler, debatt og andre arrangement.
- Legge til rette for at de store institusjonene fungerer som lokomotiv for oppmerksomhet utenfra, og at de deler oppmerksomheten med relevante aktører fra byens øvrige kulturliv.
- Bringe kunstfaglig kompetanse inn i by- og stedutviklingsprosesser gjennom roller i utsmykkingsprosjekt og reguleringsarbeid.
- Utvikle det profesjonelle kunstlivet i bydelene, og øke antallet temporære kunstverk i bydelene.
- Tilrettelegge for kunnskapsdeling og kompetanseheving innen publikumsanalyser, markedsføring og formidling for aktørene, og bidra til at flere aktører kan utvikle spisskompetanse på formidling innen sine respektive fagfelt.

5.4 Kunstner- og produksjons-økonomi

Status

Bevilgningene i kulturbudsjettet i forrige tiårsperiode har økt, men kunstneren har fortsatt ikke inntekter som tilsvarer arbeidet som legges ned i kunstproduksjon. En styrking av kunstnerøkonomien er en forutsetning for en levende og nyskapende kunstby, men utfordringen med dårlig kunstnerøkonomi er sammensatt.

Norske kunstnere har, ifølge Telemarksforskning i 2013, en årlig gjennomsnittsinntekt på kr. 89 000 på sitt kunstneriske arbeid, og billedkunstnerne ligger lavest. Til tross for en prosentvis økning i kunstsalg i Hordaland i 2016, ligger Bergen langt bak Oslo når det gjelder omsetning av kunst.

Stipendordningen for etablerings-, kultur- og arbeidsstipend til bergensbosatte kunstnere og kulturarbeidere har stor betydning for byens frie kunstfelt. Ordningen har jevnt over høye søknadstall fra alle fagfelt. Stipendene er viktige tiltak for å motvirke feltets sårbare økonomi, og muliggjør etablering, fordypning og produksjon av nye verk. Stipendene har stor betydning for at byens nyutdannede kunstnere velger å bli boende i Bergen.

Felles utfordringer og potensial

Den sterke delekulturen i Bergen kan tilskrives flere årsaker, men en viktig bidragsyter er de kommunale støtteordningene og driftsmidler til både de store institusjonene og aktører innen det frie feltet. Institusjonenes individuelle rammevilkår gjør at samarbeid – og ikke innbyrdes konkurranse – kjenner tegner Bergen som kunstby. Samtidig er det viktig å legge til rette for nye initiativer på det frie feltet, slik at feltet får utviklet seg på en dynamisk og fleksibel måte. En slik utvikling henger sammen med stipender og prosjektmidler, samt visningsmuligheter både innenfor og utenfor de etablerte institusjonene.

I 2017 er det satt av fire ett-årige arbeidsstipend til kunstnere fra alle fagfelt. Tiden kunstnere bruker på kunstnerisk arbeid har gått ned de siste tiårene, til 70 % av arbeidstiden. Samtidig utgjorde arbeidsstipend i 1963 81,3 prosent av et normalårsverk. I 2014 var tallet 40,7, noe som viser betydningen av å øke arbeidsstipendene til tilnærmet 50 % av en normallønn. En utfordring knyttet til kunstnerens økonomiske situasjon er at arbeidsstipend i realiteten ikke går til levekostnader, men til å finansiere produksjon og atelier.

Kunstneriske arbeidsplasser hos de store institusjonene genererer stor merverdi for byen. Fast bosatte kunstnere på internasjonalt nivå, som hos Bergen Filharmoniske Orkester, Edvard Grieg Kor og Carte Blanche, gir store økonomiske og kunstneriske ringvirkninger for byens øvrige kunstnere, og kan med fordel utnyttes bedre. Videre vil en fast prosentvis avsetning til kunstnerisk utsmykning i kommunale byggeprosjekter gi mange arbeidsplasser og gode inntektsmuligheter for kunstnere, som prosjektledere, kunstneriske konsulenter og i form av utsmykningsoppdrag.

Et stort antall av byens profesjonelle kunstnere sysselsettes i Den kulturelle skolesekken, -spaserstokken og i Kulturskolen, og arbeider i program som utvikles i samarbeid med andre byrådsavdelinger. I tillegg til betydningen for utvikling av barns kunstkompetanse og faglig utvikling innen pedagogikk og kunsthøgskolen, er slike arbeidsplasser svært viktige for kunstnerøkonomien ved å skape forutsigbare inntektsmuligheter for profesjonelle kunstnere.

Rettigheter til eget åndsverk er en viktig prinsipiell problemstilling for alle fagfeltene. Svake rettigheter har direkte konsekvenser for kunstnerøkonomien, og en sterk og formålstjenlig lov som beskytter opphavsrett og ivaretar kunstnerens rettigheter til kompensasjon ved

bruk, er avgjørende for et bærekraftig kunstliv. Åndsverkloven (lov 12. mai 1961 nr. 2 om opphavsrett til åndsverk m.v.) gir opphavspersonen eierskap til sine verk, og forbyr uautorisert kopiering av andres åndsverk. Kulturdepartementet sendte i 2016 et forslag til ny åndsverklov på høring. Forslaget skal erstatte gjeldende åndsverklov, og er høsten 2017 fortsatt under behandling. Kommunen skal følge med på utviklingen av statens nye retningslinjer, og samtidig arbeide for sterke forlag, management, nettverksorganisasjoner og visningssteder som kan forhindre at inntekt som skal tilfalle kunstprodusenten forsvinner ut av feltet.

Visjonsmål

Bergen kommune skal sikre kunstneres livsvilkår og arbeidsvilkår, og være en kulturby hvor et fleksibelt, funksjonelt og framtidsrettet virkemiddelapparat og en satsing på kreative næringer styrker kunstnerøkonomien.

Veien videre

Eksisterende institusjoner og fagmiljø skal bevares og videreutvikles både økonomisk og strukturelt.

Bergen kommune skal fortsette å legge til rette for de skapende prosessene gjennom åpne tilskuddsmidler til prosjekt, drift og lokaler. Kommunen skal videreføre og styrke kommunale tilskudd til etablering og drift av produksjonslokaler med profesjonell standard, både fellesverksteder, musikkstudioer, filmproduksjonslokaler, og formidlingslokaler som rom for scenekunst og musikk, utstillingslokaler og mindre kunstnerdrevne initiativ innen smalere sjangre.

Kulturnæringsmidler skal fortsatt være tilgjengelig for å styrke tiltak som allerede prioriterer salg av kunst, og for å stimulere eksisterende visningsrom og gallerier til å promotere lokale kunstnere og utvikle nye markedsføringstiltak.

Prosjektmidler og driftsmidler skal økes i planperioden for å holde tritt med et aktivt kunstliv. For å kunne gi mer fleksibilitet og større forutsigbarhet i planleggingen av nye verk og produksjoner, skal man gå fra én til to faste søknadsfrister i løpet av året. Fristene vil tilstrebes å samordnes med fristene til Norsk kulturråd, og vil legges til 1. mars

og 1. september. Søknadsfristen for etablerings-, kultur- og arbeidsstipend vil fortsatt være 1. juni.

Kommunen skal arbeide for at kunstneres rettigheter til eget åndsverk ivaretas i henhold til gjeldende regelverk, at det benyttes standardkontrakt ved engasjement av kunstnere, og at det utbetales honorar for alt kunstnerisk arbeid.

Bergen kommune skal i perioden 2018–2027:

- Øke antall arbeidsstipend til 10 arbeidsstipend i 2027.
- Regulere stipendene i samsvar med nasjonal lønnsutvikling opp til 50 % av en gjennomsnittlig heltidsinntekt.
- Styrke tilskuddsordningene for prosjektstøtte og støtte til drift av produksjons- og formidlingslokaler.
- Arbeide for kollektive avtaler for honorarer i samarbeid med aktuelle organisasjoner og institusjoner.
- Benytte seg av lokale kunstnere som leverandører til innkjøp av kunst, kunsthåndverk, innslag, til gaver og ved markeringer.
- Ivareta at kommunalt finansierte institusjoner og organisasjoner benytter framforhandlede standardkontrakter og avtaler om honorar og vederlag.
- Sikre kunstnere gode arbeidsmuligheter gjennom Den kulturelle bæremeisen, -skolesekken og -spaserstokken, samt Kulturskolen.
- Bidra til at flere kunstnere engasjeres i undervisning og skapende kunstformidling i grunnskolen, høyskoler og universitet ved å tilrettelegge for tverrinstitusjonelle samarbeid og god informasjonsflyt om tilgjengelige ressurser.
- Kommunen skal selv ivareta, og arbeide for at kommunalt finansierte institusjoner og organisasjoner ivaretar de til enhver tid framforhandlede statlige retningslinjer for åndsverk.
- Oppfordre og tilrettelegge for at byens store kunstinstitusjoner fortsatt bidrar til kulturlivet gjennom frilansarbeidsplasser til kunstnere og kulturarbeidere.

Handlingsdel 2

Kulturnæringene

Status

Bergen kommunes langsiktige kunstpolitikk har ført til en naturlig utvikling i retning av at kulturnæring blir et mer framtrødende satsingsområde de neste ti årene. Dette er en utvikling som også har gjort seg gjeldene på nasjonalt plan. Regjeringen iverksatte i 2017 *Kreativt Norge*, en større satsing på kulturell og kreativ næring. Satsingen har som mål å bidra til vekst, verdiskaping og arbeidsplasser via økt investering i og omsetning av kunst- og kulturproduksjoner.

Det er ingen tilfeldighet at kunstnere fra Bergen lykkes både nasjonalt og internasjonalt. Bergen kommunes rullerte kunstplan (2008-2017) la vekt på å styrke støtteapparatet rundt kunst- og kulturutøvere, og kommunen har i en årrekke satset på tiltak som gir utøverne nødvendige verktøy for å bygge bedrift. Dette arbeidet ser man nå konkrete resultater av.

Kunst- og kulturnæringene er i vekst, og det har vært en betydelig utvikling de siste 10 årene. Tall fra Brønnøysundsregisteret viser en stor økning i antall foretak som arbeider med kunstnerisk virksomhet. Ved utgangen av 2006 hadde Bergen 130 aksjeselskap (AS), selskap med delt ansvar (DA) eller ansvarlig selskap (ANS) innen relevante

kulturnæringer. Fordelt mellom seg ansatte disse foretakene 830 personer, hvor fire selskaper sto for omtrent 70 % av de ansatte. Ti år etter og ved utgangen av 2016 hadde antall foretak med samme organisasjonsform økt til 341, altså 2,6 ganger. Disse ansatte da 1235 personer, en økning på nesten 50 %. Hovedvekten av disse er personlige foretak som ikke har ansatte, noe som forklarer hvorfor antall ansatte ikke følger økningen i samme grad som antall foretak. I tillegg har man et stort antall enkeltmannsforetak, rundt 3500 ved utgangen av 2016, som er den mest brukte organisasjonsformen blant kunst- og kultur-næringer. Blant foretakene finner man band og musikkensembler, enkeltkunstnere og kunstnergrupper, scenekompanier, produksjonsselskap, artistmanagement, med mer. Tallene gir også inntrykk av at kunstnerne og kunstmiljøene stadig blir mer profesjonelt organiserte, og at eget kunstnerisk virke i større grad anerkjennes som en bedrift og defineres som næring.

Hovedstrategien for å bygge bærekraftige kulturaktører i vår region har vært å satse på kompetanse- og nettverksbygging, internasjonalisering og nye markeder, i tett samarbeid med aktørene. Felles løsninger og grenseoverskridende samarbeid har vist seg å være tjenlige metoder for å utvikle sterke miljøer innen alle kunst- og kulturfelt.

Gjennom Manøver-samarbeidet har nettverksorganisasjonene siden 2011 styrket samhandlingen på tvers av kunstfeltene med tverrfaglige samlinger, kompetanseprogrammer og møteplasser. De siste to årene har Bergen kommune i samarbeid med nettverksorganisasjonene og med tilskudd fra Hordaland fylkeskommune og Norsk kulturråd, igangsatt et tverrfaglig mentorprogram for kulturprodusenter. Nasjonale og nordiske fagsamlinger som Bergen Design Festival (tidligere Raff designuke), Nordiske Mediedager, Dokumentarkonventet, Oktoberdans, Konsoll og Vill Vill Vest samler deltakere fra hele Norge, Norden og verden, og har hatt stor betydning for lokale og nasjonale aktører og virksomheter.

Bergen har også en rik og mangfoldig miks av akademiske kunnskapsmiljøer og flere etablerte institusjoner med nasjonalt mandat. Gründernetverket Impact Hub og Nyskapingsparken kan vise til flere programsatsinger rettet mot kulturgründere, og Høgskolen på Vestlandet har et vellykket kurstilbud som fokuserer på bedriftsutvikling og forretningsforståelse for aktører innen kulturnæringene, i samarbeid med kunstmiljøene, nettverksorganisasjonene og Fakultet for kunst, musikk og design. Universitetet i Bergen har sterke kunnskapsmiljøer innenfor informatikk,

medier og rettighetsspørsmål, mens Norges Handelshøyskole er blant Europas ledende handelsutdanninger.

Medieklyngen i Bergen har institusjoner og bedrifter på ledende nasjonalt og internasjonalt nivå, og i 2017 samlokaliseres TV2, NRK, Bergens Tidende, Vizrt og andre ledende medie- og teknologibedrifter i Bergen Media City. Blant de viktigste kompetansemiljøene i denne samlokaliseringen er NCE Media, Media Region Bergen, Institutt for informasjons- og medievitenskap ved UiB, Nordiske mediedager og Innovasjon Norge.

Det er også etablert en rekke kulturbaserte næringsklynger sentralt i Bergen, både med og uten kommunens medvirkning. Bergen Kjøtt huser 300 leietakere og har vært en yngleplass for ny musikk, mens Bergen Game Collective samler spillutviklere. BEK (Bergen senter for elektronisk kunst) holder til i C. Sundtsgate 55. Aldea fellesverksted og kunstneratelier flytter inn i Kunstakademiets gamle lokaler vinteren 2018. USF Verftet er landets største samlokalisering av kreative virksomheter, og huser i tillegg en rekke institusjoner som Brak, Vestnorsk filmsenter, Vestnorsk jazzsenter, Norsk filminstitutt, Bergen designinkubator, Bergen Internasjonale Filmfestival og Mediefondet Zefyr.

Bergen har vist seg som en innovativ og markant kulturby som eksporterer mye god kunst til internasjonale markeder. I perioden 2018-2027 er det viktig å satse videre på allerede etablerte produsenter og gi dem mer langsiktige arbeidsmetoder som løfter dem et nivå, ved å fokusere på nasjonal og internasjonal nettverksbygging, økt programmering og distribusjon, og hjelpe dem å tenke kreativt og framtidigrettet i arbeidet med synlighet. Kommunen skal styrke kompetansehevende tiltak og mentorordninger som gir overblikk på hele løpet fra idéutvikling via produksjon til distribusjon, innføre flere hensiktsmessige kompetanseklynger og inkubatorer, og styrke de eksisterende som fungerer.

Visjonsmål

Bergen skal være et tyngdepunkt for kulturnæring, bygget på nyskaping, profesjonalitet og komplette verdikjeder. Byen skal ha sterke og konkurransedyktige kulturprodusenter med høy kompetanse, og utvikle virksomheter innenfor alle kunstfelt til å bli livskraftige bidragsyttere til byens kulturelle og økonomiske verdiskaping.

Fellestiltak

Bergen kommune skal i perioden 2018-2027:

- Styrke nye og eksisterende kompetansemiljøer og kompetansetilbud, samt de øvrige støttefunksjonene rundt kunstnere fra alle fagfelt.
- Videreføre og styrke åpen tilskuddspost for kulturnæringene. Tilskuddsordningen skal benyttes til stimulering av aktiviteter og prosjekter innen kulturbasert næring, og som favner om én eller flere fagfelt og næringssektorer.

6.1 Musikk *Status*

Musikkbransjen har en stor promoteringsverdi for Bergen og setter Bergen på kartet både nasjonalt og internasjonalt. Verdenskjente musikkartister, festivaler og arrangement bidrar til å løfte Bergen som reisemål, og som en interessant by å bo og etablere virksomhet i. Aktiviteter i musikkbransjen gir samtidig store ringvirkninger for andre næringer og skaper verdier til hele næringslivet i Bergen.

Det har vært en formidabel vekst i musikkbransjen i Hordaland de senere år. En fersk studie utført av Music Norway som tar for seg verdiskaping i musikkbransjen, viser en økning i regionen fra 77 mill. NOK i 2011 til 135 mill. NOK i 2015. Denne veksten tilsvarer 75 prosent og er langt høyere enn både Oslo og resten av Norges vekst i samme periode, som begge har hatt en verdiskapingsvekst på 35 prosent.

Konsserter og live-opptredener utgjør fremdeles den største inntektskilden for bransjen og får stadig større betydning. Samtidig øker omsetningen av både innspilt musikk og vederlags- og opphavsrettigheter, noe som er et sunnhetstegn etter den omfattende digitale omveltningen som bransjen har gjennomgått.

Mange små og mellomstore aktører og virksomheter forvalter i dag et bredt spekter av musikkmiljøene i byen. Her finner man kulturarbeidere, management, plateselskap, bookingbyrå, studioprodusenter, konsertarrangører, store og mellomstore institusjoner, med mer, som alle er viktige ledd i verdiskapingen innen musikknæringen og viktige støttefunksjoner for musikerne.

De store og mellomstore institusjonene innen den klassiske musikken, som og er de største tilskuddsmottakerne fra kommunen, viser stadig større vilje og evne til økt egeninntekt. Godt samarbeid med sponsorer og næringsaktører, økt billettsalg og samarbeid på tvers av institusjoner bidrar til dette.

Bergen var først ute i Norge med et eget kompetanseorgan for det rytmiske musikkfeltet, og i 2017 feiret Brak 20 år. Brak skal bidra til å bygge en internasjonalt ledende musikkregion gjennom å tilby rådgivning, kurs og nettverk til aktører i Hordaland og Sogn og Fjordane. Brak har stått bak en rekke tiltak og verktøy som har kommet hele landet til gode og står i dag som en modellorganisasjon for andre byer nasjonalt og internasjonalt. Med Brak som støtte spiller har Bergen kommune i forrige planperiode økt fokuset på byggingen av musikknæringer. Gjennom kommunens heleide musikkinvesteringsfond

Buzz har satsingen på musikknæringen blitt fulgt opp. Buzz bidrar til å styrke og profesjonalisere driften av musikkforetak med tydelige ambisjoner i bergensregionen, gjennom tilførsel av kompetent kapital – kapitalinvestering og forretningskompetanse.

Felles utfordringer og potensial

Hardt arbeid, samarbeid og utallige årsverk egeninnsats fra mange aktører driver musikkbransjen videre og er nøkkelen til at Bergen i dag har fått sitt kvalitetsstempel som musikkby. Bergen har en stor underskog av musikkelskap, og stadig flere årsverk produseres. Det er likevel stor økonomisk usikkerhet forbundet med å etablere nye virksomheter, og de mer etablerte virksomhetene er ofte avhengig av noen få nøkkelpersoner. Det utprøvende, nyskapende og positive elementet ved å ha en jevn utskiftning av aktører medfører også en sårbarhet i forsøket på å bygge en stabil og sterk bransje, hvor kontinuitet og stabilitet er avgjørende.

Musikkbransjen blir stadig mer profesjonalisert og den internasjonale konkurransen er stor. Kompetanse og kvalitet er derfor essensielt dersom man skal nå opp i det globale markedet.

Kommunen skal satse på etablerte kompetansemiljøer og kompetansebygging både av enkeltpersoner og foretak, og på tvers av sjangre og fagfelt. For å sikre at viktig kompetanse ikke forsvinner ut av byen, må personer som ønsker å bo og utdanne seg innen kulturbransjen i Bergen gis muligheten til det. Bergenske musikkmiljøer er sterke blant annet takket være en god samarbeidskultur. Likevel er potensialet for økt samarbeid og deling på tvers av miljøer og fagfelt fremdeles stort. Kommunen vil i denne planperioden arbeide for sterkere samarbeidsstrukturer mellom det klassiske feltet og populærmusikkfeltet, musikkbransjen og næringslivet, musikkbransjen og reiselivsnæringen, musikkfeltet og mediatec, musikkfeltet og forskningsmiljøene. Arbeidet her vil åpne for økt kompetanse, økt synlighet, økt omsetning og generell vekst på tvers av miljøene.

Med konsert- og livemarkedet som den største inntektskilden for musikkbransjen, er satsing på funksjonelle produksjons- og visningsarenaer et viktig næringspolitisk tiltak, i tillegg til å være god kulturpolitikk. Bergen mangler i dag en større innendørs konsertarena for pop- og rockekonsserter, samt funksjonelle konsertscener for musikkteater og kammermusikk.

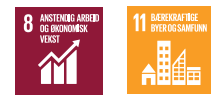
Digitaliseringen byr både på utfordringer og muligheter for markedsføring

og synlighet, mot et lokalt, nasjonalt og internasjonalt publikum. For å nå ut i informasjonsmylderet er det viktig med oppdaterte og innovative markedsføringstiltak, i tillegg til godt kunstnerisk innhold. Bergen kommune har ved lansering av denne planen påbegynt et prosjekt sammen med Bergen Reiselivslag som skal sikre bedre synlighet av et bredt bergensk kunst- og musikkliv.

Åndsverkloven sikrer kunstnerne inntektskilder fra egne kunstverk og er en viktig forutsetning for verdiskaping i kunsten. Et fokus på digitale rettigheter og innovative digitale løsninger må til for å unngå å tape terreng i konkurranse med et globalt marked. Verdiskapingen hos bergenske musikkmiljøer må sikres og realiseres lokalt gjennom musikkforlag som arbeider for musikernes rettigheter og næringspotensial. Norge og Skandinavia er ledende på blant annet streaming, digitale plattformer og utvikling, og i Bergen har man gode initiativ, men fremdeles et stort potensial for utvikling på dette området. Live stream av klassiske konserter og opera i Grieghallen er et godt nybrottsarbeid som man forventer kan gi både økt publikum, økt interesse fra sponsorer, og økte inntekter fra opphavsrettigheter. Her kan også nevnes Oiid og Vibble som satser på produkter innen musikkteknologi, som igjen skal gi økte inntekter tilbake til musikere og rettighetshavere.

I tillegg er det et stort behov for tall og statistikk som i detalj forteller omfanget av musikknæringen i Bergen og hvilke tiltak som fungerer. En kartlegging som kan gi innblikk i antall aktører, pengestrømmer og vekstpotensial er derfor avgjørende for den videre satsingen.

Veien videre

Kunstplanen må ha ambisjoner om og tiltak for å bygge en sterkere musikkindustri og å ta bransjen til neste nivå. Arbeidet som er lagt ned til nå og de gode resultater som er oppnådd må inspirere til videre satsing og utvikling. Bergen kommune ønsker en sterk musikkbransje som er i forkant internasjonalt. Gjennom tiltak som sørger for gode og stabile vilkår for alle aktører i musikknæringer gir man musikkbransjen best mulige forutsetninger for å kunne utnytte sitt fulle potensial. Kompetanse, samhandling, infrastruktur og innovasjon står sentralt i arbeidet i denne planperioden.

Bergen kommune skal i perioden 2018–2027:

- Styrke nye og eksisterende kompetansemiljøer og kompetanse-tilbud, samt de øvrige støttefunksjonene rundt musikeren og selskapene som arbeider for musikerne, gjennom økt økonomiske støtte.
- Styrke investeringsselskapet Buzz sin evne til å investere kompetent kapital i flere bergenske musikk-selskaper.
- Videreføre og utvikle mentorordningen, i samspill med andre tilbud som inkubator og kompetansetiltak.
- I samarbeid med Kulturhuset USF og Brak, utvikle en inkubatorordning for musikk-selskaper som skal tilby blant annet kontorlokaler, samlokalisering, veiledning og faglig rådgivning.
- Arbeide for samlokalisering eller konsolidering av flere mindre bransjeaktører.
- Sette fokus på musikk som en næring i vekst, samt arbeide for bedre vilkår for aktører som er i bransjen eller som ønsker å etablere seg.

- Arbeide for en større internasjonal musikk-konferanse i Bergen i samarbeid med Brak.
- I ny kulturarenaplan, arbeide for funksjonelle visnings- og produksjonsarenaer innen både populærmusikken og den klassiske musikken, som sikrer økt aktivitet og økt omsetning.
- I samarbeid med Brak og Innovasjon Norge, være pådriver for etableringen av en Musikk-Arena i Bergen hvor musikkbransjen, næringsliv, utdanningsinstitusjonene og det offentlige kan møtes på tvers, for kompetansedeling og innovasjon.
- Invitere til samarbeid mellom universitet, høyskole og musikkmiljøet og være en pådriver for at det blir opprettet forskningsmiljøer og utdanninger innen kultur- og musikknæringer.
- Legge til rette for digitale prosjekter som stimulerer til økt inntjeningspotensial, ved å utforske nye måter å produsere, formidle og oppleve musikk på, i samarbeid med relevante media-, spill- og teknologimiljøer.

- Ta initiativ til kartlegging av musikkbransjens omfang og omsetning i samarbeid med Brak og andre relevante nettverksorganisasjoner og utdannings- og fagmiljøer.
- Støtte tiltak som øker synligheten og profileringen av musikklivet i Bergen lokalt og internasjonalt.
- Gjennom Buzz investeringsmidler, legge til rette for opprettelsen av musikkforlag i Bergen og investere i lokale musikkteknologiselskaper.
- Styrke musikernes og musikkbransjens relevans og posisjon internasjonalt gjennom økte tilskuddsmidler til internasjonale prosjekter.

6.2 Visuell kunst Status

Bergen har et aktivt og internasjonalt visuelt kunstfelt, med mange sterke kunstnerskap som har potensial til å øke sin inntjening, og med mange enkeltaktører som ønsker å utvikle sine kulturnæringer.

Det arbeides målrettet for promotering og salg av visuell kunst fra Bergen, lokalt, nasjonalt og internasjonalt. Byens kunstnerstyrte visningssteder og galleribransjen er helt sentrale bindeledd mellom kunstnere og marked, og fungerer som døråpnere, kvalitets-sikring og salgskanaler. Flere av de større institusjonene henvender seg aktivt til et privat sponsormarked, med varierende resultater. Særlig har den kunsten som krever tid av sitt publikum, og som ikke når fram i media, utfordringer med å nå sponsorene. Arbeidet opp mot sponsorer er ressurskrevende, og kan vanskelig prioriteres i mindre institusjoner.

En rekke nyskapende initiativ for å styrke kulturnæringene i det visuelle feltet i Bergen er imidlertid i startfasen, som ART + FOLK, en nyskapende formidlingsplattform som arrangerer kunstmarkeder og formidler kunst til privatpersoner og bedrifter, og fellesverkstedet

Aldea, som vil øke næringsgrunnlaget til kunstnere gjennom subsidierte produksjonsfasiliteter.

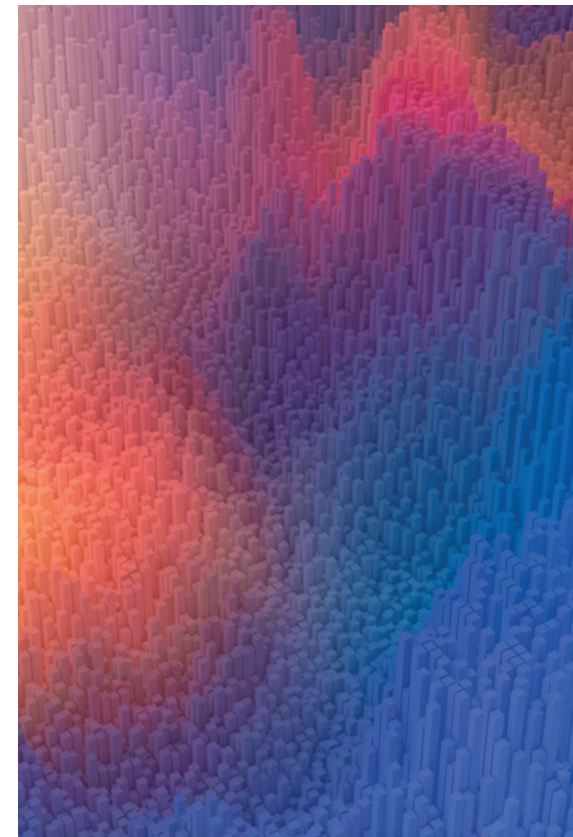
B-open er en etablert og vellykket kunstarena for synliggjøring og markedsføring av profesjonell kunstnerisk virksomhet i Bergen og Hordaland, hvor byens kunstnere går sammen om en helg med åpne atelier og ulike arrangement. *Utstillingsguide* synliggjør en voksende og spennende samtidskunstscene i Bergen og omegn digitalt og med trykkede guider over aktuelle utstillinger i Bergen.

Nettverksorganisasjonen VISP arbeider for å bedre vilkårene for produksjon og formidling av visuell kunst i Hordaland, Rogaland og Sogn og Fjordane, og konsentrerer sin virksomhet om synliggjøring, nettverksbygging og økt kompetanse på forretningsdrift. VISP har blant annet utviklet nettstedet kunstguide.no som er en salgskanal for visuell kunst i regionen. Organisasjonen har videre tatt initiativ til å koble kunst- og næringsliv på nye og innovative måter.

Omsetningen av kunst i Hordaland er like fullt lav. Tall fra Bildende Kunstners Hjelpefond viser at etter flere år med positiv utvikling, toppet av en markant økning på 62 % fra 2014 til 2015, gikk omsetningen ned igjen med 28,3 % i 2016,

en nedgang som ses over store deler av landet, og som derfor kan kobles til oljeprisfall med påfølgende svak økonomisk vekst og redusert kjøpekraft. Hordaland ligger likevel langt etter Oslo og Rogaland, med innbetalte avgifter i 2015 på kr 2 126 036 mot 3 158 604 i Rogaland og 20 591 364 i Oslo, og kr 1 525 111 Hordaland i 2016, mot kr 2 416 760 i Rogaland og kr. 20 234 054 i Oslo. Oslos marked er det sterkeste og mest stabile nasjonalt. Samtidig er det verdt å merke seg at annenhåndsomsetningen sett under ett har økt sin (avgiftspliktige) omsetning fra 2015 til 2016, mens førstehåndsomsetningen opplever nedgang.

En aktør som på kort tid har markert seg som et verdifullt bidrag til førstehåndsomsetningen i Hordaland, og dermed til kunstnerøkonomien og resten av næringskjeden, er Kunstgarasjen. Med rundt 85 medlemmer og store og fleksible visningsrom har Kunstgarasjen et spisset fokus på markedsutvikling og salg både mot bedriftsmarkedet og privatkunder. Etter 10 mnd. drift i 2016 hadde Kunstgarasjen en omsetning på kr 420.000 fordelt på ca. 65 verk fra ca. 25 kunstnere, med en dobling i salgs-mål for 2017 og en planlagt ytterligere dobling for 2018.

Utfordringer og potensial

Utfordringene knyttet til det visuelle feltet gjelder kunstnerøkonomi og salgskanaler. De fleste visuelle kunstnere har enkeltpersonforetak uten ansatte, og arbeidsmengden knyttet til kunstproduksjon tilsier at enkeltkunstnerne i liten grad har mulighet til å markedsføre eget kunstnerskap. Feltet opplever at det er relativt få visningsmuligheter i Bergen, og for de fleste billedkunstnere går det mange år mellom hver gang de stiller ut i egen hjemby. Det er derfor avgjørende å fortsette å styrke drift av kunstnerstyrte visningssteder.

Deltagelse ved anerkjente internasjonale kunstmesser er svært viktig for promotering av bergenske kunstnere og gallerier. Etter flere års deltagelse med bergenskunstnere på internasjonale kunstmesser, ble Entrée i 2017 invitert med i det prestisjefylte nettverket NADA, New Art Dealers Alliance. Kommunen ser at feltet har behov for kapital og økt kompetanse innen forretningsutvikling for å kunne utnytte de mulighetene som byr seg fullt ut. Det er naturlig å utvide dagens mentorordning til å omfatte gallerister og andre mellomledd i den kunstneriske næringskjeden, alternativt opprette en egen mentorordning spesielt for det visuelle feltet.

Et investeringsfond for visuell kunst vil kunne bidra med toppfinansiering av gallerier og andre kommersielle salgs- og formidlingsarenaer for kunst. Bergen kommune har god erfaring med investeringsfondene Buzz for musikkbransjen og Zefyr for filmfeltet og spillbransjen, fond som bidrar til å styrke og profesjonalisere driften av selskap innen næringene gjennom tilførsel av kompetent kapital – kapitalinvestering og forretningskompetanse. Det visuelle feltet har imidlertid sine egne, bransjespesifikke utfordringer. En utredning vil derfor være helt avgjørende for at kommunen skal kunne vurdere hvorvidt en insentivordning skal opprettes og hvilken eierskapsrolle kommunen eventuelt bør ha. Utredningen vil kunne gi en strukturanalyse av hvordan en insentivordning for det visuelle feltet bør organiseres og drives, inkludert ulike finansieringsmodeller, samt en analyse av marked og målgruppe i Bergen og Vestlandsregionen. VISP har mottatt midler til forprosjekt fra Kreativt Norge.

Veien videre

Nærings siden av feltet må styrkes gjennom tiltak som mentorordninger for kunstnerne støttefunksjoner, herunder kuratorer, visningssteder og produsenter, og gjennom drifts- og prosjektstøtte for kunstnerstyrte visningssteder, som gir salgsmuligheter for bergenskunstnere. Bergen skal videre ha sterke støtteordninger som er med på å synliggjøre og styrke nyskapende forbindelser mellom kunstnerne og markedet. Pilotordninger for utstillingshonorar og kuratorhonorar vil styrke inntektsmulighetene til kunstnere og kuratorer. Et investeringsfond for visuell kunst skal utredes og vurderes opprettet. Bergen kommune skal i perioden 2018-2027:

- Gi driftstilskudd og prosjektstøtte til kunstnerdrevne visningssteder som arbeider aktivt med salg av kunst, eller ønsker å iverksette nye markedsfremmende tiltak og videreutvikle institusjonen som salgskanal.
- Utvide mentorordningen til å omfatte det visuelle feltet.
- Sikre økonomisk støtte til visningssteder som ønsker å delta på messer.

- Opprette en kommunal pilotordning for utstillingshonorar innen det visuelle feltet. Se også kap. 4.3 Visuell kunst.
- Opprette en kommunal pilotordning for kuratorhonorar innen det visuelle- og det tverrestetiske feltet.
- I samarbeid med Visp, utrede og eventuelt etablere et investeringsfond for visuell kunst.
- Styrke og videreutvikle nettsted, arrangement og andre tiltak som synliggjør og markedsfører kunst for salg i Bergen.
- Støtte sterke initiativ fra byens aktører som søker støtte fra Kreativt Norge og Innovasjon Norge.
- Støtte tiltak som øker synligheten og profileringen av kunstlivet i Bergen lokalt og internasjonalt.
- Styrke kunstnerne og kunstbransjens relevans og posisjon internasjonalt gjennom økte tilskuddsmidler til internasjonale prosjekter.

6.3 Litteratur *Status*

Bergen har et levende og spennende litteraturfelt, og flere sterke forfatterstemmer som gjør seg bemerket både nasjonalt og internasjonalt. Norsk Forfattersentrum Vestlandet er den viktigste nettverksorganisasjonen for forfattere i landsdelen, med rundt 110 skjønnlitterære forfattere som bor og virker i Bergen blant sine medlemmer. Forfattersentrum formidler oppdrag til forfattere i form av opplesinger, foredrag, skrivekurs, skolebesøk og annet, samt sikrer at forfattere får riktig honorar etter fastsatte minstesatser. Viktige oppdragsgivere er bibliotek, skoler, offentlige institusjoner, bokbransjen, organisasjoner og næringslivet.

Litteraturhuset, Bergen Off. Bibliotek og Skrivekunstakademiet er andre viktige oppdragsgivere og tilretteleggere i form av litterære arrangementer. Med den nye Boksalongen på Litteraturhuset har Bergen fått et spennende tilskudd til byens bokhandlere. Boksalongen er en kjedeuavhengig bokhandel som tar inn nøye utvalgt kvalitetslitteratur, ofte tilpasset det øvrige programmet på Litteraturhuset.

Forlagsbransjen i Bergen består hovedsakelig av forlagshuset Vigmostad og Bjørke, som i dag er den tredje største

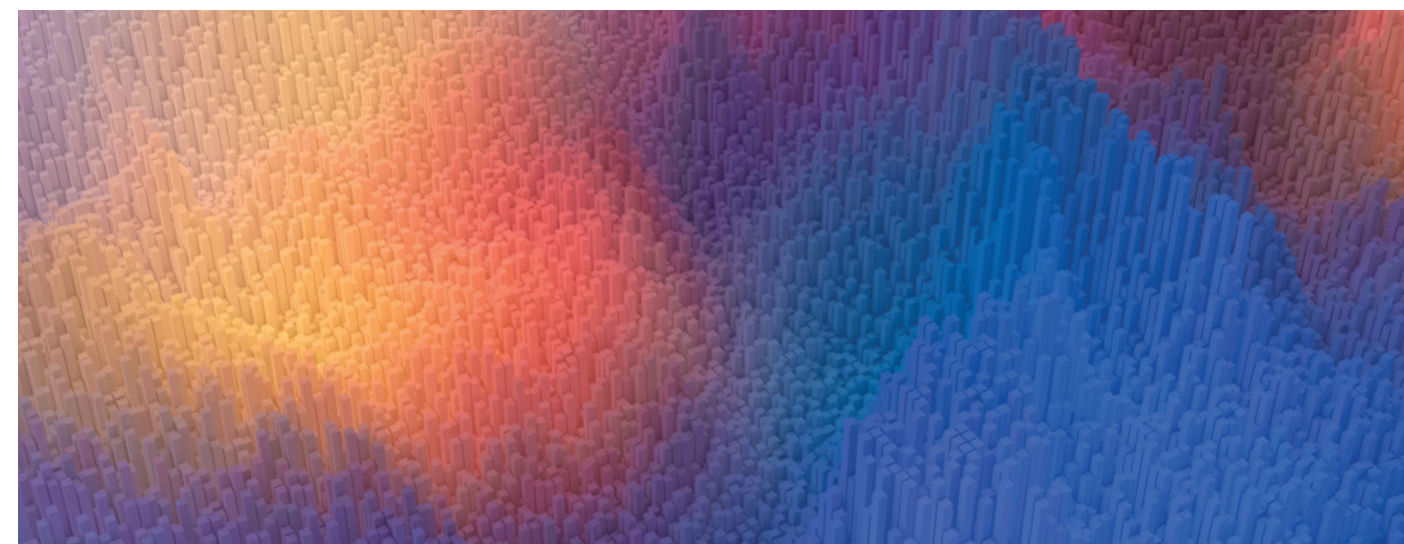
forlagsgruppen i Norge. Herunder hører blant annet Fagbokforlaget og forlaget Vigmostad og Bjørke. I tillegg ligger forlaget Mangschou i Bergen, et mindre forlag som spesialiserer seg på barne- og ungdomslitteratur.

Utfordringer og potensial

Selv om Vigmostad og Bjørke etter hvert er blitt en reell utfordrer til de nasjonale, oslobaserte forlagene, særlig innen faglitteratur, er de aller fleste bergensbaserte skjønnlitterære forfattere utgitt på forlag med hovedkontor i Oslo. Det har lenge vært en utfordring at det mangler en bransje for litteraturen i Bergen, et støtteapparat rundt forfattere og et arbeidsmarked for forfattere, skribenter og kritikere i byen. Mange velger dermed heller å etablere seg andre steder, og gode ressurser forsvinner ut av byen. Det er et stort behov for flere arbeidsplasser i litteraturbransjen, både innen forlagsbransjen, media og tidsskrift, for å sikre at gode aktører blir i Bergen.

Videre er det fremdeles viktig å støtte opp om arrangementer og formidlingsprosjekter som synliggjør nye forfatterskap og viser den litterære bredden i Bergen. Norsk Forfattersentrum gjør

en viktig jobb med å formidle oppdrag til forfattere, men opplever mangel på ressurser både når det gjelder økonomi og ansatte. Flere av de etablerte institusjonene på litteraturfeltet har ønsker og ambisjoner utover nåværende virksomhet som ikke lar seg igangsette innenfor nåværende økonomiske rammer.

Veien videre

Det er viktig å styrke de større institusjonene i tråd med deres behov og ambisjoner. Samtidig er det nødvendig å styrke forlagsbransjen og stimulere til en økning i antall tidsskrift med base i Bergen. Som tiltak vil kommunen øremerke tilskudd til etablering av lavterskel forlag og til permanente tidsskrift som igjen vil generere flere faste arbeidsplasser.

Det er rom for flere alternative formidlings- og salgsarenaer mellom forlag, forfatter og leser. En større bokmesse eller markeds plass vil for eksempel kunne være en arena som viser bredden i litteraturfeltet, og bidra til å utjevne konkurransen mellom de mange små forlagene og de større forlagene, som eier store deler av bokhandlerledet. Dette kan igjen gi økt eksponering av nye forfatterskap, gi flere mulighet til å oppdage ny litteratur, og føre til flere solgte bøker. Det er naturlig at tiltaket primært vil rette seg mot uavhengige forlag og tidsskrift, et marked som står sterkt i Skandinavisk sammenheng, men som mangler en egnet felles arena for bransjeutvikling og formidling.

Litteraturen står som resten av kunstfeltet overfor viktige endringer som følge av økt digitalisering. Litteraturbransjen

har ennå ikke omfavnet potensialet i den digitale utviklingen. Her vil man i framtiden kunne se for seg nye måter litteraturen kan bli produsert, distribuert og lest på. Digitalisering av produksjon kan gjøre det enklere for forfattere å utgi bøker uavhengig av de tradisjonelle forlagene, og inneha større kontroll over utgivelsen og salget av sine bøker. Digitalisering av distribusjon kan gjøre litteraturen enklere tilgjengelig for leserne, når de måtte ønske og på de flatene de selv ønsker.

Bergen kommune skal i planperioden 2018–2027:

- Øremerke tilskudd til forlag og tidsskrift.
- Utrede og etablere en bokmesse i Bergen.
- Støtte initiativ og prosjekter som ønsker å utvikle digitale løsninger for litteraturfeltet, og øremerke tilskudd til digitaliseringsprosjekter.

6.4 Scenekunst Status

Scenekunstfeltet har flere internasjonale suksesser å vise til, og infrastrukturen i bransjen er blitt mer solid, både når det gjelder antall produsenter og produksjonslokaler. Proscen, Produsent-enhet for scenekunst, har hovedfokus på å styrke produsentleddet i scenekunstfeltet. Sammen med Vestlandske Teatersenter hadde organisasjonen en avgjørende rolle i etableringen av Cornerteateret i Bergen, som tilbyr kontorplasser, prøvelokaler og visningsarenaer for uavhengig scenekunst. Sentralbadet som scenekunstarena blir et tilskudd til byen som gir større muligheter for publikumsbygging og bedre arbeidsvilkår for husets faste aktører, samt muligheter for mellomstore aktører til å produsere i større format. Den Nationale Scene er den største arbeidsplassen, og er en sentral aktør når det gjelder sysselsetting av feltet.

Den kommersielle delen av scenekunsten i Bergen dreier seg i hovedsak om stand up og humorforestillinger som settes opp på private scener. Organisert talentspeiding og profesjonelt management har siden 1990-tallet dyrket fram særegne, talentfulle humorister fra Bergen, og lykkes i å bygge opp enkeltartister og grupper

som har blitt merkevarer og fått stor nasjonal gjennomslagskraft med sine suksessforestillinger. Ole Bull Scene har hatt langsiktig fokus på talentbygging, og en målrettet, faglig satsing på humor som sjanger. Etter mange års økonomiske opp- og nedturer er humorsatsingen i ferd med å bli en bærekraftig næring for privatteatret.

Stand Up Bergen har gått sin egen vei fra å være en studentdrevet interesseorganisasjon til å bli et profesjonelt kompetansesenter, etter modell av Stand Up Norge i Oslo. Fra sitt kontor på Ricks Teater arbeider Stand Up Bergen for å bedre forholdene for humorister og stand-up-artister i Bergen, gjennom kursing av komikere og avvikling av klubbkvelder med rom for både ferske og etablerte aktører. Stand Up Bergen bygger næring, blant annet fordi de er dyktige på samarbeid og utveksling med miljøet og komikerne i hovedstaden og ellers i landet.

Den kommersielle bransjeoppbyggingen gir positive ringvirkninger til den øvrige scenekunstens vilkår i Bergen, idet den har et bredt nedslagsfelt hos publikum og trekker flere målgrupper til alle byens scener.

Utfordringer og potensial

For den kommersielle delen av bransjen er en av de største utfordringene at merkevaren man bygger i form av artister og grupper ofte trekker til hovedstaden når de blir store nok.

Utfordringene framover for hele scenekunstfeltet når det gjelder bransjebygging, handler om å styrke infrastrukturen ytterligere ved hjelp av nettverksorganisasjonene, og evne å være framtidsrettet i dette arbeidet. Mange bergenske scenekunstnere har høstet internasjonal anerkjennelse, mens arbeidet deres ikke er særlig kjent i vår egen by og vårt eget land. På det nasjonale plan ligger et uutnyttet markedsføringspotensial. Programmering og synlighet er de to største utfordringene for å gi scenekunst muligheter som bærekraftig kulturnæring.

Veien videre

Det er behov for innovative løsninger for å markedsføre forestillinger mot programmering og turnévirsomhet i inn- og utland. Videre må en utvikle digitale verktøy for synlighet og distribusjon, og finne løsninger når det gjelder rettighetsproblematikk knyttet til dette. Bergen kommune skal i planperioden 2018–2027:

- Videreføre støtten til internasjonal nettverksbygging.
- Opprette en digital portal for markedsføring og distribusjon av scenekunstprosjekter.
- Øremerke midler til en markeds-plass/showbox til visninger for programmerende scener og produsenter.
- Øremerke midler til talent- og merkevarebygging innen humor og stand up.
- Ta initiativ til samarbeid med utdanningsinstitusjonene for å styrke kompetansen rundt markedsføringsstrategier hos scenekunstprodusentene.

6.5 Film, spill og media

Status

Vestnorsk Filmsenter, Western Norway Film Commission og mediefondet Zefyr har store deler av Vestlandet som nedslagsfelt. Filmfondet Fuzz og Filmkraft Rogaland ble i 2016 konsolidert til Mediefondet Zefyr, for å styrke Vestlandets økonomiske handekraft som filmregion. Zefyr eies av Rogaland fylkeskommune og Bergen kommune, og er landets største regionale kulturinvesteringsfond. Fondet forvalter kapital fra ti private investorer, og første halvår 2016 investerte fondet 27,5 millioner kroner i norske filmer, tv-serier og dataspill.

Vestnorsk Filmkommisjon, som også hører inn under Vestnorsk Filmsenters mandat, er et servicekontor for internasjonale filmproduksjoner som søker muligheter på Vestlandet. 2016 markerte et taktskifte for kommisjonen, og i 2017 vil scener fra Vestlandet bli presentert i 3 internasjonale storfilmer. Innføringen av insentivordningen har vært effektiv på den måten at utenlandske filmprodusenter i økende grad søker om å få spille inn sentrale scener fra store, internasjonale tv-serier og spillefilmer i bergensregionen. Erfaringer fra internasjonale filmminnspilling er de siste par årene har resultert i en linjeprodusentkompetanse i Bergen

med potensiale for videreutvikling, samt at flere andre fagfunksjoner er styrket. I 2017 har casting, foto, lys, lyd fra Bergen hatt betydelige oppdrag for internasjonale prosjekter.

Det ga nasjonal oppmerksomhet og større filmfaglig tyngde til byen da NFI åpnet en avdeling i Bergen. Denne skal i hovedsak fokusere på intensivordningen, men skal også utføre andre nasjonale oppgaver knyttet til filmbransjen.

Globalt er mediebransjen i dramatisk endring, og man har gjennom flere år sett en digital utvikling som har forandret publikums medievaner radikalt. Media City Bergen startet som et initiativ for å styrke mediebransjen på Vestlandet, for å kunne møte utfordringene i en omskiftelig og digital medie verden. Resultatet er Nordens første medieklynge, som hadde offisiell åpning 9. november 2017.

Media City Bergen blir viktig som en bransjebyggende og kompetansehevende nettverksarena for film- og mediebransjen i byen. MCB har som mål å bli et ledende miljø for innovasjon og kunnskapsutvikling innenfor mediefeltet gjennom å koble ulike medie-, teknologi-, utdannings- og forskningsmiljøer sammen i en næringsklynge. En lang rekke medieselskaper i Bergen er plassert under

samme tak, med de største og ledende aktørene (TV2, NRK, BT, BA, Vizrt) i spissen, samt NFIs bergensavdeling og mediefondet Zefyr fra filmbransjen. En sentral aktør i klyngen er Universitetet i Bergen, som har etablert en attraktiv medieutdanning med studieløp fra bachelor- til masternivå i MCB. Samlokaliseringen og klyngeutviklingsprosjektet skal gi økt innovasjon og verdiskaping for mediebransjen. For kunst- og kulturfeltene i Bergen vil interaksjon med medieklyngen være viktig for å kunne bidra kreativt inn i utviklingen av nye teknologiske utvinninger og metoder for distribusjon og markedsføring. Bergen kommune ser MCB som svært viktig for å opprettholde et mediemangfold på Vestlandet. Det er aktuelt for kommunen å støtte lokale enkeltaktører innen kultur- og mediefeltet som bidrar til mediemangfoldet. Deler av miljøet i MCB vil også være aktuelt for samarbeid med Fakultet for kunst, musikk og design.

Nordiske Mediedager er en del av medieklyngen, og er organisert som en ikke-kommersiell stiftelse, etablert av NRK, TV 2, Bergens Tidende, Dagens Næringsliv, Bergensavisen, Bergen Kommune og Universitetet i Bergen. Nordiske Mediedager er Nordens største årlige mediefaglige konferanse og samler hvert år rundt 1800 deltakere fra hele spekteret av bransjen. Gjen-

nom konferanse, workshops og kveldsarrangement speiler det omfattende faglige innholdet internasjonale medietrender, innovasjon og bransjens framtidssvisjoner.

Det finnes et stort, innovativt miljø for spill og spillutvikling i Bergen, og miljøet har markert seg positivt både i inn- og utland. Spillmakerlauget startet opp som et nettverk for spillutviklere i Bergen i 2010, og har senere bidratt til opprettelsen av søsterorganisasjoner flere steder i landet. Spillmakerlauget Vest arbeider politisk og strategisk for å løfte spillbransjen, og arrangerer blant annet Konsoll, landets største kompetanse- og nettverksarena for spillbransjen.

Utfordringer og potensial

Produksjonsvolum, sysselsetting og kontinuitet er de største utfordringene for en bærekraftig film- og tv-bransje i Bergen. Potensialet er likevel stort, da man har mange gode prosjekter og aktører å spille videre på, og med Vestnorsk Filmkommisjon, Zefyr, NFI-kontor og insentivordningen etablert i byen.

NFIs Bergenskontor er foreløpig operativt med 2 ½ årsverk, og det er muligheter for utvidelse når de flytter fra sitt provisoriske kontor på USF Verftet og etablerer mer ideelle lokaliteter i Bergen Media City. Det er videre potensial for å overføre tilskuddsordningen for spillutvikling fra Oslo-kontoret til Bergen. En slik utvidelse av kontoret vil styrke etableringen av et nasjonalt senter for spill i Bergen.

Med insentivordningen og Vestnorsk Filmkommisjon plassert geografisk nær hverandre i Bergen, har man et godt utgangspunkt for at internasjonal film- og tv-produksjon kan bli en sentral næring på Vestlandet. Når det henvises til økonomiske ringvirkninger av internasjonale filminnspillinger, er det ofte to ulike former for virkninger det i praksis siktes til. For det første vises det til lokale effekter av forbruk i forbindelse med filmproduksjoner, og for det andre vises det til tilstrømning av turister som følge av filmproduksjoner som synliggjør et bestemt område. Flere internasjonale filminnspillinger i Bergensregionen har de siste par årene også gitt økt filmfaglig kompetanse, noe som er viktig å ivareta og videreutvikle.

Insentivordningen skal stimulere store utenlandske filmproduksjoner til å lage film og tv-serier i Norge ved å refundere

prosjektutgifter de har i landet vårt. Ordningens rammebetingelser og fleksibilitet er omdiskutert. Det er satt et tak på pengepotten som er begrensende. Dersom mange store produksjoner søker samme år, risikerer de å bli avvist eller å få avkortet tilskudd, noe som igjen kan føre til at de velger bort Norge som innspillingsland.

Det bergensbaserte tv-produksjonsselskapet Mediacircus ble i 2012 kjøpt opp av ITV Studios, og ble en del av et globalt nettverk som utveksler erfaringer og idéer. Gjennom sine internasjonale eiere får den norske avdelingen lettere solgt og distribuert norskproduserte formater til andre land, samt rettigheter til å lage norske versjoner av utenlandske programkonsepter. ITV Studios Norway har hovedkontor i Bergen, og deres nasjonale og internasjonale ambisjoner gjør dem til en viktig bidragsyter til utvikling av næringsdelen av filmmiljøet i byen. Gjennom satsing på tv-drama har de bygget opp erfaring og bred kompetanse i det lokale filmmiljøet.

Produksjon og distribusjon vil oppleve nye rammevilkår i tiden framover, og den teknologiske utviklingen går raskt. Digitalisering og strømmetjenester har forandret landskapet for spillefilmen, som tradisjonelt sett har hatt kinoen som arena. I bransjen frykter noen

«kinodøden», mens andre påpeker at fleksible løsninger for distribusjon gir merverdi, og at det ene ikke utelukker det andre. Tilgjengeliggjøring av innhold er nødvendig om filmbransjen skal vokse videre som næring. Finansieringsmodellen for filmproduksjon viderefører foreldede strukturer, og det haster å finne mer formålstjenlige veier for pengestrømmene. Den radikale endringen av distribusjonsformer flytter pengestrømmene til den ikke-regulerte verdikjeden, og i våre naboland viser filmbransjen til en merkbar nedgang i inntekter. Hvordan pengestrømmene skal gå, er filmpolitiske spørsmål man ennå ikke har funnet ideelle svar på. Ulike tiltak utredes; et mål er å få til en modell som trekker distributørene, kanalene og nedlastningskanalene sterkere inn i finansieringen av spillefilm og serier.

Veien videre

Bergen kan bli et kraftsenter for produksjon av tv-serier og strømmetjenester. Tv-drama er på frammarsj, har ved hjelp av strømmetjenester fått et større publikum internasjonalt, og er i ferd med å utkonkurrere spillefilmen. Bergen kan være i forkant, styrke den lokale satsingen på tv-drama og parallelt ha fokus på utvikling av strømmetjenester og distribusjonsplattformer.

Bergen bør være «the gateway to the fjords» også for filmbransjen. Det nasjonale filmkommisjonsarbeidet har gode muligheter for utvikling med en forankring i Vestlandets hovedstad, hvor man allerede har bygget opp et erfaringsgrunnlag for å være vertskap og ressursenter for store, internasjonale filmminspillinger. Setter man inn krefter på å videreutvikle linjeprodusenten som en funksjon man har spisskompetanse på i byen, kan det åpne for at Bergensregionen får kapasitet til å gjennomføre enda flere og større utenlandske filmproduksjoner. Det samme gjelder dersom man investerer i studiofasiliteter som kan benyttes av lokale og nasjonale filmarbeidere, men også av de internasjonale produksjonsselskapene under store filmminspillinger i regionen.

Media City Bergens store potensiale beror på et tett samarbeid mellom mediebransjen, utdanningsinstitusjoner og teknologiselskaper. Mulighetene som dette samspillet kan gi når det gjelder økt kompetanseoverføring, anvendt forskning og høyere innovasjonstakt vil kunne sette Bergen på kartet som en framtidrettet, nyskapende og vital medieby.

Spillbransjen i Bergen vokser, og har nasjonalt kanskje størst potensial for å utvikle bærekraftig næring. Erfaringer med spillutviklingskonferansen Konsoll har vist at Spillmakerlauget i Bergen har muskler nok til å samle det nasjonale og internasjonale miljøet. Spillutviklerne i Bergen er nyskapende og får mye positiv omtale internasjonalt. Etablering av et nasjonalt senter for spill er et viktig satsingsområde for kommunen, og et prosjekt som vil bli prioritert framover. Bergen kommune skal i planperioden 2018–2027:

- Etablere et nasjonalt senter for spillutvikling i Bergen.
- Gi tilskudd til etablering av studiofasiliteter for at flere produksjoner, og større deler av en produksjon, skal kunne utføres i Bergen.

- Øke produksjonsvolumet av tv-drama, og støtte lokale produsenter som satses på dette, i samarbeid med Vestnorsk filmsenter.
- Styrke filmprodusentens kompetanse når det gjelder strategier for internasjonal co-produksjon og distribusjon.
- Sikre robust investeringskapital til filmprosjekter gjennom mediefondet Zefyr AS.
- Sikre Filmkommisjonens arbeid, og arbeide for at den nasjonale basen skal ligge i Bergen.
- Videreføre støtten til bransje- og fagkonferansen Konsoll.
- Videreføre støtten til Nordiske Mediedager som fagarena for journalistikk, tv-drama, dokumentar og ytringsfrihet.
- Arbeide for at insentivordningen skal bli mer formålstjenlig.

6.6 Design *Status*

Designfeltet i Bergen har ekspandert, og er i stadig endring. Fra å være en produktorientert næring omfatter design nå fagfelt som sosialdesign, tjenstedesign, interaksjonsdesign, kritisk design, spill-design, og blir i stadig større grad trukket inn som en ressurs i samfunnsutvikling og byplanlegging. Designmiljøet i Bergen har de siste årene markert seg med en aktiv deltakelse og som produsent på en rekke internasjonale arenaer. Fagmiljøet står også for en rekke utstillinger, festivaler og aktiviteter lokalt.

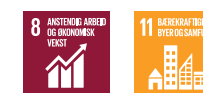
Design Region Bergen (DRB) har som formål å gjøre Bergensregionen til en av de ledende i Norden innen design-drevet nærings- og samfunnsutvikling. DRB drifter klyngeprosjektet Human Innovation (tidligere DesignArena) som også står bak utdanningsprogrammet Design Thinking i samarbeid med Norges Handelshøyskole, Fakultet for kunst, musikk og design og Høgskolen på Vestlandet. Bergen Design Festival (tidligere Raff designuke) er enestående i landet, og synliggjør norsk design for et stort publikum. Bergen designinkubator er et samarbeid med kulturhuset USF og UiB ved Fakultet for kunst, musikk og design, og har gitt nyetablerte designere et avgjørende springbrett til nasjonale og internasjonale karrierer.

Felles utfordringer og potensial

I 2017 opprettet Kulturrådet Kreativt Norge, som er eneste mulige statlig finansierte støtteordning for kreativ næring der designbransjen også kan søke. Rammene av denne ordningen er begrensede og fremdeles det eneste stedet enkeltdesigneren kan søke om støtte, begrenset til markedsrettede tiltak. Designnæringen har følgelig ingen eksperimenteringsmidler å søke. Enkeltdesignere og små grupperinger kan heller ikke søke tilskudd fra Innovasjon Norge før de har oppnådd et visst produksjonsvolum.

Veien videre

Bergen vil være en pilotkommune som oppretter en tilskuddsordning for design, som skal stimulere til å utvikle prototyper. Feltet kan fortsatt søke tilskuddsordningen for kulturnæring til prosjektstøtte, nettverksbygging og faglige møtepunkter. Bergen er en sterk, internasjonal designby, med et bemerkelsesverdig bredt spekter av anerkjente designere innenfor sine respektive nisjer. Byen besitter talent-

full og erfaren designkompetanse, og Design Region Bergen har synliggjort bransjen gjennom organiserte fora og festivaler. Bergen skal framstå som en internasjonal designby og vil blant annet arbeide for å bli World Design Capital. Bergen kommune skal i planperioden 2018–2027:

- Opprette en tilskuddsordning for designere.
- Videreføre tilskudd til faglige møtepunkter.
- Iverksette forprosjekt til Bergen kommunes søknad om å bli World Design Capital, herunder identifisere hvilke forutsetninger som Bergen må etablere for å være en aktuell kandidat.

6.7 Festivaler *Status*

Festivalen har blitt en stadig viktigere del av Bergens kulturliv. Over lengre tid har man sett en jevn økning i både antall festivaler og publikum, og festivalene blir stadig mer profesjonalisert og organisert. Musikkfestivaler utgjør flertallet av festivalene, men der finnes flere gode og stabile festivaler innen alle fagfelt. Festspillene i Bergen er desidert størst i både omfang, erfaring og økonomisk kapasitet. Ellers finner man etablerte festivaler som Nattjazz, Bergen Assembly, Meteor, Bergen Internasjonale Filmfestival (BIFF), Bergenfest, Bergen Designfestival, Borealis, Oktoberdans, Bergen Kirkeautunnale, Beyond the Gates, Ekkofestivalen, Humorfest og Raptus. Nyere initiativ omfatter Vill Vill Vest, NO Fringe Festival mens eksempler på dagsfestivaler kan være Kulturnatt, Musikkens dag, Dragefjellet Minifestival, Barnas Festspill, osv. I tillegg har man byomfattede offentlige arrangement som for eksempel Hansadagene, Havnefestival og Tall Ships Races.

Festivalen er et format som fungerer bra og som er med på å samle publikum om aktuelle kunst- og kulturopplevelser. De er viktige arenaer for gjestekunstnere og gjestespill som bidrar til å løfte fram lokale kunstnere og kunstnerskap i en

festivalperiode. Selv om Bergen har et bredt festivaltilbud, er størsteparten av disse meget spisset og særpreget, og det er liten konkurranse sjangermessig. I tillegg har festivalene en viktig rolle som tradisjonsbærende, identitetsbyggende og stedsutviklende arenaer.

Felles utfordringer og potensial

Festivalens natur er prosjektbasert, dvs. det er mye arbeid i og rundt festivalperioden og mindre ellers i året. Festivalene er derfor avhengig av midlertidige ansettelser av kulturarbeidere eller frivillige da det er mest travelt i og rundt festivalen. Utfordringen for de fleste festivalene er å holde på dyktige og kompetente festivalarbeidere fra år til år, og man bruker store ressurser på å finne nye prosjektansatte og å lære opp disse. Det er konkurranse om kompetente festivalarbeidere i byen, og selv om noen av festivalene er gode på å dele disse ressursene, ligger det muligheter i større samarbeid mellom festivalene og deling av ressurspersoner. Samtidig er det rom for kulturarbeidere som ønsker å tilegne seg produksjonskompetanse, og til økt samarbeid mellom

kunst- og kulturlivet og utdanningsinstitusjonene om arrangørkompetanse.

Flere og flere små og mellomstore festivaler medfører større konkurranse om synlighet, publikum og offentlig finansiering og gjør det vanskelig for aktører å vokse. Man ser derfor at det er rom for at flere festivaler kan gå sammen og koordinere innsats, program og publikum for å styrke hverandre. Et godt eksempel er Vill Vill Vest, BIFF, Bergen Designfestival og Innovasjonsuken OPP som i 2017 går sammen for å skape en større festival tilsvarende South By Southwest i USA.

Det er høy konkurranse nasjonalt og internasjonalt om festivalpublikummet og festivalene bruker mye ressurser på å profilere seg og å trekke publikum til Bergen. Her kan kommunen utvikle tiltak som gjør det enklere for bergenske festivaler å profilere seg nasjonalt og internasjonalt, og slik at det ikke går ut over budsjetter for innholdsproduksjon. Dette går også på synlighet i byrommet som vil gi festivalene mulighet til å sette sitt preg på byrommet og igjen tiltrekke seg mer lokalt og internasjonalt publikum.

Bergen kommune ønsker en grønn og miljøvennlig by gjennom hele året og dette gjelder også i festivalperioder. Kommunen vil arbeide for å gjøre det

enklere for festivaler å miljøsertifisere seg, og for miljøvennlig arrangementsavvikling.

Bergen City Event (BCE) legges ned i 2018, men funksjonen videreføres som kommunal virksomhet. Det er uttrykt behov fra aktører i feltet om bistand til planlegging og administrasjon av store arrangementer, og det ligger et potensial i at Festivalbergen får ta del i kommunale ressurser og kompetanse herunder om infrastruktur og tilgang til ulike fasiliteter.

Bergen har et rikt og interessant festivalmarked som bidrar til å gjøre Bergen til et tiltrekkende reisemål og til en attraktiv by å bo og ha sitt virke i. Spissede festivaler bidrar til å styrke den helårige kunstproduserende byen og løfter lokalt forankret kunstnerskap i tillegg til gjestekunstnere og produksjoner. Bergen kommune ønsker videre å stimulere til veksten av profesjonelle festivaler, som har en langsiktig plan for sin drift, og bidra til at et større nasjonalt og internasjonalt publikum kommer til byen. Bergen kommune skal i planperioden 2017–2028:

- Innføre en støtteordning for internasjonal markedsføring mot fokusmarkeder/særskilte markeder.
- Legge til rette for at byens kulturaktører får anledning til å miljøsertifisere sine arrangementer.
- Sørge for god tilgang til kompetanse om gjennomføring av arrangement, gjennom bruk av kommunale ressurser til formålet.
- Oppfordre til mer samhandling og/eller sammenslåing av mindre festivaler.

Kapittel 7. Kritiske blikk, evalueringer og analysearbeid

Bergen kommune gir tilskudd til kunstprosjekter, stipend til kunstnere og driftstilskudd til store og mindre kunstinstitusjoner. De offentlige kunstpolitiske virkemidler skal være en pådriver for nye kunst- og kulturprosjekter og utviklingsarbeid, skal stimulere samtidens mangfoldige kunst- og kulturuttrykk og bidra til at kunst og kultur skapes og gjøres tilgjengelig for flest mulig.

Det vil i ny kunstplanperiode være viktig å satse på en mer systematisk kunnskapsproduksjon i form av utredninger, evalueringer og analyser. Byrådsavdeling for klima, kultur og næring styrker fra høsten 2017 analysearbeidet med en egen seksjon.

Hensikten med utrednings- og evalueringsarbeidet er å undersøke og analysere om de kunstpolitiske virkemidlene treffer de behovene som kunstmiljøene uttrykker, samt om virkemidlene gir de optimale resultat og en ønsket utvikling. Videre er det behov for å analysere utviklingstrekk og tendenser i kunstmiljøene med betydning for øvrig samfunnsutvikling. Målet er å styrke kunnskapssituasjonen og å bidra til refleksjon, eventuelt nye satsinger eller endringer i virkemiddelapparatet. Gjennom analyse og evalueringsprosjekter skal arbeidet bidra til å:

- Framskaffe relevant kunnskap om hvorvidt virkemiddelapparatet treffer uttrykte behov og gir ønsket effekt for utvikling av fagfelt og feltenes aktører.
- Utvikle sammenlignbare statistikker og relevant informasjon om kunstfeltenes omfang og kvantitative utvikling sett i forhold til øvrige sammenlignbare, relevante byer.
- Utvikle samarbeidsprosjekter med høyskole og universitet om studenters forhold til kunstbyen både i studietid og etter endt utdanning.
- Stimulere til debatt og kritisk refleksjon over feltets virke- og tenkemåter.
- Skape grunnlag for eksterne forskningsprosjekter.

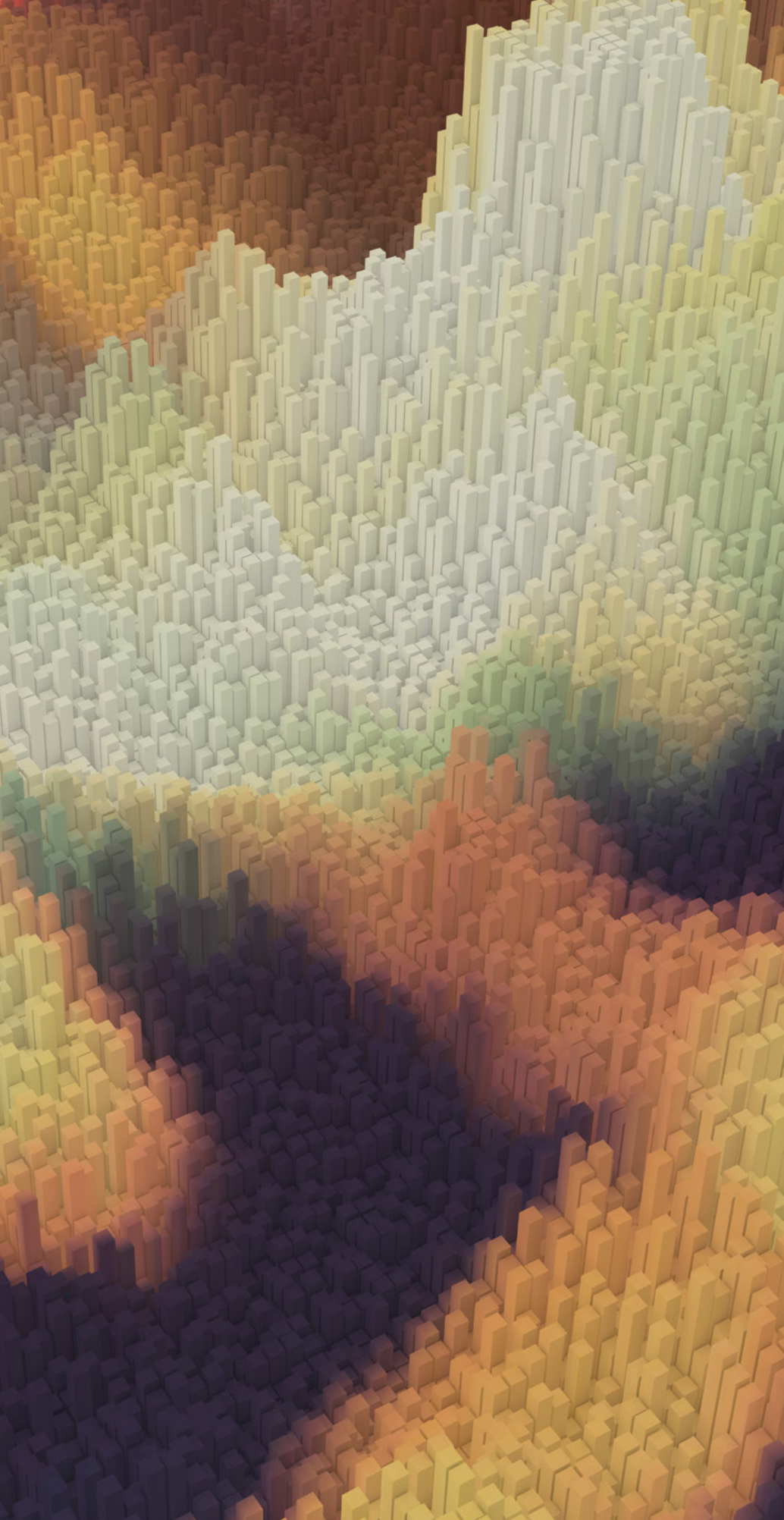
Kapittel 8. Budsjettbehov og økonomioversikt

Ny kunstplan del I og del II vil i henhold til feltets samlede behov kreve en budsjettavsetning på 70 mill. i planperioden.

I «Handlingsdel I: Kunstplanen» er flere av behovene imøtekommet med tiltak som er av en slik karakter at de vil måtte finansieres med en årlig avsetning over år. Dette gjelder for eksempel nye tiltak innenfor produksjonsfasiliteter, herunder drift av Sentralbadet som scenekunsthuss, samt tiltak som inkluderer samarbeid med flere instanser og aktører, og tiltak for bedre synlighet av kunstformidling både generelt og spesielt. Tiltakene vil koste ca. 18 mill. i planperioden.

Avvik mellom søknadsbudsjett og tildeling over åpne midler er stort innenfor de aller fleste kunstfelt, og tilskuddsordningene må styrkes. Bergen har en visjon om å være i forkant internasjonalt, og dette krever en innholdsproduksjon av ypperste kvalitet og med mulighet for internasjonal formidling og synlighet. Tiltakene vil koste ca. 6 mill. i planperioden.

En forbedret kunstnerøkonomi der kunstnere har mulighet for fordypning og kunstnerisk arbeid over tid vil kreve at stipendene økes i antall. Planen har en målsetting om 10 nye arbeidsstipend i perioden, innføring av assistentordninger og en forsterket honorarordning blant andre tiltak. Tiltakene vil koste ca. 5 mill. i planperioden.

Flere av spyspissene innenfor kunstfeltet har behov for en styrket driftsramme. Det er langt mer krevende økonomisk å skulle hente inn gjestespill, gjestekunstnere og co-produsere med andre sterke fagmiljøer internasjonalt. I tillegg er pris- og lønnsstigning en utfordring for flere. Det er derfor behov for å øke driftsbudsjettene for flere, og tiltaket vil koste ca. 10 mill. i planperioden.

Holdbar drift av spesialiserte og særegne kulturarenaer er en utfordring for flere. Arenaene er tilrettelagt for særskilte kunstformål og må sikres et bedre økonomisk fundament for drift. Dette vil gi prisvennlighet og god tilgjengelighet for kunstlivets aktører for produksjon og formidling, og sikre drift av de spesialiserte arenaenes primære formål. Tiltaket vil koste ca. 4 mill. i planperioden.

Nye tiltak som følge av behovet for ny vekst innenfor flere kunstfelt fordrer økte midler. Her nevnes blant annet ny litteraturfestival, nye støtteordninger, som en turnéstøtte for scenekunst, scenetorg/showbox, ny tilskuddsordning for utforskende lavbudsjettfilm, styrking av dramaturgkompetansen, ny internasjonal kunstpolitisk konferanse, ny tilskuddsordning for prosjekter innenfor digitale plattformer, innføring av kunstallmenninger med mer. Tiltakene vil koste ca. 8 mill. i planperioden.

I «Handlingsdel II: Kulturnæring» er det behov for midler til åpne prosjekt midler, til drift av institusjoner på egen linje, midler til forprosjektarbeid og utredninger for større satsinger så som World Design Capital, bokmesse, investeringsfond for visuell kunst, internasjonal bransjefestival for musikk, Musikk Arena-prosjekt, ny støtteordning for festivalers promotering/markedsføring i nasjonale og internasjonale markeder med mer. Tiltakene vil koste ca. 19 mill. i planperioden.

Tiltakene som beskrives i denne planen og som ikke kan gjennomføres innenfor eksisterende budsjettamme, vil på vanlig måte vurderes i forbindelse med de årlige handlings- og økonomiplanene.

**Avsetning i bybudsjett:
Drift og tilskuddsordning-
er til det frie feltet**

	Vedtatt 2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Fellestiltak	7 009 170	7 784 170									
Tverrfaglig	12 227 500	13 179 250									
Kunst- og kulturkritikk	418 000	418 000									
Musikk	26 965 800	27 575 816									
Visuell kunst	11 500 500	12 227 700									
Scenekunst	15 150 400	15 487 188									
Film	6 655 000	6 813 600									
Litteratur	1 695 000	1 724 500									
Graffiti og gatekunst	225 000	225 000									
Kulturnæring	1 190 000	1 196 000									
Økning avsatt i HØP 2018-2021 (endringstall)		2 000 000	2 000 000	2 000 000							
Budsjettbehov i handlingsdelene ut over HØP 2018-2021 (endringstall)			4 000 000	6 000 000	8 000 000	9 000 000	9 000 000	9 000 000	9 000 000	4 000 000	4 000 000
Total	83 036 370	88 631 224	94 631 224	102 631 224	110 631 224	119 631 224	128 631 224	137 631 224	146 631 224	150 631 224	154 631 224

Kunstplanens handlingsdeler har et budsjettbehov på kr. 70 mill.

For 2018 tilføres totalt kr. 4 mill., hvorav kr. 2 mill. er fordelt på fagfeltene i tabellen og kr. 2 mill. først fordeles når planen er vedtatt. For resterende økonomiplanperiode 2018 – 2021 er det årlig avsatt en årlig økning på kr. 2 mill. til planrealisering i 2019 og 2020. Budsjettmidler vil fordeles på fagfeltene i forbindelse med det årlige handlings- og økonomiplanarbeidet.

HØP = Handlings- og økonomiplan

Den økte årlige veksten vil ellers bli fordelt på fagfelt i forbindelse med kommende rulleringer av økonomiplaner i tiårsperioden.

Prisindeksregulering på 2 % er lagt til for 2018, ikke for resten av perioden.

Kunstplan for det profesjonelle kunstfeltet i Bergen 2018-2027

Bergen bystyre behandlet saken i møtet 31.01.2018 sak 9/18 og fattet følgende vedtak:

1. Bystyret vedtar «Kunstplan for det profesjonelle kunstfeltet i Bergen 2018-2027».
2. Bystyret vil at byrådet lar planens handlingsdeler inngå i prioriteringsgrunnlaget for kommende rulleringer av økonomiplan og budsjett.

154

*Bergen bystyres
behandling:*

Charlotte Spurkeland (H) er ansatt i Kultur Vest AS og har sendt hørings svar til planen på vegne av Kultur Vest AS. Det at Spurkeland har hatt en sentral rolle i utarbeidingen av høringsuttalelsen, kan svekke tilliten til hennes upartiskhet i saken. Bystyret fant henne inhabil, jfr. forvaltningslovens § 6. andre ledd. Chris Jørgen K. Rødland (H) møtte.

*Følgende representanter
tok ordet:*

Lubna Jaffery (A), Anette Strand (H), Marianne Sæhle (SV), Trygve Birkeland (KrF), Diane A. Berbain (MDG), Ingrid Nergaard Fjeldstad (V) og Tora Kristiane Madsen Finne (R).

*Merknader fremsatt
i bystyret:*

Tora Kristiane Madsen Finne (R) fremsatte på vegne av R følgende merknad: «Bystyret merker seg at flere innenfor kunstfeltet er bekymret for finansieringen av Kunstplanen, særlig for at nye tiltak vil

gå utover øvrige oppgaver som aktørene allerede arbeider med. Bystyret deler denne bekymringen og forventer at saken vil få budsjettmessige konsekvenser som står til planens målsetninger.»

Votering:

Det var 66 representanter til stede. Innstillingen ble vedtatt med 66 stemmer (A+H(15)+FrP+SV+KrF+MDG+V+R+Sp). Merknad fra R fremsatt av Tora Kristiane Madsen Finne (R) fikk 6 stemmer (MDG+R) og var dermed falt.

Komite for finans, kultur og næring behandlet saken i møtet 17.01.2018 sak 5/18 og avga følgende innstilling:

Komiteens innstilling er likelydende med bystyrets vedtak.

Byrådet innstiller til bystyret å fatte følgende vedtak:

Byrådets og komiteens innstilling er likelydende.

155

